

ҲАМКОРИИ МУТАҚОБИЛАИ МИЛИТСИЯ ВА ҶАВОНОН

(дастури таълимӣ барои субъектҳои соҳаи
мақомоти корҳои дохилӣ ва сиёсати ҷавонон)

Душанбе 2025

ҲАМКОРИИ МУТАҚОБИЛАИ МИЛИТСИЯ ВА ҶАВОНОН

(дастури таълимӣ барои субъектҳои соҳаи мақомоти корҳои дохилӣ ва сиёсати ҷавонон)

Рушди сармояи инсонӣ ҳамчун ҳадафи афзалиятноки Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 муттаҳидӣ, ҳамгирӣ ва ҳамкориҳои гурӯҳҳои гуногуни иҷтимоӣ, аз ҷумла ҷавононро, ки қисми ҷудонопазир ва қишри асосии ҷомеа ба ҳисоб мераванд, бо дигар бахшҳои идоракунии, бахусус милитсия – ҳомии ҷомеа тақозо менамояд. Аз ин рӯ, андешидани тадбирҳо баҳри ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал, зимнан тақвият бахшидани иштироки ҷавонон дар таъмини беҳатарии ҷомеаи шаҳрвандӣ зарурати мубрам дорад.

Дастури таълимию амалии мазкур низ, ҳамчун роҳнамо барои мусоидат ба рушди ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия, дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал таҳия гардидааст, ки истифодаи босамари он ба ҳал гардидани гурӯҳи мушкилоти муайян мусоидат менамояд.

Мавод барои истифодаи васеъ дар доираи давраҳои омӯзишии тахассусӣ аз қабili семинарҳо, тренингҳо ва курсҳои омӯзишӣ барои доираи мутахассисон, муҳаққиқон ва олимони соҳаи ҷомеашиносӣ, сиёсати ҷавонон ва ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла милитсия тавсия мегардад.

ЗЕРИ ТАҲҲИИ:

Миралиён Қиёмиддин Абдусалимзода – доктори илмҳои сиёсӣ, профессори кафедраи сиёсатшиносӣ ва робита бо ҷомеаи Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

ЗЕРИ ТАҲРИРИ:

Бухоризода Мансур Ғоиб – сардори Раёсати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғону ҷавонони Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон

**Миралиён Қ. А., Ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон:
Дастури таълимӣ. – Душанбе: 2026. – 152 с.**

Бо қарори Шурои илмӣ-методии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №1/11 аз 28.08.2026 барои нашр тавсия дода шуд.

МУНДАРИЧА

1. ПЕШГУФТОР	5
2. Нақши Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳкими ҳамкориҳои милитсия, ҷомеа ва ҷавонон.....	7
3. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 – нишондиҳандаҳо дар баҳши амнияти милли ва рушди сармояи инсонӣ	10
4. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон» асоси фаъолияти муштараки милитсия ва ҷавонон.....	13
5. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шахрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» ва нақши Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шахрвандӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба тартиботи ҷамъиятӣ.....	27
6. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» ҳомии манфиатҳои ҷавонон ва талқиндиҳандаи иштироки онҳо дар ҳаёти ҷомеа.....	38
7. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти волонтерӣ» тақвиятбахши иштироки ихтиёрӣ ва фаъоли ҷавонон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ.....	47
8. Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 таҳкимбахши ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа	52
9. Нақши «Кодекси одоби касбии корманди милитсия» дар баланд бардоштани мақоми милитсия дар ҷомеа	57
10. Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025: ҳолати татбиқ ва дурнамо.....	61
11. Муқовимат бо падидаҳои экстремистӣ тундгаро ва тарбияи ҷавонон дар рӯҳияи худшиносӣ ва ҳудогоҳӣ	65
12. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тарбияи ватандӯстии шахрвандӣ» поягузори ҳувияти милли ва ҳудогоҳӣ	75

13. Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 таҳкимбаҳши иштироки ҷавонон дар ҳаёти иҷтимоӣ ва сиёсии ҷомеа	79
14. Шӯрои миллии қор бо ҷавонон дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон – ҷамоҳангсози фаъолияти ҷавонон ва ҷомеа	81
15. Асосҳои умумии ҳуқуқи инсон ва принципҳои татбиқи он	84
16. Ҳалли низоъ, пешгирии экстремизми ҳушунатомез дар байни ҷомеа ва ҷавонон.....	88
17. Барномаи барқарорсозӣ ва реинтеграцияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028: роҳу усулҳои татбиқ	94
18. Роҳу усулҳои таҳқиқ ва баҳогузориҳои вазъият, муайян кардани мушкилоти ҷомеа ва самтҳои афзалиятнок барои ҳалли он (дар мисоли чорабиниҳои (лоиҳаҳои) маърифатӣ)	101
19. Вазъи ҳамкории милитсия бо ҷавонон дар шаҳру ноҳияҳои Бохтар, Истаравшан, Рӯдакӣ ва Нуробод (аз гузоришҳо ва ҳисоботҳои мақомоти қорҳои дохилӣ)	112
20. Чанде аз механизмҳо (стратегияҳо) оид ба таҳкими ҳамкории мутақобилаи милитсия, ҷавонон ва ҷомеа	115
21. Барномаи таълимӣ (дар шакли семинар)	123
Саволномаи санҷишӣ / тестӣ	139
АДАБИЁТ ВА САРЧАШМАҲО.....	150

1. ПЕШГУФТОР

Рушди сармояи инсонӣ ҳамчун ҳадафи афзалиятноки Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 муттаҳидӣ, ҳамгирӣ ва ҳамкории гурӯҳҳои гуногуни иҷтимоӣ, аз ҷумла ҷавононро, ки қисми ҷудонопазир ва қишри асосии ҷомеа ба ҳисоб мераванд, бо дигар бахшҳои идоракунии, бахусус милитсия – ҳомии ҷомеа тақозо менамояд. Аз ин рӯ, андешидани тадбирҳои баҳри ҳамкории мутақобилаи милитсия, дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал, зимнан тақвият бахшидани иштироки ҷавонон дар таъмини бехатарии ҷомеаи шаҳрвандӣ ва амнияти миллии зарурати мубрам дорад.

Сиёсати давлатии ҷавонон дар маҷмӯъ аз тарбия ва омӯзиши наврасон, ҷавонон ва дар умум аҳли ҷомеа таркиб ёфта, ба таҳкими ва истифодаи самараноки неруи инсонӣ ҳамчун захира ва ё сармояи иҷтимоии давлат ва ҷомеа равона гардидааст. Татбиқи самараноки сиёсати давлатии ҷавонон кафили пешрафт ва ободии давлат ва зиндагии шоистаи мардум арзёбӣ мегардад.

Мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла иилитсия ҳуқуқу озодиҳои ҳар як инсон ва шаҳрвандро, қатъи назар аз шаҳрвандӣ, ҷои истиқомат, ҷинс, миллат, наҷод, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, таҳсил, вазъи иҷтимоӣ ва молу мулкӣ ҳимоя мекунад. Бо мақсади баланд бардоштани сатҳи дастрасии хизматрасонии милитсия ба ҷомеа, таъмини ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини муҳити бехатар, амн ва афзоиши эътимоди шаҳрвандон ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва милитсия андешидани тадбирҳои иҷтимоӣ ва маънавияу маърифатӣ саривақтӣ маҳсуб меёбад.

Маводи таълимӣ амалии мазкур мазкур дар ҳошияи татбиқи самараноки ҳадафҳои Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дар самти рушди сармояи инсонӣ, Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 дар бахши ҳамкории милитсия бо ҷомеа, Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 роҳандозӣ гардидааст.

Дастури таълимию амалии мазкур низ, ҳамчун роҳнамо барои мусоидат ба рушди ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия, дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал таҳия гардидааст, ки истифодаи босамари он ба ҳал гардидани гурӯҳи мушкилоти муайян мусоидат менамояд.

Мавод барои истифодаи васеъ дар доираи давраҳои омӯзиши тахассусӣ аз қабili семинарҳо, тренингҳо ва курсҳои омӯзишӣ барои доираи мутахассисон, муҳаққиқон ва олимони соҳаи ҷомеашиносӣ, сиёсати ҷавонон ва ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла милитсия тавсия мегардад.

2. Нақши Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳкими ҳамкориҳои милитсия, ҷомеа ва ҷавонон

Конституция санади меъёрии ҳуқуқиест, ки барои ташаккули тамоми муносибтаҳои ҳуқуқию идоракунӣ асос ба ҳисоб рафта, заминагузори таҳким ва рушди самтҳои асосии ҳаёту ҷамоият – иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангӣ мебошад.

Заминаи ҳамкориҳои ниҳодҳои давлатиро бо ҷомеа моддаи 5-и Конституция хеле возеҳ нишон додааст.

«Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олии мебошанд» – ин муқаррароте аст, ки пояҳои либералии дошта, низоми идоракуниро ба фароҳам овардани шароити мусоид ҷиҳати зиндагии ошошта, боэътимод, боамн ва тарзи ҳаёти озоди шахс ва ҷомеа равона месозад.

Ҳуқуқ, ин маҷмуи ҳуқуқҳо ва озодиҳои ҷудоинопазире мебошад, ки ҳануз аз лаҳзаи таваллуд ба инсон тааллуқ дорад. Дар инҷо инсон ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ шинохта шуда, аз рӯи миллият, наҷод, ҷинс, забон, дин ва мансубияти иҷтимоӣ ҷудо карда намешавад. Яъне инсон – инсон аст, ҳуқуқу озодиҳо баробар буда, дар ин ҷо ягон нишона ва ё аломати ҷудоиандозӣ ҷой надорад.

Арзиши олии – принсипи инсондӯстие мебошад, бар пояи он ҳаёти инсон, номус, шаъну шараф, ҳуқуқ ва озодии ӯ дар ҷомеа баландтарин арзиш шинохта мешавад.

Ҳамин тариқ, дар асоси ин муқаррароти Конституция мақомоти корҳои дахили ва сохторҳои кор бо ҷавононро зарур меояд, ки қадру қимати шахсони ҷавонро ҳамчун арзиши олии арзёбӣ намуда, барои ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои онҳо ҳамагуна шароитро фароҳам оранд.

Мутобиқи моддаи 14-и Конституция:

«Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шахрванд бевосита амалӣ мешаванд».

Маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи асосҳои сохтори конституционӣ, амнияти давлат, муҳофизати мамлакат, ахлоқи ҷомеа, сиҳати аҳоли ва тамомияти арзии ҷумҳурий раво дониста мешавад».

Дар инҷо **шаҳрванд**, шахсест, ки дар мамлакат сукувати муайян ва доимӣ дошта, дар қайди расмии давлатӣ мебошад, зимнан ба иҷрои ҳуқуқ ва уҳдадориҳои муқарраркардаи қонунгузорӣ уҳдадор мебошад.

Яъне, тибқи ин муқаррароти конституционӣ субъектҳои дахлдорро зарур меояд, ки ба таъмини ҳуқуқи озодиҳои ҳамаи шахсони воқеӣ, аз ҷумла шаҳрвандони дохилӣ ва хориҷӣ (меҳмонон) масъул бошанд; «Ҳамаро бо як чашм нигоҳ кунанд!»

Дар раванди ҳаёт ҳолатҳое рух медиҳанд, ки рафтори кирдори як нафар ва ё гурӯҳ тартиботи ҷамъиятиро вайрон кардан, набзи (тарзи) ҳаёт ва зисти дигаронро ҳалалдор месозад; ба асабоният, нороҳатӣ, зарарҳои молӣ ва паст задани шаъну шарафи фард, ҷмеа ва давлат боис мегардад.

Дар ин сурат, яъне бо мақсади танзим муносибатҳо ва ё барқарор кардани тартибот ва ҳаёти осудаи ҷомеа зарурат пеш меояд, ки **ҳуқуқи озодиҳои шахсони ба бетартибӣ ё беадабӣ дастдошта маҳдуд карда шавад**.

Гузашта аз ин, ҳуди ҳамин амал (аксуламал) баҳри таъмини босамари ҳуқуқи озодиҳои инсон ва тарзи ҳаёти осудаи инсон арзишманд арзёбӣ мегардад.

Дар доираи ҳамкории ҷомеа ва миллитсия яке аз нақшҳои асосиро масъулияти конститутсионии шаҳрвандон иҷро менамояд.

Чуноне ки дар дебочаи Конститутсия оварда шудааст:

Мо, халқи Тоҷикистон, қисми ҷудонашавандаи ҷомеаи ҷаҳон буда, ҳудро дар назди наслҳои гузашта, ҳозира ва оянда **масъул ва вазифадор дониста**, таъмини соҳибхитиёрии давлати худ ва рушду камоли онро дарк намуда, озода ва ҳуқуқи шахсро муқаддас шумурда, баробарҳуқуқӣ ва дӯстии тамоми миллату халқиятҳоро эътироф карда, **бунёди ҷомеаи адолатпарварро вазифаи худ қарор дода**, ҳамин Конститутсияро қабул ва эълон менамоем.

Моддаи 16-и Конститутсия пешбинӣ намудааст, ки шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд аз ҳуқуқ ва озодиҳои муқарраргардида истифода мебаранд ва баробари шаҳрванди Тоҷикистон вазифа ва масъулият доранд.

Аз инҷо бармеояд, ки дар бораи масъулияти худ дар назди давлат ва ҷомеаи оянда мо, худ қарор қабул кардаем. Албатта, модоме ки қарори масъулиятнокӣ ва вазифадории худро – худ муқаррар кардаем, пас зарур аст, ки иҷрои онро низ, босамар таъмин намоем.

Аз лиҳози дигар, дар баробари хадамоти давлатӣ, бахусус мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва милитсия шаҳрвандон низ, уҳдадоранд, ки дар ҳошияи иҷрои масъулият ва ё вазифаҳои конститутсионии хеш вобаста ба фароҳам овардани шароити мусоид ва боамни зист, тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳаёти осуда фаъол бошанд.

Илова бар ин, қонунгузор шаҳрвандони хориҷиро низ, ҳамчун инсони комилҳуқуқ ба тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳаёти осуда уҳдадор намуда, зимнан таъминоти ҳуқуқиро нисбат ба онҳо муносиб медонад.

3. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 – нишондиҳандаҳо дар баҳши амнияти миллӣ ва рушди сармояи инсонӣ

Дар шароити рушди муносибатҳо ва таҳкими асосҳои фаъолияти ҷомеа ва давлат зарур мегардад, ки субъектҳои сиёсӣ, аз ҷумла ҳокимияти давлатӣ мунтазам таҳлилу омӯзишҳо ва банақшагириҳо ояндабинӣҳо ба роҳ монанд.

Чунончи бо мақсади баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардуми кишвар бар пояи таъмини рушди устувори иқтисодӣ Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 амалӣ мегардад¹. Ҳуҷҷати стратегияи мазкур ҳамчунин, уҳдадориҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба Рӯзномаи асри XXI ва Ҳадафҳои рушди устуворро, ки дар ҷаласаи 70-уми Ассамблеяи Генералии СММ (сентябри 2015) тасдиқ шудаанд, ба инобат мегирад.

Дар доираи Стратегияи мазкур муқаррар карда шудааст, ки **рушд захираи инсонӣ бо ҷузъҳои асосии таркибии он** – маориф ва илм, ҳамчун шартҳои муҳимтарини баланд бардоштани сатҳи **амнияти миллӣ** ва рақобатпазирии иқтисодиёти миллӣ ба ҳисоб меравад.

Дар Стратегия ба инсон ва ё захираи инсонӣ ҳамчун калиди рушд таваҷҷуҳ дода шуда, чунин муқаррарот пешбинӣ шудааст.

Сармояи инсонӣ омили муҳими рушди истеҳсолот ва иқтисодиёт маҳсуб меёбад, ки аз сифати он пешрафти тамоми соҳаҳо вобастагии зиҷ дорад. Он дар байни омилҳои дарозмуҳлати рушди минбаъдаи иқтисодиёт ҷойи аввалро (дар муқоиса бо захираҳои табиӣ, сармояи воқеӣ ва молиявӣ) ишғол мекунад. Аз ин рӯ, **рушди сармояи инсонӣ дар кишвар ҳамчун самти афзалиятноки фаъолияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидааст**. Принсипҳои калидии самти мазкури фаъолият бо талоши ҳалли маҷмӯи вазифаҳои рушди сармояи инсонӣ ва сифати зиндагӣ, инчунин фароҳам овардани

¹ Қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 01.12.2016, №636: Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. Душанбе, 2016 - С.8

заминаҳои устувор барои ташаккули донишҳои иқтисодӣ алоқаманд мебошанд.

Вазифаҳои асосии рушди сармояи инсонӣ дар давраи дарозмуҳлат инҳо хоҳанд буд: - пешбурди фарогирии иҷтимоӣ тариқи баланд бардоштани дастрасӣ ба хизматрасониҳои босифат, аз ҷумла, маориф, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоӣ, обтаъминкунӣ ва беҳдошт; - фароҳам овардани фазои мусоиди сармоягузорӣ дар соҳаи иҷтимоӣ².

Хулоса мегардад, ки барои Тоҷикистон, ки аз нигоҳи аҳоли (демографӣ) кишвари ҷавон аст, аҳли ҷомеа ҳамчун сармоя баҳогузори гардида, сифати таълим, тарбия ва тарзи ҳаёти он дар маҷмӯъ сифати дигар соҳаҳоро – иҷтимоиёт, иқтисодиёт, сиёсат ва фарҳангро арзёбӣ мегардад.

Дар шароити имрӯзаи муносибатҳо ягона роҳи муносиби дастёбӣ ба ҳадафи болозикр (рушди инсон), ин фароҳам овардани шароити беҳатар ва осудаи зист мебошад, ки он ҳамкориҳои мутақобилаи аҳолиро бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ тақозо менамояд.

Дар доираи татбиқи зерҳадафи «Таҳкими неруи институтсионалии кишвар» дар самти такмилдиҳии низоми идоракунии давлатӣ муқаррар гардидааст, ки аз ҷониби мақомоти давлатӣ гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ оид ба **баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ ва имконоти шахрвандон дар масоили дастрасӣ ба маълумот ва хизматрасониҳои давлатӣ** ба роҳ монда шуда, **механизмҳои** тақвият бахшидани назорати фаъолияти мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ аз ҷониби ҷомеа ва **баланд бардоштани эътимоди шахрвандон** таҳия ва амалӣ карда мешавад.

Барои иҷрои ин вазифаи Стратегияи миллии рушд, ки механизмҳои мушаххаси огоҳонии мардумро вобаста ба хизматрасониҳои давлатӣ (дар мисоли ташаббуси (лоиҳаи) мо - ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳо ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ) тақозо менамояд, татбиқи рисолати пешгирифта, ҳамкориҳои миллитсия бо ҷавонон саривақтӣ ва муфид арзёбӣ мегардад.

² Қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 01.12.2016, №636: Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. Душанбе, 2016 - С.44

Дар қисмати «Рушди минтақаҳои кишвар» интизор меравад, ки дар тамоми манотиқи кишвар татбиқи ҳуқуқҳои асосии инсон – **ҳуқуқ ба зиндагии сазовор ва сифати зиндагӣ** аз ҳисоби сиёсати бартараф намудани тафовутҳои минтақавӣ ва таъмин намудани аҳолии минтақаҳо ба дастрасии хизматрасониҳои муҳими заминавӣ таъмин карда мешаванд³.

Дар ҷаҳорҷӯбаи ин вазифа амалисозии ташаббусҳо дар сатҳи маҳал оид ба наздиксозии сокинон бо субъектҳои хизматрасон, аз ҷумла милитсия аз қатори усулҳои калидӣ ба шумор меравад. Аҳли ҷомеа, ҷавонон ва милитсияро зарур мегардад, ки дар ҳошияи татбиқи бозаковати асосҳои ҳуқуқӣ ва истифодаи босамари имкониятиҳои қонунӣ муттаҳид ва фаъол бошанд.

³ Қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 01.12.2016, №636: Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. Душанбе, 2016 - С.43

4. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон» асоси фаъолияти муштаракӣ милитсия ва ҷавонон

Бо мақсади ҳамгирӣ, ҳамкориҳои мутақобила бо ҷавонон ҳамчун субъекти зудҳаракати иҷтимоӣ ва тарбияи онҳо дар рӯҳияи худшиносӣ, ҳувиюти миллий ва волиюти қонун дар кишвар **низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон** ташаккул дода шудааст, ки ҳамроҳангсозии он бар сохтори милитсия (мақомоти қорҳои дохилӣ) вобаста гардидааст.

Зимнан ҷиҳати рушди низоми танзими муносибатҳо соли 2020 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон» қабул мегардад⁴, ки минбаъд барои инкишофи фаъолият замина меугзорад.

Дар моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон» мафҳумҳои асосӣ оварда шудаанд, аз ҷумла:

- **низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон** – маҷмӯи фаъолияти инфироӣ ва дастаҷамъонаи субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон, мақомоти дигари давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, ки дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд;

- **субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон** – мақомоти давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, ки барои огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон, ошкор намудан ва бартарафсозии сабабу шароитҳои ба он мусоидаткунанда тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатдор мебошанд;

- **оилае, ки дар ҳолати номусоиди иҷтимоӣ қарор дорад** – оилае, ки дар он падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда уҳдадорӣҳои худро ҷиҳати таълиму тарбия ва ё нигоҳубини ноболиғ иҷро намеkunанд ё худ ба ӯ таъсири манфӣ расонда,

⁴ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон”, №1658 аз 02.01.2020

муносибати бераҳмона доранд, инчунин ҷой доштани ҳолатҳои зӯроварӣ, ҳолати бади саломатии падару модар, мубтало будан ба бемориҳои рӯҳӣ, майзадагӣ ва нашъамандӣ ва содир намудани ҳуқуқвайронкунии ё кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) аз ҷониби онҳо;

- **пешгирии инфиродӣ** – фаъолияти доимии субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон, ки таҳия ва татбиқи чораҳои махсусро оид ба огоҳонии намудҳои алоҳидаи ҳуқуқвайронкунии ва бартараф намудани сабабу шароитҳои ба он мусоидаткунанда, инчунин муайян ва таъсир расондан ба категорияҳои алоҳидаи ноболиғони содирнамудаи ин гуна ҳуқуқвайронкуниҳо пешбинӣ менамояд, ҳамчунин фаъолият оид ба сари вақт муайян намудани ноболиғон ва оилаҳое, ки дар вазъияти номусоиди иҷтимоӣ қарор доранд, пешгирии содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо ва кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) аз тарафи ноболиғон ва фаъолият оид ба барқарорсозии ҳолати минбаъдаи иҷтимоӣ-омӯзгории онҳо;

- **пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон** – маҷмӯи чорабиниҳои дастаҷамъона ва инфиродии ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ахлоқию равонӣ, маънавӣ, фарҳангӣ ва тиббӣ, ки аз ҷониби субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон бо мақсади ошкор ва бартараф намудани сабабу шароити ба содиршавии ҳуқуқвайронкунии дар байни ноболиғон мусоидаткунанда амалӣ карда мешаванд;

- **огоҳонӣ** – фаъолияти тибқи талаботи Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалишаванда оид ба татбиқи чораҳои умумӣ ва инфиродӣ ҷиҳати аз ҷониби ноболиғон содир накардани ҳуқуқвайронкуниҳою кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) ва пешгирӣ намудани сабабу шароитҳои ба содиршавии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон мусоидаткунанда;

- **ноболиғ** – шахсе, ки ба синни ҳаждаҳ нарасидааст.

Чи тавре дида мешавад, низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ин маҷмӯи чорабиниҳое мебошад, ки ҷиҳати тарбияи ноболиғон дар рӯҳияи таъмини волоияти

қонун аз ҷониби субъектҳои дахлдор ба таври инфиродӣ ва дастаҷамъона (якҷоягӣ) доимӣ ба роҳ монда мешавад.

Дар навбати худ, дар қатори субъектҳо **шахсони воқеӣ** ва **мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ** низ дохил карда шудаанд, ки онҳо худ аҳоли, мардумро ифода мекунанд.

Агар аҳамият дода бошед, шахсони воқеӣ аслан нақши объектро мебозанд, яъне дар муносибатҳо ҳамчун объект таҳлил, таҳлил ва интиҳобу ҳадафгузорӣ мегарданд. Пас, дар инҷо аҳамиятнокии ин субъект дар чист?

Асрори модели мазкур дар он аст, ки инсон мушкilotи хуро худ беҳтар медонад ва дар як вақт онро мумкин аст, ки ба сифати ҳам объект ва ҳам субъект истифода намуд. Яъне, беҳтаринҳо ва ё фаъолонро метавон аз байни ҷомеа интиҳоб карда, онҳоро бо дониш ва маълумоти дахлдор омӯзонида (фаро гирифта), барои огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ сафарбар намуд. Дар таҷрибаи байналмилалӣ чунин модели фаъолиятро омӯзиш аз рӯи принципи «Ҳамсол ба ҳамсол» ва ё «Волонтерӣ» меноманд, ки натиҷаи самаранок дорад.

Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ бошад, ҳамчун ташкилоте, аз ҷониби сокинон дар асоси ҷамъиятӣ интиҳоб ва ташкил мегарданд, муаррификунандаи сокинон дар сатҳи маҳал арзёбӣ мегарданд.

Ҳамин тариқ, бо ҳамгирии ин ду модел метавон ба ҳадафи гузошташуда – муттаҳидии ҷавонон ва ҷомеа бо милитсия ва татбиқи ҳадафҳои болозикр расид.

Ба сифати мавзӯи асосии низоми (қонуни) мазкур **кирдорҳои зиддиҷамъиятии (зиддиҳуқуқии)** ноболиғ баррасӣ мегардад, ки онҳо иборатанд аз: (1) машғул шудан ба оворагардӣ, (2) талбандагӣ, (3) фоҳишагӣ, (4) истеъмоли воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва мадхушкунанда, (5) кашидани маҳсулоти тамоку, (6) нушидани машруботи спиртӣ ва нӯшокиҳои дар асоси он тайёркардашуда, (7) инчунин кирдорҳои дигари поймолкунандаи ҳуқуқу озодӣ ва манфиатҳои қонунии шахсони дигар ва давлат.

Яъне, мавриди пайхас кардани кирдорҳои болозикр аз ҷониби шахси ноболиғ субъекти дахлдор вазифадор аст, ки чораҳои огоҳикунанда ё пешгирикунанда андешад.

Моддаи 4-и Қонун субъектҳои низомии огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғонро иборат аз рӯйхати зерин мушаххас кардааст:

- Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак;
- мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ;
- мақомоти васоят ва парасторӣ;
- мақомоти маориф ва илм;
- мақомоти корҳои дохилӣ;
- мақомоти тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли;
- мақомоти кор бо занон ва оила;
- мақомоти кор бо ҷавонон ва варзиш;
- мақомоти меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли;
- мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин;
- мақомоти фарҳанг;
- мақомоти прокуратура;
- мақомоти амнияти миллӣ;
- мақомоти назорати маводи нашъаовар;
- Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак;
- мақомоти дигари давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти ҳудфаъолияти ҷамъиятӣ

Дар қисми 3-юми ҳамин модда вазифаи субъектҳо чунин муайян карда шудааст.

Субъектҳои низомии огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон дар доираи ваколатҳои худ барои таъмини риояи ҳуқуқи озоӣ ва манфиатҳои ноболиғон аз ҳама гуна шаклҳои ҳуқуқвайронкунӣ, азобу шиканҷа, зӯроварии рӯҳӣ ва ҷисмонӣ, муносибати бераҳмона, истисмори шахвонӣ, меҳнатӣ ва шаклҳои дигари истисмор, муайян намудани ноболиғони дар ҳолати номусоиди иҷтимоӣ қарордошта уҳдадоранд ва бояд ба мақомоти зерин хабар диҳанд:

- ба мақомоти **прокуратура** – дар бораи риоя нагардидан ва вайронкунии ҳуқуқи озоӣ ва манфиатҳои кӯдак;

- ба мақомоти **васоят парасторӣ** ва комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак – дар бораи фаъолияти номуносиби мақомот ва ташкилотҳое, ки фаъолиятро оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон амалӣ менамоянд ва дар бораи

кӯдакони ятим, бепарастор ва ноболиғоне, ки дар вазъияти ба ҳаёт ва саломатии онҳо хатардошта қарор доранд;

- ба мақомоти **меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳоли** – дар бораи ба касбомӯзӣ ҷалб кардани ноболиғони аз синни шонздаҳ боло дар муассисаҳои таълимии касбомӯзии соҳаи мақомоти меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳоли, инчунин ба меҳнат ҷалб намудан ва пешгирии меҳнати маҷбурии ноболиғон;

- ба мақомоти **корҳои дохилӣ** – дар бораи ноболиғоне, ки ҳуқуқвайронкунӣ ё кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) содир намудаанд, оид ба падару модар ва шахсони дигаре, ки ноболиғонро ба содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ ё кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) ҷалб менамоянд, ё ин ки нисбати ноболиғон чунин кирдорҳоро содир менамоянд, инчунин оид ба зӯроварӣ дар оила нисбат ба ноболиғон;

- ба мақомоти **тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли** – дар бораи ноболиғоне, ки ба муоинаи тиббӣ ва табобат ниёз доранд;

- ба мақомоти **маориф ва илм** – дар бораи ноболиғоне, ки худсарона муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, махсус ва муассисаҳои дигари кӯдаконаро тарк намудаанд, ё ин ки мунтазам бе сабабҳои узрнок дар дарсҳо иштирок намеkunанд;

- ба мақомоти **назорати маводи нашъаовар** – дар бораи ноболиғоне, ки маводи нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва мадҳушкунанда истеъмол мекунанд, инчунин оид ба шахсони дигаре, ки ноболиғонро ба содир намудани чунин ҳуқуқвайронкунӣ ҷалб мекунанд;

- ба мақомоти **кор бо занон ва оила** – оид ба ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои ноболиғоне, ки оилаҳои онҳо дар ҳолати номусоиди иҷтимоӣ қарор доранд.

Агар ба рӯйхати вазифагузорӣ таваҷҷуҳ кунед, пай бурдан мумкин аст, ки на ҳамаи субъектҳо фаро гирифта шудаанд, аз ҷумла шахсони воқеӣ, мақомоти адлия, амнияти милли, фарҳанг, ҷавонон ва варзиш ва ғайра. Омили асосии шомил нагардидани ҳамаи субъектҳо дар рӯйхати вазифагузорӣ он аст, ки рӯйхат дар асоси ваколатҳо тартиб дода шудааст, зимнан ваколатҳои мақомотҳо дар доираи қонунҳои соҳавӣ муқаррар гардида, ҳар

кадом ба самти муайяни хизматрасонии салоҳиятнок вобаста карда шудаанд.

Ваколат ва ё ваколоти қонунӣ – ин маҷмӯи ҳуқуқҳо, салоҳиятҳо ва уҳдадориҳое мебошад, ки ба мақомоти давлатии муайян, шахси мансабдор ва ё ташкилоту муассисаи алоқаманд дар доираи қонун ҳамчун заминаи фаъолият вогузор карда шудааст. Яъне, ваколат ин амалест, ки аз мақомоти давлатӣ ва ё шахси мансабдор дар доираи салоҳияти қонунии худ ҳамчун уҳдадорӣ ба роҳ монда мешавад.

Ҳамин тариқ, субъектҳое, ки (дар маҷмӯъ ҳамаи субъектҳо) вазифагузорӣ (ваколатдор) нашудаанд, вазифадоранд, ки нақши миёнаравро иҷро намоянд. Яъне дар ҳолати муайян намудани кирдори зиддиҷамъиятии ноболиғ бояд дарҳол ба субъектҳои ваколатдор тибқи рӯйхат муроҷиат / огоҳ намояд.

Мутобиқи моддаи 10-и Қонун Хадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва сохторҳои он дар раёсату шуъбаҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо ҳамчун субъекти асосӣ ва ё ҳамрҳангсоз бо ваколатҳои зерин вобаста карда шудааст:

- амалӣ намудани корҳои умумӣ ва инфиродии пешгирикунанда;

- андешидани чораҳо нисбат ба ноболиғоне, ки дар кофтуков ё дар ҳолати номусоиди иҷтимоӣ қарор доранд ва бо тартиби муқарраршуда фиристонидани онҳо ба субъектҳо ё муассисаҳои дигари низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон;

- ирсол намудани пешниҳод ба ҷои кор ё таҳсил, маҳали зист ҷиҳати муҳокима ва андешидани чораҳои таъсиррасонии муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба шахсоне, ки ноболиғонро ба содир намудани ҳуқуқвайронкунии ё кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) ҷалб мекунанд ва ё нисбати ноболиғон кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ)-ро раво мебинанд;

- баррасии арзу шикоятҳои ноболиғон ва падару модар вобаста ба вайронкунии ҳуқуқу озодӣ ва манфиатҳои қонунии ноболиғон;

- омода намудани ҳуҷҷатҳои дахлдор барои **ҷойгир намудани ноболиғон дар муассисаҳои махсуси тарбиявӣ**;

- ба субъектҳои дахлдори низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон пешниҳод намудани маълумот оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкунии ғайриқонунӣ кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятии (зиддиҳуқуқии) ноболиғон, инчунин сабаб ва омилҳои, ки ба содир намудани онҳо мусоидат меkunанд;

- ба қайд гирифтани ноболиғони душвортарбия ва бо онҳо гузаронидани чораҳои инфиродии огоҳонӣ;

- ҳамкорӣ бо мақомоти васоят ва парасторӣ ва комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак барои ҷойгир намудани кӯдакони ятим ва бепарастормонда дар муассисаҳои дахлдор.

Аз инҷо маълум мегардад, ки гурӯҳи зиёди ваколатҳо ба Хадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон вогузор карда шудааст, ки ин албатта, бе ҷалби ҷомеа, аз ҷумла гурӯҳҳои ҷавонони фаъол имконнопазир мебошад.

Боиси зикр аст, ки самти асосӣ ва ё рисолати умумӣ он аст, ки тамоми қувва ба огоҳонӣ ва пешгирии кирдорҳои зиддиҷамъиятии ноболиғон равона карда шавад. Чун шахси ҷавон ҳануз ноболиғ буда, ба васоят ва парасторӣ, меҳрубонӣ ва дастгирӣ нисбат дозад ва ҷаҳони ботинӣ ва ё неруи зеҳнии ӯ ҳоло осебпазир ва заиф буда, пайомадҳо ё оқибатҳои кирдорҳои худро дарк карда наметавонад. Илова бар ин, **тарзи кор бо ноболиғони гурӯҳи бадкирдор ҳамчун ҳамкор ва дӯст (ҳамкорӣ)** ба роҳ монда шуда, пурра хусусияти тарбиявӣ бояд дошта бошад. Яъне, бо ноболиғе, ки бадкирдорӣ кардааст, набояд ҳамчун гумонбаршуда ба ҷиноят муносибат намоем; чун ҳадаф тарбия аст, моро мебояд то ҳадди имконнопазир бо ӯ ҳамчун дӯст, рафиқ, бародар ва ё падар/модар муносибат (муошират) карда, ӯро ба пушамонӣ ва ислоҳшавӣ водор намоем.

Мисол: дар ҷанде аз минтақаҳои (штатҳои) ИМА усули ҷазо додани ноболиғи бадкирдор бо принципи тарбияи оилавӣ, бо тартиби ҷойгир (вобаста) намудани ӯ дар оилаҳои махсус ташкилёфта ба роҳ монда шудааст. Яъне, ноболиғи бадкирдор барои кирдори зиддиҷамъиятӣ ва ё ҷинояти худ муҷозот дода намешавад, балки бо роҳи тарбия ёфташ дар муҳити оила сарбар карда мешавад.

Ин усул ё таҷрибаи муосири пешгирӣ ва огоҳонӣ аз лиҳози иҷтимоӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва ҳуқуқӣ бисёр муфид ва муносиб арзёбӣ мегардад.

Аммо дар сурати кушишҳои зиёди огоҳонӣ ва пешгирию тарбиявӣ шахси ноболиғ ислоҳ нагардад, ӯ дар муассисаҳои махсус ҷойгир ва аз озодӣ, мутаассифона, маҳрум карда мешавад. Чунин муассисаҳо дар доираи таҷрибаи Тоҷикстон қабулгоҳ-тахвилгоҳи ноболиғон ном дорад, ки фаъолияти он дар ҳамин Қонун ба танзим дароварда шудааст.

Мутобиқи моддаи 10-и Қонун Қабулгоҳ-тахвилгоҳи ноболиғон дорои ваколатҳои зерин мебошад:

- амалӣ намудани фаъолият оид ба қабули шабонарӯзӣ ва нигоҳдошти муваққатии ноболиғони аз синни се то ҳафтаҳо бо мақсади ҳифзи ҳаёт ва саломатӣ, огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ дар байни онҳо;

- гузаронидани чораҳои инфиродии пешгирикунанда бо ноболиғони овардашуда, муайян намудани сабаб ва шароите, ки ба ҳуқуқвайронкунӣ, беназоратӣ ва кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) оварда мерасонанд ва пешниҳод намудани маълумот ба мақомоти дахлдор;

- огоҳ намудани падару модари ноболиғон дар бораи овардан ва нигоҳ доштани онҳо дар қабулгоҳ-тахвилгоҳи ноболиғон;

- ҳамкорӣ бо мақомоти васоят ва парасторӣ ва комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак чӣхати дар муассисаҳои дахлдор ҷойгир кардани ноболиғони бепарастор.

Ба қабулгоҳ-тахвилгоҳи ноболиғон ба таври шабонарӯзӣ бо тартиби муқарраршуда ноболиғони зерин оварда ва қабул карда мешаванд:

- ноболиғоне, ки бинобар сабаби марг ё маъҷубшавӣ ва ё корношоямии муваққатии падару модар бе парастор мондаанд;

- ноболиғоне, ки дар оилаҳои дар вазъияти номусоиди иҷтимоӣ қарордошта зиндагӣ мекунанд;

- ноболиғоне, ки худсарона аз хона баромада рафтаанд ва ё муассисаҳои таълимии барои кӯдакони یتим ва бепарастормонда ё муассисаҳои дигари кӯдаконаро тарк кардаанд, ба истиснои

кӯдаконе, ки муассисаҳои махсуси таълимию тарбиявӣ навъи пӯшидаро тарк кардаанд;

- ноболиғоне, ки ҷойи муқимии зист ё ҷойи истиқомат ва воситаи рӯзгузаронӣ надоранд;

- ноболиғоне, ки ба вазъияти дигари душвори зиндагӣ дучор гардидаанд ва ба кумаки иҷтимоӣ ё барқарор сохтани шароити бехтари зиндагӣ эҳтиёҷ доранд;

- ноболиғоне, ки аз ҷониби падару модарон ё парасторони онҳо таҳти **зӯроварӣ** қарор гирифта, ба ҷойи зист баргаштан намехоҳанд;

- ноболиғоне, ки то синни шонздаҳ **ҳуқуқвайронкунӣ** содир намуда, аз таҳти назорати падару модар баромадаанд;

- ноболиғоне, ки ба шароити махсуси таълиму тарбия муҳтоҷанд ва бо ин сабаб ба муассисаҳои махсуси тарбиявӣ фиристонида мешаванд;

- ноболиғоне, ки шахсан барои кумак мурочиат намудаанд ё аз ҷониби шахрвандон, кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ва ҳуди қабулгоҳ-таҳвилгоҳи ноболиғон, ки дар кӯча ва ҷойҳои дигар **бе назорат мондаанд ё ба оворагардӣ машғуланд**, оварда шудаанд;

- ноболиғоне, ки **бо қарори суд** ба муассисаҳои махсуси таълимию тарбиявӣ навъи пӯшида фиристода мешаванд;

- ноболиғоне, ки ба синни ҷавобгарии ҳуқуқӣ нарасидаанд, вале **кирдорҳои ба ҷамъият хавфнокро содир намудаанд**, бо мақсади ҳифзи ҳаёт ва саломатии онҳо ё пешгирии содиркунии амалҳои тақрории ба ҷамъият хавфнок, инчунин дар ҳолатҳои, ки шахсияти онҳо маълум нест.

Чи тавре мебинем, шарту шароитҳо ва ё сабабҳои ба қабулгоҳ-таҳвилгоҳ сафарбар кардани ноболиғон хеле зиёд ва гуногун аст. Аз ин рӯ, бо мақсади сабуки додан ба сарбории мақомоти қорҳои дохилӣ ва дигар субъектҳои давлатӣ хуб мешуд, агар таҷрибаи кишварҳои пешрафтaro омӯхта, тарзу услуби огоҳонӣ, пешгирӣ ва тарбияи (муҷозоти) ноболиғони бакирдорро такмил мебодем. Аз ҷумла, ташкили оилаҳои махсус (касбӣ) бо истифода аз таҷрибаи ИМА ба мақсад мувофиқ аст.

Дастурамали мазкур ба сифати субъекти дуҷумлаи асосӣ – ҷавононро баррасӣ менамояд, ки мақоми ваколатдори давлатӣ ин соҳаи кор бо ҷавонон ва варзиш мебошад.

Зимнан мутобиқи моддаи 13 ваколатҳои мақомоти кор бо ҷавонон ва варзиш чунин муқаррар карда шудааст:

- иштирок ва ҳамкорӣ бо субъектҳои дигари низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон **дар таҳия ва татбиқи барномаҳои мақсаднок;**

- ҳамоҳанг сохтани фаъолияти муассисаю ташкилотҳои мақомоти кор бо ҷавонон ва варзиш ва ба роҳ мондани фаъолияти ташкилию методӣ бо онҳо дар огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон;

- дар доираи барномаҳои дахлдор аз ҷиҳати молиявӣ ва моддӣ **дастгирӣ намудани иттиҳодияҳои ҷамъиятии кӯдакону ҷавонон,** ки фаъолияти онҳо ба амалӣ сохтани тадбирҳо вобаста ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон равона гардидааст;

- гузаронидани чорабиниҳои иттилоотию маърифатӣ доир ба масъалаи огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон;

- дар доираи барномаҳои дахлдор ба роҳ мондани хизматрасониҳои иҷтимоию ҳуқуқӣ ба ноболиғон;

- таҳия ва ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ барои қабул пешниҳод намудани **тартиби истифодабарии майдончаҳо ва толорҳои варзишӣ аз ҷониби ноболиғон** ва ҷавонон;

- дар ҳамкорӣ бо субъектҳои дигари низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон таҳлил ва муайян намудани сабаб ва омилҳои ба ҳуқуқвайронкунии ноболиғон мусоидаткунанда;

- манзур намудани пешниҳод ба субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ҷиҳати андешидани тадбирҳо оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон;

- мунтазам баргузор намудани мусобиқаҳои варзишӣ ва спартакиадаҳо дар байни ноболиғон.

Чи тавре аз номгӯи ваколҳо бармеояд мақомоти кор бо ҷавонон ва варзиш ба амалӣ намудани гурӯҳи васеи чорабиниҳои

огоҳонӣ, пешгирӣ ва тарбиявӣ дар байни ҷавонон масъул аст, ки анҷом додани самараноки онҳо ба ҳадафи пешгирифтаи мо – ҳамкории мутақобилаи милитсия ва ҷавонон мусоидат менамояд.

Аммо мутаассифона мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи кор бо ҷавонон ва варзиш дар иҷрои ин ваколтаҳо ё уҳдадориҳои қонунӣ камфаъолӣ дорад.

Мисол, вобаста ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон то имрӯз (5 сол сипарӣ мешавад аз қабули Қонун) ягон барномаи мақсаднок таҳия ва татбиқ нагирдидааст. Гарчанде дар барномаҳои соҳавӣ, аз ҷумла «Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон» масъалаи огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон андаке фаро гирифта шуааст, аммо барномаи махсус то ҳол таҳия нагирдидааст, илова бар ин сатҳи маблағгузори «Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон» дар маҳалҳо хеле паст аст, ки омили камфаъолии сохтор нисбат ба татбиқи уҳдадориҳои дар Қонуни мазкур муқарраршуда ба ҳисоб меравад.

Дигар уҳдадорӣ - дастгирӣ намудани иттиҳодияҳои ҷамъиятии кӯдакону ҷавонон, ки фаъолияти онҳо ба амалӣ сохтани тадбирҳо вобаста ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон равона гирдидааст, бе иҷро мондааст. Илова бар ин солҳои охир коҳиш ёфтани шумораи лоиҳаҳои иҷтимоӣ дар фаъолияти (ҳамкории) Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои он дар маҳал бо иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ба назар мерасад, ки дар шароити демократикунонии ҷомеа ва ё рушди ҷомеаи шахрвандӣ нигароникунанда арзёбӣ мегардад.

Механизми аҳаммиятноке ки ба тарбияи ҷисмонӣ ва дур мондани ноболиғон аз кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ мусоидат менамояд, ин дар ҳошияи дастуру ҳидоятҳои пайвастаи Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон сохтмон ва ба истифода додани майдонҳо ва толорҳои варзишӣ мебошад. Дар воқеъ ин ҳадаф амалӣ шуда истодааст, аммо вобаста ба истифодаи самараноки он ва дар ҳамкор бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ муқаррар намудани тартиби истифодабарии майдончаҳо ва толорҳои варзишӣ аз ҷониби ноболиғон ва ҷавонон то ҳол вучуд надорад.

Дар натиҷаи қисми муайяни майдончаҳои варзишӣ корношоям гардидаанд ва ё бе истифода қарор доранд.

Аз ин лиҳоз зарур шуморида мешавад, ки Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои он дар маҳал ҳамчун субъекти ваколатдор ҷиҳати ҳалли масъалаи мазкур – татбиқи уҳдадории муайяншуда ба таври таъхирнопазир чораандешӣ менамуд.

Дар Боби 3-и Қонун механизмҳои пешгирии умумӣ ва инфиродӣ вобаста ба ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва ҷавонон муқаррар карда шудаанд.

Мутобиқи моддаи 23 **пешгирии умумӣ** фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои мебошад, ки дар амалӣ намудани чорабиниҳо оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва бартарафсозии сабаб ва шароити мусоидаткунанда ба содиршавии онҳо иштирок менамоянд.

Ба шаклҳои асосии амалигардонии пешгирии умумӣ дохил мегарданд: - таҳия ва татбиқи барномаҳои давлатӣ ва барномаҳои дигар оид ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон; - гузаронидани ташвиқот дар байни аҳоли ҷиҳати пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон; - муайян ва пешниҳод намудани таклифҳо оид ба бартараф намудани сабаб ва шароите, ки барои содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболиғон мусоидат мекунанд.

Аммо аз таҳлилҳо бармеояд, ки вобаста ба пешгирии умумӣ танҳо яке аз шаклҳои он – гузаронидани ташвиқот нисбатан фаъол мебошад. Таҳия ва татбиқи барномаҳо ва таҳлилу муайян намудани мушкилот ва пешниҳод намудани таклифҳо дар сатҳи паст қарор дошта, дар маҳал ҳудудан амалӣ намегардад.

Сабаби асосӣ то ҳол пурра дарк нашудани муҳтавои механизм ва ё модели мазкури Қонун аз ҷониби аксари субъектҳо мебошад. Дар инҷо танҳо Ҳамаҷангсоз – Ҳадамоти масъули ВҚД талош дорад, ки албатта дар танҳой татбиқи босамари он мушкилбор аст.

Намуди дигари пешгириро моддаи 24-и Қонун чунин муайян кардааст.

Пешгирии инфиродӣ нисбат ба ноболиғони зерин амалӣ карда мешавад:

- беназоратмонда ё бепарастор;
 - ба оворагардӣ ё талбандагӣ машғулбуда;
 - дар вазъияти носолими иҷтимоӣ қарордошта;
 - онҳое, ки бе сабабҳои узрнок ба муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ҳозир намешаванд;
 - тарбиягирандагони марказҳои иҷтимоиву барқароркунии ноболиғон, мактаб-интернатҳо, хонаҳои кӯдакон, муассисаҳои махсуси таълимию тарбиявӣ ва муассисаҳои дигари барои ноболиғони ба кумаки иҷтимоӣ ва барқароршавӣ эҳтиёҷдошта;
 - истеъмолкунандагони воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё моддаҳои дигари мадҳушкунанда;
 - онҳое, ки то расидан ба синну соли ҷавобгарии маъмурӣ ва ё ҷиноятӣ кирдорҳои ба ҷамъият хавфнокро содир намудаанд;
 - айбдоршавандагон ё гумонбаршудагон, ки барои содир намудани ҷиноят нисбати онҳо чораи пешгирии дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқи нагаштааст;
 - онҳое, ки аз иҷрои ҷазои ҷиноятӣ шартан пеш аз муҳлат ё бо сабаби қабули санади авф ё бахшиши ҷазо озод гардидаанд;
 - онҳое, ки аз муассисаҳои иҷрои ҷазои ҷиноятӣ баъди адои ҷазо озод гардидаанд, агар ба балоғат нарасида бошанд;
 - онҳое, ки барои содир намудани ҷиноятҳои категорияҳои начандон вазнин ва ё дараҷаи миёна гунаҳгор доништа шудаанд ва бо ҳукми суд бо истифода аз чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявӣ аз адои ҷазо озод гардидаанд;
 - онҳое, ки нисбаташон ҷазо шартан татбиқи карда нашудааст, ба қорҳои ҳатмӣ, ислоҳӣ ва ё ҷазоҳои дигари бо маҳрум сохтан аз озодӣ алоқаманднабуда маҳкум гардидаанд;
- Пешгирии инфиродӣ, инчунин нисбат ба падару модари ноболиғоне, ки вазифаҳои худро оид ба таълим, тарбия ва нигоҳубини ноболиғ иҷро накарда, ба рафтори онҳо ба таври манфӣ таъсир расонида, бо онҳо муносибати бераҳмона доранд, гузаронида мешавад
- Гуруҳи болозикр бо мақсаде муайян карда шудааст, ки субъектҳои вобасташуда аз рӯи салоҳиди худ дарҳол қарор қабул карда тавонанд, яъне ин нишондодҳо барои қорҳои инфиродӣ асос ба ҳисоб меравад.

Ҳамчуни дар моддаи 26 чораҳои инфиродии огоҳонӣ чунин муайян карда шудааст.

Ба чораҳои инфиродии огоҳонӣ дохил мешаванд:

- суҳбати пешгирикунанда;
- таҳти назорати пешгирикунанда қарор додан;
- ирсол намудани пешниҳод барои бартараф намудани сабаб ва шароити ба ҳуқуқвайронкунӣ мусоидаткунанда;
- тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ;
- чораҳои таъсиррасонии тарбиявӣ;
- амрномаи муҳофизатӣ;
- чораҳои дорои хислати маҷбуркунӣ ва маҳдудсозанда (табобати маҷбурӣ, маҳрум ё маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модарӣ, дастгирикунии маъмурӣ ва чораҳои дигари таъминкунандаи пешбурди парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, таҳти парасторӣ супоридани ноболиғ ва чораҳои дигари пешгирии муҳофизатии ҷиноятӣ, татбиқи чораҳои маҷбуркунии дорои хислати тарбиявӣ, ҷойгир кардан дар муассисаҳои махсуси тарбиявӣ ё табобатӣ тарбиявӣ).

Чорабиниҳои болозикр ҳамчун фаъолияти инфиродии субъект муайян карда шудааст, аммо ҳолати охирин – чораҳои маҷбуркунӣ ҳадди охир буда, мавриди натиҷа надодани чораҳои қаблӣ татбиқ карда мешавад.

5. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» ва нақши Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба тартиботи ҷамъиятӣ.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» 16.06.2023, №386 қабул гардида, асосҳои ҳуқуқии ташкил ва иштироки ихтиёрии инфиродӣ ва дастҷамъонаи шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муайян менамояд.

Қонуни мазкур асоси ташаккули муносибатҳои ҳамкории ҷомеа, ҷавонон ва милитсияро ташкил медиҳад ва татбиқи босамари он ба устувори амнияти давлат, ҷомеа ва шахс мусоидат менамояд.

Тибқи моддаи 1-и Қонун **тартиботи ҷамъиятӣ** – низоми муносибатҳои ҷамъиятие мебошад, ки мавҷудияти он амнияти шахсӣ ва ҷамъиятиро таъмин менамояд.

Яъне, маҷмӯи чорабиниҳо ва амалҳои муштарак, ки ҳангоми ҳолатҳои муайян, аз ҷумла ҳамоишҳои оммавӣ барои таъмини беҳатарӣ нигаронида шудаанд.

Иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ – ин расондани кумак ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо мақсади ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, молу мулк, манфиатҳои ҷомеа ва давлат муқаррар гардидааст.

Аз ин ҷо бармеояд, ки қонунгузор бо ҳамин Қонун механизм ё мақсади ташаккули низоми ҳамкориро бо ҷомеа дар ҷалби шаҳрвандон барои кумак пешбинӣ менамояд. Воқеан дар шароити рушди илму техника роҳу усулҳои ташкили бетартибӣҳо ва ҳуқуқвайронкунию ноором сохтани авзои ҷомеа аз ҷониби шахсони ҷиноятпеша (гумроҳон) хеле зиёд гардидааст, зимнан, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таҳой наметавонанд, ки лаҷоми ҷунин ҳолатҳои ногуворро ба даст гиранд; ба ин мақсад дар ҳолате дастёб шудан мумкин аст, ки агар аҳли ҷомеаи шаҳрвандӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҳамкорӣ намоянд ва дар пешгирӣ ё муқовимат бо ҷунин ҳолатҳо кумак расонанд.

Ҳамчунин, дар моддаи 1-и Қонун муайян карда шудааст, ки **намояндагони ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ** – ин аъзо, кормандон ё фаъолони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, илмӣ, эҷодӣ ва ташкилотҳои дигари ғайритиҷоратӣ ба ҳисоб мераванд.

Бо ин муқаррарот метавон гуфт, ки гурӯҳҳои мақсаднок барои ҳамкорӣ бо милитсия ва ё мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар симои кормандон ё фаъолони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, илмӣ, эҷодӣ муқаррар гардидаанд, аз ҷониби субъектҳо танҳо амалӣ гардонидани ин механизми муосири таъмини тартибот тақозо мегардад.

Мафҳумҳои дигаре, ки дар Қонун ва Дастурамали мазкур истифода гардидаанд, чунинанд:

- **Дастёрони ихтиёрий** - гурӯҳи ихтиёрии на камтар аз даҳ шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, ки дар ҷойи кор, таҳсил ва маҳалли зисти шахрвандон бо мақсади мусоидат ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ барои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур таъсис дода шуда, **аз қайди баҳисобгирии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ** гузаштааст ва дар маҳалҳо **таҳти роҳбарии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ** фаъолият мекунад;

- **Кормандони ғайриштатӣ** - шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки синнашон на кам аз ҳаҷдаҳ буда, аз рӯи сифатҳои корӣ, ахлоқӣ ва вазъи саломатӣ қобилияти иҷрои вазифаҳоро оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ доранд. **Интиҳоби номзадҳо** ба ҳайси кормандони ғайриштатӣ **бо тартиби муайяннамудаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ** амалӣ карда мешавад.

- **Шурои ҷамъиятӣ** - ниҳоди ҷамъиятии доимоамалкунанда ба ҳисоб рафта, фаъолияти худро дар асоси ташаббусҳои ҷамъиятӣ анҷом медиҳад ва тавассути муттаҳидшавии ихтиёрии шахрвандон бо мақсади ба роҳ мондани ҳамкориҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ҷомеа, баланд бардоштани эътимоди аҳоли ба низомии ҳифзи ҳуқуқи давлат, нақши ҷомеаи шахрвандӣ дар таҳкими таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии аҳоли амал мекунад.

Тибқи моддаи 6-и Қонун мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба масъалаҳои иштироки шахрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дорои ваколатҳои зерин мебошанд:

1) оmodасозии кормандони ғайриштатӣ ва аъзои дастҳои ихтиёро аз рӯйи самтҳои асосии фаъолият, аз ҷумла барои амалҳо ҳангоми баргузориҳои ҷорабиниҳои муҳимми ҷамъиятию сиёсӣ ва ҷорабиниҳои дигар дар шароити алоқаманд ба истифодаи қувваи ҷисмонӣ, расонидани ёрии аввалияи тиббӣ ташкил карда, мегузаронанд;

2) кормандони ғайриштатӣ, аъзои дастҳои ихтиёрӣ, шуроҳои ҷамъиятиро бо шаходатномаҳои дахлдор ва аломатҳои фарқкунанда таъмин менамоянд;

3) нақшаҳои дахлдори кори шуроҳои ҷамъиятӣ, дастҳои ихтиёрӣ, макон ва вақти гузаронидани ҷорабиниҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, шумораи аъзои дастҳои ихтиёро, ки ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб карда мешаванд, бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мувофиқа менамоянд;

4) шуроҳои ҷамъиятиро бо воситаҳои дастурию методӣ таъмин менамоянд ва ба онҳо иттилооти заруриро барои фаъолият доир ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ пешниҳод мекунанд;

5) пешниҳоди шуроҳои ҷамъиятиро оид ба масъалаҳои марбут ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо баррасӣ менамоянд;

6) ба шахрвандон барои ташкили дастҳои ихтиёрӣ кумак ва мусоидат мекунанд.

Яъне, тамоми корҳои ташкилию ҳуқуқӣ вобаста ба ҷалби шахрвандон барои ҳамкорӣ аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба амал бароварда мешавад.

Албатта, дигар субъектҳо низ, вобаста ба самти мазкурӣ фаъолият ухдадор гардидаанд, чунончи тибқи моддаи 8 ваколатҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва ҳуқуқҳои мақомоти худидоракунии маҳаллӣ оид ба масъалаҳои иштироки шахрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ чунин муқаррар гардидаанд:

1. Бо мақсади ҳамкорӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии маҳаллӣ бо тартиби муқаррарнамудаи низомнома дар бораи дастёрони ихтиёрӣ метавонанд дар макони ҷойгиршавии минтақаи хизматӣ **ситодҳои дастёрони ихтиёриро** таъсис диҳанд.

2. Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии маҳаллӣ дар доираи ваколатҳои худ:

- бо шӯроҳои ҷамъиятӣ ва субъектҳои дигари пешгирии ҳуқуқвайронкунии ҳамкорӣ менамоянд;

- ба шӯроҳои ҷамъиятӣ мусоидат менамоянд ва ҳар сол **ҳисоботи онҳоро** оид ба масъалаҳои расонидани кумак ба онҳо мешунаванд;

- оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, аз ҷумла **дар рафти чорабиниҳои муҳимми ҷамъиятию сиёсӣ** ва чорабиниҳои дигар якҷо **бо шӯрои ҷамъиятӣ чораҳо меандешанд.**

Механизми мазкури таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бисёр раван ва фаҳмо оварда шудааст ва он манфиат ва хости аввалиндараҷаи ҷонибҳо мебошад, ки чорабиниҳои оммавӣ тинҷу ором баргузор гарданд.

Аз ин рӯ, фаъл гардидани мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар татбиқи ин механизм саривақтӣ ва муносиб арзёбӣ мегардад.

Яке аз масъалаҳои муҳим дар самти таҳкими ҳамкориҳои милитсия бо ҷавонон ва ҷомеаи ин ташаккул додани низоми мувофиқи муносибатҳо мебошад, ки дар ҳамин Қонун мушаххас оварда шудааст.

Дар робита ба ин, яке аз усулҳои таъмини иштироки дастҷамъонаи шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ тавассути **Дастёрони ихтиёрӣ (волонтёрон)** пешбинӣ гардидааст.

Тибқи моддаи 12 «узви Дастёрони ихтиёрӣ шаҳрвандоне шуда метавонанд, ки ба синни ҳаҷдаҳ расидаанд, аз рӯйи сифатҳои корӣ, ахлоқӣ ва вазъи саломатӣ қобилияти иҷрои вазифаҳоро оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ доранд.

Ба узви Дастёрони ихтиёрӣ **шаҳодатномаи** махсуси намунааш ягона, нишони сарисинагии «**Дастёри ихтиёрӣ**» ва рамзҳои дигар, ки аз ҷониби роҳбари мақомоти ҳифзи ҳуқуқ тасдиқ мегарданд, дода мешаванд.

Таъсис додани дастёрони ихтиёрӣ дар назди ҳизбҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои динӣ, инчунин таъсис ва фаъолияти сохторҳои ташкилии ҳизбҳои сиёсӣ ва иттиҳодияҳои динӣ дар дастёрони ихтиёрӣ манъ аст».

Тарзу услуби фаъолияти Дастёрони ихтиёрӣ мутобиқи моддаи 15 чунин муқаррар карда шудааст:

Дастёрони ихтиёрӣ фаъолияти худро таҳти **роҳбарӣ ва иштироки бевоситаи кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ** бо роҳҳои зерин амалӣ мегардонанд:

1) иштирок дар чорабиниҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, аз ҷумла дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар майдонҳо, хиёбонҳо, боғҳои истироҳатӣ, гулгаштҳо, варзишгоҳҳо, театрҳо, кинотеатрҳо, клубҳо ва ҷойҳои дигари ҷамъиятӣ, инчунин дар вақти гузаронидани чорабиниҳои муҳимми ҷамъиятию сиёсӣ ва чорабиниҳои дигар;

2) иштирок дар чорабиниҳо доир ба пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкунии маъмурий;

3) андешидани чораҳои таъхиринопазир барои бартараф кардани оқибати садамаҳо, зухуроти табиӣ хавфнок, фалокат, офатҳои табиӣ ё офатҳои дигар, пешгирӣ намудани онҳо ва расонидани кумак ба зарардидагон;

4) пешгирӣ намудани беназоратии кӯдакон ва аз ҷониби ноболиғон содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ;

5) иштирок дар таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон;

6) иштирок дар таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

7) иштирок дар таъмини бехатарӣ аз сӯхтор

Ҳадафи мо чун таҳкими муносибатҳои иҷтимоию ҳуқуқӣ ва ташкилию маданӣ мебошад, ҳамкорӣ бо ҳизбҳои сиёсӣ дар ин самт, ки ҳадафи сиёсӣ доранд, манъ карда шудааст.

Ҳуқуқу уҳдадориҳо ва дигар ҳолатҳои ташкили Дастёрони ихтиёрӣ дар дигар моддаҳои Қонуни мазкур оварда шудаанд.

Асосҳои дигари ташкилию ҳуқуқии фаъолияти Дастёрони ихтиёрий мутаносибан дар қонунгузори соҳаи фаъолияти волонтерӣ оварда шудаанд, ки онро дар поён баррасӣ менамоем.

Ба сифати василаи дигари устувор дар самти ҳамкории мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ҷомеа «Шуроҳои ҷамъиятӣ» муқаррар гардидаанд.

Моддаи 13-и Қонун муқаррар кардааст, ки:

1. **Шурои ҷамъиятӣ** ниҳоди ҷамъиятии доимоамалкунанда ба ҳисоб рафта, фаъолияти худро дар асоси ташаббусҳои ҷамъиятӣ анҷом медиҳад ва тавассути муттаҳидшавии ихтиёрии шаҳрвандон бо мақсади ба роҳ мондани ҳамкории мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ҷомеа, баланд бардоштани эътимоди аҳоли ба низоми ҳифзи ҳуқуқи давлат, нақши ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таҳкими таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии аҳоли амал мекунад.

3. **Шуроҳои ҷамъиятӣ танҳо дар назди Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва воҳидҳои сохтории он** ташкил карда мешаванд, шахси ҳуқуқӣ намебошанд.

4. **Шуроҳои ҷамъиятӣ аз ҳисоби на камтар аз ҳафт ва на бештар аз бисту як шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси иштироки ихтиёрий** дар фаъолияти онҳо, асосан аз ҳисоби намоёндогони ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, ташкил карда мешаванд. Ба ҳайати шуроҳои ҷамъиятӣ метавонанд кормандони ғайриштатии мақомоти дигари ҳифзи ҳуқуқ дохил карда шаванд. Шумораи умумии аъзои шуроҳои ҷамъиятӣ бояд тоқ бошад.

5. Узви шурои ҷамъиятӣ **шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки синнаш на кам аз бисту сесола** буда, дар ҷойи кор ва истиқомат эътибори шоиста дорад, шуда метавонад. Шаҳрвандони дар хизмати давлатӣ қарордошта ва шаҳрвандони дар қисми 3 моддаи 9 Қонуни мазкур номбаршуда наметавонанд узви шурои ҷамъиятӣ бошанд.

6. Узви шурои ҷамъиятӣ ваколатҳои худро **ройгон ва бе ҷудо шудан аз фаъолияти асосии худ** амалӣ менамояд. Ба узви шурои ҷамъиятӣ **шаҳодатнома** дода мешавад, ки намунаи онро Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ менамояд.

7. Тартиби ташкил ва фаъолияти шуроҳои ҷамъиятиро, бо дарназардошти хусусиятҳои муқаррарнамудаи Қонуни мазкур, **низомнома дар бораи шуроҳои ҷамъиятӣ** муайян менамояд, ки онро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мекунад.

Аз инҷо бармеояд, ки ҳаёати шуроҳои ҷамъиятӣ бояд на камтар аз 7 нафар бошанд, узви он аз 23 сола боло буда, хизматчиӣ давлатӣ бошад.

Тартиби ташкили шуроҳои ҷамъиятӣ дар назди мақомоти корҳои дохилӣ тибқи моддаи 18 чунин муқаррар шудааст:

1. Шурои ҷамъиятӣ дар назди Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси фармоиши вазيري корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил карда мешавад.

2. Шуроҳои ҷамъиятӣ дар назди раёсатҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, минтақа ва ноҳияи Рашт бо фармоиши сардори раёсат ташкил карда мешаванд. Ба ҳаёати шурои ҷамъиятӣ дар назди раёсатҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, минтақа ва ноҳияи Рашт намояндагони ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва раиси шурои собиқадорони раёсатҳои мазкур, инчунин кормандони ғайриштатии мақомоти дигари ҳифзи ҳуқуқ, раисони шуроҳои ҷамъиятӣ дар назди шуъбаҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳру ноҳияҳо метавонанд шомил гарданд.

3. Шуроҳои ҷамъиятӣ дар назди шуъбаҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳру ноҳияҳо бо фармоиши сардори шуъба ташкил карда мешаванд. Ба ҳаёати шурои ҷамъиятӣ дар назди шуъбаҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳру ноҳияҳо намояндагони ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва раиси шурои собиқадорони шуъбаи корҳои дохилӣ, инчунин кормандони ғайриштатии мақомоти дигари ҳифзи ҳуқуқ, раисони шуроҳои ҷамъиятӣ дар назди шуъбаҳои милитсия дар шаҳрак ва деҳот, инчунин минтақаи хизмати милитсия метавонанд шомил гарданд.

4. Шуроҳои ҷамъиятӣ дар назди шуъбаҳои милитсия дар шаҳрак ва деҳот, инчунин минтақаи хизмати милитсия бо

фармоиши сардори шуъбаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳру ноҳияҳо дар мувофиқа бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ташкил карда мешаванд.

5. Ба ҳайати шурои ҷамъиятӣ дар назди шуъбаҳои милитсия дар шаҳрак ва деҳот, инчунин минтақаи хизмати милитсия раис ё муовини раиси ҷамоат, раиси шурои маҳалла ё мақомоти дигари худфаъолияти ҷамъиятӣ, роҳбарони муассисаҳои таълимӣ, корхонаҳои калон, командирони дастаҳои дастҳои ихтиёрӣ, намояндагони ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, шурои куҳансолон, инчунин шахсони дигаре, ки дар байни аҳолии дорои нуфузу эътиборанд, метавонанд шомил гарданд.

6. Раиси шурои ҷамъиятӣ аз ҷониби аъзои шуро ба муҳлати се сол ва на бештар аз ду маротиба пай дар пай интихоб мегардад.

Мутобиқи моддаи 19-и Қонун ҳуқуқи шуроҳои ҷамъиятӣ иборат аст аз:

1) бо тартиби муқаррарнамудаи вазирӣ корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон иттилооти шахсони мансабдори мақомоти корҳои дохилиро дар бораи фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ шунаванд, инчунин дар қори ҷаласаҳои, ки мақомоти корҳои дохилӣ мегузaronанд, иштирок кунанд;

2) ба роҳбарони мақомоти корҳои дохилӣ оид ба бештар намудани фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ ва ҳамкориҳои онҳо бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ пешниҳодҳо манзур намоянд, ба кормандони мақомоти корҳои дохилӣ барои ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонуниашон мусоидат намоянд;

3) бо тартиби муқаррарнамудаи вазирӣ корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми аз ҷониби шахсони мансабдори мақомоти корҳои дохилӣ гузаронидани қабули шахсии шаҳрвандон ва намояндагони шахсони ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои ҳифз ва барқарор намудани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии поймолшудаи онҳо, аз ҷумла зараре, ки ба онҳо дар натиҷаи

амали ғайриқонунии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ расонида шудааст, иштирок намоянд;

4) ба роҳбарони дахлдори мақомоти корҳои дохилӣ оид ба гузаронидани санҷиш дар бораи аз ҷониби кормандони мақомоти корҳои дохилӣ поймол намудани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, талаботи рафтори хизматӣ, меъёрҳои одоби касбӣ, дархост кунанд, дар чунин санҷишҳо иштирок намоянд ва бо натиҷаҳои онҳо шинос шаванд;

5) ба мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот бо пешниҳодҳо оид ба такмили механизмҳои ҳамкорӣ дар самти мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва мубориза бар зидди ҳуқуқвайронкунии муроҷиат намоянд;

6) тибқи мақсад ва вазифаҳои конференсияҳо ва семинарҳо ташкил ва баргузор намоянд, бюллетенҳо бароранд, ҳисоботро дар бораи фаъолияти худ нашр ва мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон паҳн намоянд

Ҳамчунин, вазифаҳои шӯрои ҷамъиятӣ тибқи моддаи 20 чунин муқаррар гардидааст:

1) роҳбарии умумӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолияти шӯроҳои ҷамъиятиро амалӣ намуда, мониторинги қори онҳоро пеш мебарад, доир ба такмили фаъолият ва паҳн намудани таҷрибаи пешқадами онҳо чораҳо меандешад;

2) таҳлил ва арзёбии экспертии фаъолияти шӯроҳои ҷамъиятиро амалӣ менамояд, ба онҳо ёрии машваратӣ, иттилоотӣ, ташкилӣ, методӣ ва кумаку дастгирии дигар мерасонад;

3) бо дарназардошти дархости ҷомеа, ба мақомоти корҳои дохилӣ ҷиҳати амалигардонии фаъолият ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳамкориҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ҷомеа мусоидат менамояд;

4) дар таҳияи лоиҳаҳои барномаҳо ва стратегияҳои давлатии мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, барномаҳои рушди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ иштирок менамояд;

5) пешниҳодҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқиро оид ба такмили фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ меомӯзад, ҷамъбаст ва манзур менамояд.

Нуқтаҳои дигар вобаста ба таъсис ва фаъолияти шуроҳои ҷамъиятӣ дар низомномаи он оварда мешавад, ки ба он зимни мууроҷиат ба сохторҳои ВКД дастёб гардед.

Хулоса бо татбиқи механизми мазкури Қонун – таъмини фаъолияти шуроҳои ҷамъиятӣ мо метавонем ҳамкориҳои густурдаи ҷомеаи шаҳрвандиро бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ амалӣ намоем.

Албатта дар инҷо савол гузошта мешавад, ки ҳангоми ба миён омадани низоъ байни шаҳрвандон-иштирокчиён ва фаъолон-ҳамкорони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ чи гуна ҳуқуқ ва амни фаъолон таъмин карда мешавад?

Посуи ин савол дар боби 7-и Қонун бисёр возеҳ оварда шудааст. Зимнан, тибқи моддаи 23 ҳимояи ҳуқуқи шаҳрвандони ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мусоидаткунанда кафолат дода мешавад.

Ҳамчунин - ҳимояи ҳуқуқи шаҳрвандоне, ки ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мусоидат мекунамд ва аъзои оилаи онҳо, агар амали онҳо ба пешгирӣ, ошкор ё кушодани ҷиноят ҳамчун иштирокчиёни мууроғиаи судии ҷиноятӣ алоқаманд бошад, **бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳимояи давлатии иштирокчиёни мууроғиаи судии ҷиноятӣ»** анҷом дода мешавад.

Яъне, дар умум ин масъала ҳалли худро ёфтааст ва танҳои татбиқи онҳо тақозо мегаардад.

Илова бар ин барои фаъолон-ҳамкорони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ гуруҳи ҳавасмандгардониҳо пешбинӣ карда шудааст, ки татбиқи самараноки онҳо таваҷҷуҳи шаҳрвандонро барои ҳамкорӣ зиёд менамояд.

Моддаи 25-и Қонун чораҳои ҳавасмандгардони шаҳрвандони ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мусоидаткунандаро чунин муқаррар кардааст:

1. Шаҳрвандоне, ки ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мусоидат менамоянд, метавонанд барои иштироки фаъолоне дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҳавасманд карда шаванд, бо:

- 1) эълон намудани миннатдорӣ;
- 2) сарфароз намудан бо ифтихорнома;

- 3) мукофоти пулӣ;
- 4) тухфаҳои арзишманд;
- 5) намудҳои дигари ҳавасмандгардонӣ, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст.

2. Шаҳрвандоне, ки ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мусоидат менамоянд, барои хизматҳои махсус дар иҷрои вазифаҳои ҷамъиятӣ ва зоҳир намудани мардонагӣ ва матонат метавонанд бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои сарфароз гардонидан **бо мукофотҳои давлатӣ** пешбарӣ карда шаванд.

Ҳамзамон - **мақомоти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии маҳаллӣ** шаҳрвандонро, ки ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мусоидат менамоянд, **бо имтиёзҳо ва ҷуброни пулии иловагӣ, шаклҳои дигари манфиатнокии моддӣ**, ки хилофи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон нестанд, ҳавасманд мегардонанд (моддаи 26).

Дар умум, Қонуни мазкур худ ба худ модели муосиреро монанд месозад, ки татбиқи саривақтӣ ва босамари он гурӯҳи зиёди мушкilotро ҷиҳати таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амну суботи ҷомеа замина фароҳам меорад.

Зимнан, расонидани муҳтавои он ба ҳамаи субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон тавсия дода мешавад.

6. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» ҳомии манфиатҳои ҷавонон ва талқиндиҳандаи иштироки онҳо дар ҳаёти ҷомеа

Асоси меъёриро ҳуқуқии татбиқи сиёсати ҷавононро дар Тоҷикистон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» ва дигар қонунҳои соҳавӣ ташкил медиҳад.

Қонуни мазкур то имрӯз дар ду таҳрир, таҳрири соқитшуда – 15 июли соли 2004 (бо тағйироту иловаҳо солҳои 2011 ва 2014) ва дар таҳрири нав - 23 декабри соли 2021, №1830 қабул гардидааст.

Қонуни мазкур асосҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии ташаккулу камолоти ҷавононро дар доираи татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон пешбинӣ карда, истифодаи самараноки неруи зеҳнӣ ва маънавии онҳоро ба манфиати ҷомеа муайян менамояд.

Яъне, Қонуни мазкур пулест байни ҷомеа ва насли ҷавони кишвар, зимнан бо инобати қисми беши захираи инсониро ташкил додани ҷавонон, амалисозии ҳар як меъёри Қонун бисёр аҳамиятнок буда, ба ояндаи кишвар ва ҷомеа таъсирбахш мебошад.

Моддаи 5-и Қонун самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатии ҷавононро чунин муқаррар кардааст.

1) тарбияи ҷавонон дар руҳияи ватандӯстӣ, эҳсоси масъулияти шаҳрвандӣ ва таҳкими ҳувиати миллии онҳо;

2) ташаккули мафкураи миллӣ бо роҳи тарбия намудани ҷавонон дар самти шинохти бештари манфиатҳои миллӣ ва ҳисси оштинопазир ба терроризму экстремизм, коррупсия, нашъаҷалобӣ ва намудҳои дигари ҷинояткорӣ;

3) ташаккули ахлоқи ҳамидаи ҷавонон, фаъол намудани онҳо дар самти анҷом додани корҳои ихтиёрии ҷамъиятӣ (фаъолияти волонтерӣ) ва баланд бардоштани ҳисси эҳтироми ҷавонон ба фарҳанги миллӣ;

4) таъмини иштироки ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ иҷтимоии ҷомеа ва идоракунии давлатӣ, аз ҷумла бо роҳи дастгирии фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятии онҳо;

5) таъмини ҳифзи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонунии ҷавонон;

6) таъмини ҳифзи саломатӣ, тарзи ҳаёти солим ва рушди ҷисмонии ҷавонон;

7) фароҳам овардани шароит ҷиҳати гирифтани таҳсилоти сифатнок барои ҷавонон ва таъмини рушди ихтироғкорӣю эҷодкорӣю онҳо;

8) таъминоти иҷтимоии ҷавонон, таъмини онҳо ба шуғли пурмаҳсул ва ҷойи кори муносиб;

9) таъмини мустақилияти иқтисодии ҷавонон, рушди фаъолияти соҳибкорӣю ҷавонон, ҷалби онҳо ба хоҷагидорӣ ва ҳунармандӣ;

10) омодагӣ ва дастгирии мутахассисони ҷавон ҷиҳати пешниҳод намудани мутахассисони лаёқатманд ба вазифаҳои роҳбарикунанда.

Муқаррар гардидани вазифаҳои болозикр ҳамчун самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатии ҷавонон маънои аввалиндараҷа будани амалисозии онҳоро дорад. Аммо ки ва чи гуна бояд машғули амалисозии ин афзалиятҳо бошад? – ба ин савол дар поён бо баррасии моддаҳои Қонуни мазкур ва барномаҳои рушди мақсадноки давлатӣ посух манзур менамоем.

Тибқи қисми 1 моддаи 5, ки ба тарбияи ҷавонон дар руҳияи ватандӯстӣ ва таҳкими ҳувиати милли равона гардидааст, Барномаи мақсадноки давлатӣ таҳия ва амалӣ мегардад, аммо сатҳи татбиқи он дар вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо беҳбудӣ тақозо мекунад. Вобаста ба ин масъала дар қисмати алоқаманд (дар поён) маълумоти муфассал пешниҳод мегардад.

Қисмҳои дигари моддаи 5 низ, дар доираи амалисозии Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон бавосита ё бевосита фаро гирифта шудаанд, вале сатҳу сифати татбиқи ин Барнома дар сатҳи маҳал таҷдиди амиқи назар талаб менамояд, зеро он аз соли 1999 инҷониб, давра ба давра таҳия ва амалӣ гардида, бо мушкилоти гуногуни объективӣю субъективӣ дучор гардида, на ҳамеша ба нишондиҳандаҳои он татбиқи худро ёфтаанд. Вобаста ба ин Барнома дар қисмати алоқаманд (дар поён) маълумоти муфассал пешниҳод карда мешавад.

Моддаи 7-ро, ки ваколатҳо ва ё вазифаҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи кор бо ҷавонон, Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро фаро гирифта, хусусияти амалӣ ва масъулиятнокӣ дорад, банд ба банд баррасӣ менамоем.

1) таъмини татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи кор бо ҷавонон;

Пеш аз ҳама бояд ибраз намуд, ки тибқи Қонуни мазкур **сиёсати давлатии ҷавонон** - низоми ягонаи тадбирҳои ташкилӣ ва ҳуқуқӣ, иҷтимоӣю иқтисодӣ, фарҳангӣ мебошад, ки аз ҷониби

субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон бо мақсади ташаккули камолоти ҷавонон, ҳифзи ҳуқуқ ва истифодаи босамари неруи зеҳнии онҳо ба манфиати ҷамъият татбиқ мегардад.

Дар навбати худ **субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон** - ҷавонон, оилаҳои ҷавон, иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти давлатӣ ва дигар ташкилотҳои алоқаманд ба ҳисоб мераванд.

Яъне, ба татбиқи сиёсати ҷавонон на танҳо сохторҳои кор бо ҷавонон, балки гурӯҳи васеи ҷомеа, мақомоти иҷроияи маҳалии ҳокимияти давлатӣ, вазорату идораҳо, ташкилоту муассисаҳо, аз ҷумла иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, оила ва шахрвандон низ масъулият доранд.

Аммо, аз таҳлилу мушоҳидаҳо бармеояд, ки дар татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар ҳолати имрӯза гурӯҳи зиёди субъектҳо камфаъолӣ зоҳир менамоянд, аз ҷумла нақш ва ё саҳми иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ (ташкилотҳои ғайридавлатӣ, кумитаҳои (шӯроҳои) маҳаллаву деҳот, ҷамоатҳо) ва ташкилотҳои соҳибкорӣ назаррас нестанд. Гарчанде дар шароити демократикунонии ҷомеа ин субъектҳо, бахусус кумитаҳои маҳалла/деҳот бояд хеле фаъол ва дар ҳамкориҳои зич бо ҷавонон бошанд.

Вазифаи Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиш дар ин сурат бояд аз ҳамоҳангсозӣ ва ҳамгироии муносибатҳои иборат бошад.

2) омода намудани ҷавонон дар руҳияи ватандӯстӣ, эҳсоси масъулияти шахрвандӣ ва шинохти бештари манфиатҳои миллӣ;

Ин вазифаи бисёр муҳим ва тақдирсоз то имрӯз дар сатҳи зарурӣ татбиқи худро наёфтааст. Чун имрӯз ҳолатҳои бо талошҳои зиёд иҷро намудани нақшаи даъвати ҷавонон ба хизмати ҳарбӣ, камфаъолии ҷавонон дар иҷрои корҳои ҷамъиятӣ ва камҳавсалагии онҳо мушоҳида мегарданд.

Зарур шуморида мешавад, ки дар шароити рушди технологияҳои иттилоотии инноватсионӣ роҳу усулҳои тарбияи ватандӯстии ҷавонон ва баланд бардоштани масъулияти шахрвандии онҳо таҳия ва амалӣ карда шаванд.

3) андешидани чораҳои зарурӣ ҷиҳати шинос намудани ҷавонон бо манфиатҳои миллию ҷамъиятӣ, ба вуҷуд овардани мафкураи оштинопазир ва

муқовимат ба амалҳои номатлуб, инчунин, ақидаю гурӯҳҳои ба ин амалҳо мусоидаткунанда ва ташаккули маърифати ҳуқуқию сиёсӣ;

Дар ин самт чораҳои муайян андешида мешаванд, аммо омилҳои номатлуб ва кирдорҳои ношоиста, аз қабилӣ ҷинояткорӣ, нашъамандию нашъачалобӣ, танфурӯшӣ, шомил шудан ба гурӯҳу ҳаракатҳои иртиҷоӣ афзоиш доранд.

Ташкили маҳфилу гурӯҳҳои тарғиботи доимоамалкунанда оид ба муқовимат ба амалҳои номатлуб, инчунин, ақидаю гурӯҳҳои ба ин амалҳо мусоидаткунанда ва ташаккули маърифати ҳуқуқию сиёсии ҷавонон аз ҳисоби олимону муҳаққиқон ва ҷавонони соҳиблаёқат дар шакли муосири фаъолият, бо услuhi «ҳамсол ба ҳамсол» ва ё шомӣ андешаҳо ва бо истифода аз воситаҳои инноватсионии муошират ба мақсад мувофиқ аст. Албатта, яке аз талаботҳои ин ҳавасманд гардонидани (пардохт пулӣ ба) аъзои гурӯҳҳо вобаста ба ҳаҷм ва натиҷанокии кори онҳо ба ҳисоб меравад.

Мисол, дар даврони Шӯравӣ чунин маҳфил бо номи «Ҷамъияти дониш» амал мекард, ки ба худ олимону равшанфикронро муттаҳид карда, вазифаҳои онҳо – тарғибу ташвиқи сиёсати давлат маҳал ба маҳал буд.

4) андешидани чораҳои зарурӣ ҷиҳати ташаккули ахлоқи ҳамидаи ҷавонон, сафарбар кардани онҳо ба корҳои ихтиёрии ҷамъиятӣ (фаъолияти волонтерӣ) ва баланд бардоштани ҳисси эҳтироми ҷавонон ба фарҳанги миллӣ;

Новобаста аз он ки дар кишвар Қонун «Дар бораи фаъолияти волонтерӣ» бо фарогирии шароитҳои зарурӣ ва таъмини ҳифзи ҳуқуку манфиатҳо, ҳамчунин танзими муносибатҳои субъектҳо ва волонтерон мавҷуд аст, фаъолияти волонтерӣ дар сатҳи паст қарор дорад. Низомии муайяни танзими фаъолияти волонтерӣ фароҳам нагардида, ҳар ташкилот ба таври ба худ хос хизматрасонии волонтериро амалӣ менамоянд ва дар бисёр ҳолатҳо истифодаи ин навъи фаъолият хусусияти мавсимӣ дорад.

Пешниҳод мегардад, ки фаъолияти волонтерӣ зери назорати доимӣ гирифта шуда, амалисозии он дар доираи қонунгузорӣ тақозо карда шавад. Зимнан, таъсиси марказҳои минтақавии хизматрасониҳои волонтерӣ ва омодагии волонтерон ба мақсад мувофиқ аст.

Моддаи 8-и Қонун ваколатҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатиро дар самти амалисозии сиёсати давлатии ҷавонон чунин муқаррар кардааст.

1) таъмини татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар маҳал;

Пеш аз ҳама бояд мафҳуми «мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ»-ро бояд тавзеҳ дод.

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, дар навбати худ, мақомоти намоёндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ буда, дар доираи салоҳияти худ амал мекунад.

Тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ»⁵ мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мақомоте мебошад, ки дар ҳудуди воҳидҳои маъмурию ҳудудӣ иҷрои Конститутсия, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдори мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро таъмин менамоянд.

Боиси зикр аст, ки дар маҳал ду сохтор амал мекунад, 1) сохтори маҳаллии мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия ва 2) сохтори мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ.

Сохтори маҳаллии мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия - воҳиди мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия буда, дар ҳудуди маъмурию ҳудудии дахлдор дар доираи ваколати худ вазифаҳои мақомоти иҷроияи марказиро амалӣ менамояд.

Сохторҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ – воҳидҳои тобеи раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо буда, роҳбарони онҳо бевосита аз ҷониби раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо ба вазифа таъин ва аз вазифа озод карда мешаванд. Мувофиқан дар доираи ваколати худ вазифаҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро амалӣ менамояд.

Ҳамин тариқ, субъекти асосӣ вобаста ба татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар маҳал мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мебошад, аммо имрӯз агар вобаста ба сатҳи татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон аз ин мақомот пурсон шавем,

⁵ Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2004, № 5, мод. 339; с. 2006, № 11, мод. 472; с. 2009, № 12, мод. 814; с. 2010, № 12, қ. 1, мод. 800; с. 2013, № 3, мод. 179, № 7, мод. 500; с. 2017, № 5, қ. 1, мод. 268, № 7, мод. 464; с. 2020, № 1, мод. 1

иттилои пурра гирифта наметавонем. Албатта, маълумоти пароканда ва хусусияти иттилоотӣ дошта дар ҳисоботҳои даврии онҳо ҷойгир мебошанд, аммо он ҳамчун масъалаи марбут ба ҷавонон арзёбӣ мегардад. Масъалаи мазкур асосан ба сохтори мақомоти марказӣ-Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиш вобаста карда шудааст, ки ба мақсад мувофиқ нест.

Зарур аст, ки ҷараёни татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон бевосита дар сатҳи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ давра ба давра (ҳар семоҳа) баррасӣ шуда, мушкилоти мавҷуда бо ҷалби сохтори мақомоти марказӣ ва сохторҳои мақомоти маҳаллӣ тадриҷан ҳал карда шавад.

2) тасдиқ ва маблағгузорӣ намудани барномаҳои мақсадноки маҳаллии рушди ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон;

Барномаҳои мақсадноки маҳаллии рушди ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон, дар воқеъ то ба сатҳи вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо қабул мегарданд, вале амалисозии онҳо дар сатҳи хеле паст қарор дошта, зимни таҳия асосноккунӣ ва мутобиқат ба шароити маҳал ба инобат гирифта намешавад, илова бар ин дар аксари шаҳру ноҳияҳо нақшаи маблағгузорию онҳо таъмин намегардад.

Аз ин рӯ, тавсия мегардад, ки зимни таҳия барномаҳо асосноккунӣ ва мутобиқатсозӣ ба шароити маҳал ба инобат гирифта шуда, маблағгузорӣ пурра таъмин карда шуда, мониторинги раванди иҷрои барномаҳои маҳаллӣ аз ҷониби сохторҳои болоии марказӣ ва ҳудудӣ мунтазам ба роҳ монда шавад.

Дар моддаи 9 ваколатҳои мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар самти амалисозии сиёсати давлатии ҷавонон муқаррар карда шудааст, ки дар шароити рушди демократия хеле аҳамиятнок аст.

Мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар самти амалисозии сиёсати давлатии ҷавонон дорои ваколатҳои зерин мебошанд:

1) таъмини татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар ҳудуди шаҳрак ва деҳот;

2) тасдиқ ва амалӣ намудани нақшаҳои мақсадноки рушди ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон дар ҳудуди шаҳрак ва деҳот;

3) таъсис додани ҷоизаҳо ҷиҳати ҳавасмандгардонии ҷавонон дар ҳудуди шаҳрак ва деҳот;

4) мусоидат кардан барои таъсис, таъмир ва бозсозии иншооти ҷавонон;

5) иштирок кардан дар ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои гуногуни ҷавонон;

6) мусоидат кардан ба фаъолияти субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон дар ҳудуди дахлдор.

Новобаста аз ин ки гурӯҳи зиёди ваколатҳо, зимнан вазифаҳо ба мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоатҳо) вобаста карда шудаанд, аммо аксари онҳо бинобар надоштани иқтидори зарурии кадрӣ ва паст будани сатҳи дониш ва дарки масъалаҳо амалӣ намегарданд.

Зарур аст, ки сараввал ҷиҳати татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар сатҳи ҷамоатҳои воҳиди алоҳида ҷудо карда шавад, сипас барои кормандони ҷамоатҳо, ҳамзамон барои раисони кумитаҳои маҳаллаву деҳот курсҳои омӯзишӣ оид ба роҳи усулҳои татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон мунтазам гузаронида шавад.

Мутобиқи моддаи 10-и Қонуни мазкур иттиҳодияи ҷамъиятии ҷавонон дар асоси қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шуда, фаъолияти худро тибқи оинномаи худ ба роҳ мемонад.

Қонунгузори имконият додаст, ки фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятии ҷавонон ҳамчун шарикӣ иҷтимоӣ дар амалисозии самтҳои афзалиятҳои сиёсати давлатии ҷавонон бо роҳи амалисозии фармоишҳои иҷтимоии давлатӣ, ташкили чорабиниҳои мақсадноки рушди ҷавонон дастгирӣ карда шавад.

Яъне, яке аз субъектҳои асосӣ дар самти амалисозии фармоишҳои иҷтимоии давлатӣ ин иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон муқаррар карда шудааст, ки бо ин метавон ба худфаъолиии ҷавонон ва рушди институти ҷомеаи шаҳрванди низ, мусоидат намуд.

Илова бар ин, муқаррар гардидаат, ки барои дастгирии фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятии ҷавонон грантҳои давлатӣ таъсис дода мешаванд.

Аммо, дар ҳолати имрӯза ин ду имконият - фармоишҳои иҷтимоии давлатӣ ва грантҳои давлатӣ ба таври фаъол истифода намегарданд; чанде аз чунин грантҳо дар сатҳи ҷумҳурӣ ба назар

мерасанд, вале дар сатҳи минтақа ва маҳал қариб ки вучуд надоранд.

Пешниҳод мегардад, ки татбиқи ин меъёри қонун - фармоишҳои иҷтимоии давлатӣ ва грантҳои давлатӣ барои дастгирӣ ва сафарбарсозии иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ба таври васеъ ва бо низоми муайян, аз ҷумла 1) дар сатҳи ҷумҳурӣ барои ташкилотҳои ҷамъиятии ҷумҳуриявӣ, 2) дар сатҳи вилоятҳо барои ташкилотҳои ҷамъиятии вилоятӣ ва дар сатҳи маҳал барои ташкилотҳои ҷамъиятии маҳалӣ аз ҷониби субъектҳои асосии сиёсати давлатии ҷавонон, бахусус Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиш ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ба таври фаъол ва мунтазам ба роҳ монда шавад.

Моддаи 18-и Қонун амалисозии ҳуқуқи ҷавонон ба таъмини иштироки онҳо дар ҳаёти сиёсӣ иҷтимоии ҷомеа ва идоракунии давлатиро бо роҳи дастгирии фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон пешбинӣ менамояд, ки ба талаботи ҷомеаи муосир ҷавобгӯй мебошад.

Илова бар ин, дар ҳамин муқаррарот мақсади таъмини иштироки ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ иҷтимоии ҷомеа ва идоракунии давлатӣ бо роҳи дастгирии фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҳамчун фаъолгардонии сиёсӣ, таҳкими иқтидор ва захираи мутахассисони соҳаи идоракунӣ, ҳавасмандгардонӣ ва таъмини ҳуқуқи ҷавонон ба идоракунӣ ва ҳуқуқэҷодкунӣ, таъмини таҷриба, такмили малака, маҳорати идоракунӣ ва роҳбарии ҷавонон, дастгирии шарикии ҷавонон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятии онҳо дар таҳия ва амалисозии барномаҳои мақсадноки алоқаманд, инчунин, амалисозии босамари сиёсати давлатии ҷавонон аз ҷониби субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон, оварда шудааст.

Дар инҷо қадами дигар, ки хеле заиф аст, татбиқи ҳамин муқаррарот, яъне **дастгирии таъсисёбӣ ва рушди иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон бо усулҳои муосири ҳавасмандгардонӣ, бахусус баамалбарории грантҳо ва фармоишҳои иҷтимоии давлатӣ** арзёбӣ мегардад.

Моддаи 19 хусусияти умумӣ дошта, таъмини ҳифзи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонунии ҷавононро пешбинӣ менамояд, ки татбиқи ин меъёр ҷараён дорад.

Вобаста ба ҳифзи саломатӣ, солимгардонӣ, истироҳат, тарзи ҳаёти солим ва рушди ҷисмонии ҷавонон, ки моддаи 20 пешбинӣ намудааст, андешидани чораҳои алоқамандро аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи кор бо ҷавонон, тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, рушди сайёҳӣ, маориф ва илм, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ва ташкилотҳои кор бо ҷавонон муқаррар кардааст.

Ҳамин тариқ, зимни муттаҳидӣ ва ҳамкории судманди сохторҳои кор бо ҷавонон ва варзиш, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ метавони ҷиҳати табиқи меъёрҳои Қонуни мазкур, ҳамзамон таҳкими таҳкими ҳамкории милитсия, ҷавонон ва ҷомеа дастёб гардид.

7. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти волонтерӣ» тақвиятбахши иштироки ихтиёрӣ ва фаъоли ҷавонон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ

Пеш аз ҳама бояд ибраз намуд, ки мафҳуми **волонтер** – аз калимаи латинии «voluntarius» гирифта шуда, дар забони тоҷикӣ маънои ихтиёрӣ, ризой ва фидоиро дорад.

Новобаста аз хусусияти байналмилалӣ касб кардани истилоҳи «волонтер(ӣ)» он дар бисёр кишварҳо он бо забони давлатӣ тарҷума ва мавриди истифода қарор дода шудааст. Чунончӣ дар Федератсияи Россия «Добровольчество», Олмон «Ехренамт», Ирон «Ризокорӣ/Довталабон», Озарбойҷон «Конулу», Туркия «Гонулу», Тотористон «Ихтияры» ва ғайра мавриди амал қарор дорад.

Ҳамчунин, ҳамин фаъолият дар зербоби 5 бо унвони «**Дастёрони ихтиёрӣ**» оварда шудааст, ки ҳамчун ниҳоди кумакрасон ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муқаррар гардидааст.

Дар Тоҷикистон низ ин мафҳум ҳамчун «Ихтиёрӣ» ҳануз аз солҳои 2000-ум инҷониб дар амал мебошад, инчунин, ҳамин мафҳум дар якҷанд санадҳои ҷорӣ меъёрии ҳуқуқӣ истифода мешавад, аз ҷумла қонунгузорӣ дар соҳаи ӯҳдадориҳои умумии ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ, эҳсонкорӣ, милитсия, ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон, иттиҳодияи корфармоён, дружинаи ихтиёрӣ ва ғайра.

Мутобиқи таҷрибаи давлатҳои соҳибтаҷриба андоза ва ё ченаки хизматрасонии ихтиёрӣ аз рӯи соат муайян карда шудааст. Дар соли 2013 қиммати ихтиёрӣ барои як соат 22,5 доллари ИМА-ро ташкил додааст.⁶

1) Тибқи маълумоти Корпоратсияи хизматрасонии миллии ва ҷамъиятии ИМА дар соли 2012 64,5 млн. шаҳрвандони ИМА ва ё 26,5% аҳолии калонсоли ин кишвар 7,9 млрд./соат хизмати ихтиёрӣ кардаанд, ки арзиши он ба иқтисодиёти ҳамин кишвар

⁶ http://www.independentsector.org/volunteer_time

175 млрд. доллари ИМА-ро ташкил додааст⁷. Ин таносбунокӣ ба сари ҳар ихтиёри 2,7 млн. доллари ИМА дар як сол рост меояд.

2) Саҳми ихтиёри 8% Маҷмӯи маҳсулоти дохилии (ММД) кишварҳоро ташкил медиҳад ва ҳатто дар баъзеи онҳо ба 14% ММД мерасад. Соли 2003 ихтиёриён ба иқтисодиёти Британияи Кабир 42,6 млрд. фунт стерлинг ва ё 64 млрд. доллари ИМА даромад овардаанд⁸

3) Тадқиқоти дар байни 24 кишварҳои Аврупо гузаронидашуда нишон медиҳад, ки 65% даромадҳои хайриявии ин кишварҳо ба ихтиёриён рост меояд ва танҳо 35% он бевосита, яъне дар шакли маблағӣ ҷалб карда шудааст⁹

Аз ин ҷо хулоса бармеояд, ки саҳми ихтиёриён дар рушди иқтисодиёти ҷомеа хело назаррас мебошад ва ба он на танҳо кишварҳои тараққикарда, балки тамоми кишварҳо, аз ҷумла кишварҳои дар ҳоли рушдбуда бештар ниёз доранд, зеро маҳз иқтисодиёти ҳамин кишварҳо барои василаҳои иловагӣ тақозо дорад.

Ихтиёри дар соҳаи иҷтимоӣ нақши калидӣ дорад. Нишондиҳандаҳо он дар ин самт, ин: устувории робитаи иҷтимоӣ; ташаккулёбии (қоматафрозии) устувор, беҳатар, ҷамъияти иттифок; рушдёбии робитаи шахравандон ва таъмини хизматрасонӣ ва молрасонии ҷамъиятӣ мебошад.

1) Фаъолияти ихтиёри шахсонро ба ҳам муттаҳид месозад, барои онҳо имконияти ташаккули малакаҳои муошират ва таҷрибаандузи фароҳам меорад. Ихтиёри имкон пайдо мекунад, ки бо ташкилоту муассисаҳои гуногун ва қору фаъолияти онҳо шинос шавад, ҳамзамон бо ташкил гардидани робита байни ихтиёри ва ташкилот, кордиҳанда имкон пайдо мекунад, ки аз миёни ихтиёриён беҳтаринҳоро барои кор даъват созад. Яъне, дар ин росто ҳам шахси бекор соҳиби кор мегардад ва ҳам кордиҳанда соҳиби хизматчиӣ чолоку ботаҷриба/корманд.

⁷ www.volunteeringinamerica.gov.

⁸ "Study of the extent and role of volunteering – 1997," National Centre for Volunteering, cited in Council of Europe, "Improving the Status and Role of Volunteers as a Contribution by the Parliamentary Assembly to the International Year of Volunteers 2001," Doc. 8917, December 22, 2000, http://www.seeyn.org/files/4/6_Voluntarism_and_public_institutions.pdf, 207.

⁹ Lester M. Salamon and Wojciech Sokolowski, "Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence from 24 Countries," Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, no. 40 (2001), <http://www.jhu.edu/~ccss/publications/pdf/cnpwp401.pdf>

2) Ихтиёрӣ кӯмакрасони давлат дар роҳи беҳдошти вазъи иҷтимоии аҳоли мебошад. Ба қишрҳои ниёзманд, осебпазир ва душвортарбия, ки давлат дастрасӣ надорад, кӯмак дар шаклҳои гуногун расонида мешавад. Ҳатто ба ташкилоту идораҳо кӯмаки машврати касбӣ пешниҳод карда мешавад, ки рушди фаъолияти онҳо мусоидат менамояд.

3) Ҳангоми ҳолатҳои фавқуллода ихтиёриён дар сафи пеш мебошанд. Дар Ҳиндустон аз ҷониби ихтиёриён ба 500 ҳазор аҳолии деҳот малакаи эмин будан дар ҳолатҳои фавқуллода омӯзонида шуда, дар 78 ҳазор деҳотҳо низоми огоҳсозӣ аз ҳолатҳои фавқуллода бо фарогирии гурӯҳи ихтиёриён таъсис дода шуд¹⁰.

4) Мутобиқи яке аз таҳқиқотҳои аврупоӣ 43% кормандони иҷтимоии 35 кишварҳои таҳқиқгардидаро ихтиёриён ташкил медиҳанд. Дар Полша 87% кормандони ташкилотҳои ҷамъиятӣ ба ихтиёриён рост меояд¹¹.

5) Дар Англия дар солҳои 2007–2008 ҳудуди 2 млн. нафар тавассути барномаи хизматчиӣ ихтиёрӣ соҳиби ҷойи кор гардиданд. 87% хизматчиён/коргарон ба он ақидае мебошанд, ки ихтиёрӣ барои дарёфти ҷойи корӣ ва ташкили карера барои ҷавонони 16-25 сола мусоидат менамояд¹².

Хулоса ихтиёригӣ мусоидаткунада ва шароити бозғирмоии давлат дар роҳи беҳдошти вазъи иҷтимоии шаҳрвандон, аз ҷумла қишри ниёзманди аҳоли мебошад, ки ба ин нишондиҳанда тамоми кишварҳо ниёз, ҳатто талоши доимӣ доранд.

Дар кишвар барои рушди фаъолияти волонтерӣ ва ё ихтиёрӣ соли 2013 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти волонтерӣ» қабул гардидааст, ки мутобиқи он (моддаи 1):

- **фаъолияти волонтерӣ** – фаъолиате, ки дар шакли кор ва хизматрасонӣ аз ҷониби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур дар самти беҳдошти вазъи

¹⁰

http://www.pointsoflight.org/sites/default/files/site-content/files/social_impact_of_volunteerism_pdf.pdf

¹¹ Taryn Nelson, "A Comparative Look at National Volunteerism Legislation," The Inter-American Initiative for Social Capital, Ethics and Development, Inter-American Development Bank, June 2005

¹² <http://www.ivr.org.uk/ivr-volunteering-stats/180-volunteering-and-employment>

иҷтимоию иқтисодӣ ва маънавии давлат ва ҷомеа ба амал бароварда мешавад;

- **волонтёр** – шахси воқеие, ки ихтиёран ва бо интихоби озод вақт, кор ва малакаи худро бемузд ва ё ҷуброни хароҷот бевосита ва ё ба воситаи ташкилотҳои ҷалбкунанда ба манфиати ҷомеа пешниҳод менамояд;

- **дафтарчаи волонтёрӣ** – ҳуҷҷати расмии бақайдгирии фаъолияти волонтёрӣ, ки дорои маълумот оид ба собиқаи меҳнати волонтёрӣ, мукофотҳо ва тайёрии иловагӣ мебошад;

- **ташкilotи ҷалбкунанда** – шахси ҳуқуқии ғайритиҷоратие, ки шахсони воқеиро барои амалигардонии фаъолияти волонтёрӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур ҷалб менамояд;

- **самтҳои фаъолияти волонтёрӣ** – самтҳои дорои хусусияти иҷтимоии ҳаёти ҷомеа, аз ҷумла дар соҳаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли, **ҳифзи ҳуқуқи инсон**, тандурустӣ, маориф, илм, фарҳанг, варзиш, туризм, эҳсонкорӣ, ҳифзи муҳити зист, ки барои рушди онҳо фаъолияти волонтёрӣ амалӣ карда мешавад;

- **истифодабарандаи фаъолияти волонтёрӣ** – шахси воқеӣ ва (ё) ҳуқуқие, ки ба ғоидаи ӯ фаъолияти волонтёрӣ бидуни ғаразҳои сиёсӣ, инчунин бе мақсади пайравӣ намудан ба дин ва паҳн кардани эътиқоди динӣ амалӣ карда мешавад;

- **шартнома оид ба фаъолияти волонтёрӣ** – созиши хаттии байни волонтёр ва ташкilotи ҷалбкунанда, ки бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон баста шуда, дар он шартҳои амалишавии фаъолияти волонтёрӣ нишон дода мешаванд.

Чи тавре аз маҷмуи мафҳумҳо маълум мегардад, фаъолияти волонтёрӣ ба тамоми ба рушди ҷомеаи ва шахсият, зимнан кумак ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар татбиқи ҳадафҳои иҷтимоӣ равона гардидааст, ки истифодаи ин модел ҳамчун замина барои таҳкими ҳамкориҳои милитсия, ҷомеа ва ҷавонон муфид мебошад.

Механизми ҳавасмандгардонии шахрвандон, аз ҷумла ҷавонон дар моддаи 14-и Қонун чунин муқаррар гардидааст, ки бисёр мувофиқ ва муносиб аст.

- Давраи машғул шудан ба фаъолияти волонтёрии мувофиқ ба соҳаи таҳсилот ва иқтисоси таълимӣ, ки бо дафтарчаи

волонтёри ва шаҳодатномаи волонтёри тасдиқ мегардад, ҳангоми қабул ба муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёнаи касбӣ ва таҳсилоти олии касбӣ ба эътибор гирифта мешавад.

- Давраи машғул шудан ба фаъолияти волонтёри бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон собиқаи меҳнати волонтери эътироф карда мешавад, агар он шартӣ ҳатмӣ ба кор қабул кардан бошад ва волонтёр дар соҳаи ҷавобгӯӣ ба ихтисоси дахлдори гирифтааш кор карда, ин ҳолат бо дафтарчаи волонтёри, шаҳодатномаи волонтёри ва шартнома оид ба фаъолияти волонтёри тасдиқ карда шавад.

Дар умум, бо истифода аз механизмҳои қонунии фаъолияти волонтёри мумкин аст, ки ҷавононро ҳамчун шаҳрвандони фаъол барои ҳамкорӣ ва кумак ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҷалб намуд. Зимнан, Қонуни мазкур бо қонунҳои болозикр тавҷам буда, ҷиҳати тақвият бахшидани асосҳои меъёрии ҳуқуқии ҳамкорӣҳои ҷонибҳо ва фаъолгардонии субъектҳо муосидат менамояд.

8. Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 таҳкимбахши ҳамкории милитсия бо ҷомеа

Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз «1» юни соли 2021 № 211 тасдиқ шудааст, ки ҳадафи он тағйир ва такмил додани сохтори ташкиливу ҳуқуқӣ, самтҳои асосӣ, принципҳои фаъолият, мавқеи милитсия дар низоми мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, **рушди ҳамкории мутақобила бо ҷомеа**, тартиби қабул ва адои хизмат, кафолати давлатии ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ, таъминоти молиявӣ ва моддию техники, дигаргун намудани симои иҷтимоии корманд, назорати фаъолияти милитсия мебошад.

Тибқи банди 12-и Барнома вазифаҳои он чунин мушаххас гардидааст (рӯйхати алоқаманд):

- такмил додани механизми коркарди муроҷиати шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳамчун унсури муҳими **баланд бардоштани боварии аҳоли ба милитсия** ва пурзӯр намудани назорати ҷамъиятӣ;

- ҷорӣ намудани **низоми муосири қабул**, бақайдгирӣ ва баррасии саривақтии **муроҷиати шахсони воқеӣ** ва ҳуқуқӣ;

- самаранок ба роҳ мондани **ҳамкории милитсия бо ҷомеа**;

- такмили механизми **мусоидати ҷомеаи шахрвандӣ** чиҳати пешниҳоди маълумоти дахлдор вобаста ба самтҳои фаъолияти милитсия;

- **баланд бардоштани сатҳи донишҳои назариявӣ ва малакаи касбии ҳайати шахсӣ** тавассути ҷорӣ намудани низоми муосири таълим, ки ба зиёд намудани дарсҳои амалӣ нигаронида мешавад;

- **табодули таҷриба ва бозомӯзии** кормандони милитсия дар самти муқовимат ба таҳдидҳои замони муосир;

- ҷорӣ намудани **ҳавасмандгардонии шахсони бо мақомоти милитсия ҳамкорикунанда** дар самти пешгирӣ, ошкор ва кушодани ҳуқуқвайронкуниҳо.

Чи тавре аз рӯйхати вазифаҳо дида мешавад, аксари онҳо ба ҳадафи пешгирифта мутобиқат менамоянд, яъне бо татбиқи

самараноки ташаббуси мазкур гурӯҳи вазифаҳои Барнома амалӣ мегарданд (дар минтақаҳои интихобӣ).

Банди 8-и Барнома ташкили низоми нави огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниро чунин пешбинӣ намудааст:

- 34. **Огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо** ва нигоҳ доштани муҳити иҷтимоии бехатар яке аз **самтҳои афзалиятноки фаъолияти милитсия** ба ҳисоб меравад.

- 35. Дар шароити пуршиддат гардидани таҳдиду хатарҳои муосир дар сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ воқеан аҳамияти сиёсати давлат дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо зиёд мегардад. **Чунин сиёсат на танҳо иштироки фаъоли мақомоти давлатӣ, балки иштироки тамоми ҷомеаро дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо тақозо менамояд.**

- 36. Дар ҷараёни огоҳонӣ, пешгирӣ ва ошкор намудани ҳуқуқвайронкунӣ иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ таъмин карда шуда, таҷрибаи гузаронидани машваратҳои мақомоти милитсия бо аҳли ҷомеа ба таври васеъ ҷорӣ карда мешавад. Тавассути гузаронидани вохӯриҳо бо аҳоли милитсия бояд ба таври возеҳ омодагии худро баҳри ба инобат гирифтани мушкilot, арзишҳо ва тавсияҳои сокинони шаҳру ноҳияҳо ва деҳот нишон диҳад. **Дар кори огоҳонӣ, пешгирӣ, ошкор ва кушодани ҳуқуқвайронкуниҳо сокинони маҳаллӣ бояд шарикони фаъоли милитсия гарданд.**

- 37. Дар раванди баҳодиҳии фаъолияти корманди милитсия дар навбати аввал қобилияти ӯ ҷиҳати корбарӣ бо мушкilotи аҳолии маҳал ва ҷалб намудани сокинон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба назар гирифта мешавад.

- 38. Нуқтаҳои сайёри милитсия оид ба қабули арзу шикоятҳои шаҳрвандон таъсис дода шуда, таҷрибаи ба роҳ мондани мунтазам ба сафар баромадан ба нуқтаҳои дурдасти аҳолинишин барои вохӯрӣ бо аҳоли, қабулу баррасии аризаю хабарҳо дар бораи ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо ҷорӣ карда мешавад.

- 39. Усул ва механизми корие таъсис дода мешавад, ки дар доираи онҳо милитсия ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сохторҳои иҷтимоӣ ва дигар хадамот

кӯшишҳоро ҷиҳати нигоҳдории тартиботи ҳуқуқӣ ва амният ба нақша гирифта, онҳоро амалӣ менамоянд.

- 40. Асоси муваффақияти пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ин мутобиқ намудани чораҳои огоҳонӣ ва пешгирӣ ба шароити маҳал мебошад. **Милитсия дар ҷойҳо бояд дар интиҳоби шаклу усулҳои корие, ки барои ҳудуди мазкур самаранок мебошанд, озод бошад.**

- 41. Барои расидан ба ҳадафи асосии ислоҳот милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамгирӣ намуда, фаъолияти он ба ҷимояи манфиатҳои ҷомеа зери шиори «**Милитсия ҷимоятгари ман аст**» равона карда мешавад.

Вазифаҳои гузошташуда моро водор месозад, ки ҳамкориҳо боз ҳам бо аҳли ҷомеа наздик намуда, аз иқтидори ҷомеаи шаҳрвандӣ васеъ истифода намоем.

Зимнан, тибқи банди 9-и Барнома, ки «Ҳамкории милитсия бо ҷомеа» номгузорӣ шудааст, ба субъектҳо вазифаҳои зерин вогузор карда шудааст:

- 42. Яке аз самтҳои асосии ислоҳоти милитсия **ҳамкории мутақобила бо ҷомеа** мебошад. Пеш аз ҳама **ҳамкорӣ бо мақсади баланд бардоштани сатҳи дастрасии хизматрасонии милитсия ба ҷомеа, таъмини ҷимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини муҳити беҳатар ва афзоиши эътимоди шаҳрвандон ба мақомоти милитсия ба роҳ монда мешавад.**

- 43. Мақсади асосии **ҳамкорӣ муайян намудани механизми самараноки огоҳонӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ва баланд бардоштани боварии аҳоли ба мақомоти милитсия** мебошад.

- 44. Дар раванди ҳамкории милитсия бо ҷомеа ду ҷанбаи муҳиме, ки ҳадафи ислоҳоти милитсияро ташкил менамоянд, ошкор мегардад:

○ **баланд бардоштани донишҳои ҳуқуқии корманди милитсия ва маърифати ҳуқуқии аҳоли;**

○ сатҳи баланди хизматрасонии милитсия ба ҷомеа.

- 45. Бо мақсади огоҳонӣ, пешгирӣ, ошкор ва кушодани ҳуқуқвайронкуниҳо **ҳамкории милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, хусусан бо раисони маҳалҳо, аъзои шӯроҳои ҷамъиятӣ,**

дружиначиёни ихтиёрӣ, кормандони ғайриштатӣ, волонтёрон ва ҷавонони ташаббускор роҳандозӣ карда мешавад.

- 46. Дар самти ҳамкорӣ бо ҷомеаи шахрвандӣ вобаста ба **пешгирии ҷиноятҳои ба гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор алоқаманд, ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон, шомилшавӣ ба ҳизбу ҳаракатҳои террористӣ, экстремистӣ** ва равияҳои диние, ки фаъолиятшон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ карда шудааст, чорабиниҳои зарурӣ таҳия ва амалӣ карда мешаванд.

- 47. Ҳамкорӣ на танҳо дар самти огоҳонӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ амалӣ мегардад, балки барои ҷомеа шароит фароҳам оварда мешавад, ки **назорати ҷамъиятии фаъолияти милитсияро** амалӣ намояд.

- 48. Ҷомеаи шахрвандӣ, аз ҷумла шахрвандон дар доираи фаъолияти шӯроҳои ҷамъиятӣ мушкилоти минтақаи зисти хешро дар ҳамбастагӣ бо милитсия ошкор намуда, ҷиҳати ҳалли он якҷоя бо кормандони милитсия чораандешӣ менамоянд.

- 49. Яке аз роҳҳои афзоиши эътимоди аҳоли ба мақомоти милитсия, иттилоотонии аҳоли оид ба фаъолияти милитсия дар самтҳои огоҳонӣ, пешгирӣ, кушодани ҳуқуқвайронкуниҳо ва натиҷаҳои фаъолияти хизматии мақомоти милитсия ба ҳисоб меравад. **Мақомоти милитсия вазъи ҷинояткориро дар шаҳру ноҳияҳо таҳлил намуда, мунтазам вохӯриҳо гузаронида, тавассути воситаҳои ахбори омма оид ба вазъи ҷинояткорӣ дар маҳал аҳолиро хабардор менамояд.**

- 50. Дар доираи ислоҳот мунтазам **тренингу семинарҳо гузаронида мешавад**, ки дар онҳо кормандони милитсия меъёрҳои ҳуқуқи инсонро омӯхта, онро дар фаъолияти хизматии худ риоя ва таъмин намуда, аҳолиро бо ҳуқуқ ва уҳдадориҳояшон шинос менамоянд. **Огоҳии аҳли ҷомеа оид ба масъалаҳое, ки дар раванди таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба миён меоянд, имконият медиҳад, ки онҳо дар ҳалли вазифаҳои дар назди мақомоти милитсия гузошташуда иштирок намоянд.** Бо ин восита эътимоди аҳоли ба милитсия афзун гардида, **ҳамкориҳои мутақобила бо ҷомеа** густариш меёбад.

Ҳамчуни, дар қисмати «Натиҷаҳои пешбинишаванда» интизорӣ меравад, ки натиҷаҳои зерин ба даст оварда мешаванд:

- дастрасӣ ва содагардони хизматрасони милитсия ба аҳоли;

- таъмини иштироки бевоситаи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар чараёни ҳифзи бехатарии ҷомеа;

- таъсиси низоми устувори мониторинги ҷамъиятии фаъолияти кормандони милитсия;

- афзоиши эътимоди аҳоли нисбат ба мақомоти милитсия;

Ҳамин тариқ, хулоса мегардад, ки аксари масъалаҳои мубрами рӯз дар хошияи рушди ҳамкорӣ ва муттаҳидии милитсия, ҷавонон ва ҷомеа дар Барномаи мазкур оварда шудаанд, заимнан, аз субъектҳои татбиқкунанда фаъолнокӣ ва зудамалӣ тақозо карда мешавад. Бахусус, амалӣ намудани ташаббусҳои монанди лоиҳаи мазкур дар байни кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ҷомеа ва ҷавонон ба мақсад мувофиқ аст. Ин имкон медиҳад, ки онҳо аз наздик бо якдигар шинос шуда, роҳи усулҳои муносиби ҳамкориро таҳия карда, ба татбиқи пурмаҳсули онҳо машғул гарданд.

9. Нақши «Кодекси одоби касбии корманди милитсия» дар баланд бардоштани мақоми милитсия дар ҷомеа

Кодекси одоби касбии корманди милитсия ин маҷмӯи қоидаҳои рафтори корманди милитсия мебошад, ки бо мақсади муқаррар намудани қоидаҳои рафтори хизматӣ ва ғайрихизмати корманди милитсия, мусоидат намудан, ҷиҳати баланд бардоштани обрӯ ва эътибори корманд, боварии шаҳрвандон ба мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таъмини меъёрҳои ягонаи рафтори корманд қабул карда шудааст.

Кодекси мазкур аз 17.02.2017Ю №19 б/з тасдиқ шудааст, ки амали он ба тамоми кормандони мақомоти корҳои дохилӣ паҳн мегардад.

Тибқи банди 3 одоби корманди милитсия ба принципҳои зерин асос меёбад:

- **қонуният** - риояи дақиқ ва иҷрои пурраи меъёрҳои Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст;

- риоя ва ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон;
- садоқат ба Ватан ва ба халқи Тоҷикистон;
- **инсондӯстӣ ва адолати иҷтимоӣ**;
- **шаффофияти фаъолият** - дар доираи муқаррарнамудаи қонунгузорӣ, ошкоро ба роҳ мондан ва ба аҳолии расонидани фаъолияти кормандон ба ҷуз фаъолияте, ки сирри давлатӣ ва дигар сирри бо қонун ҳифзшавандаро ташкил медиҳад;

- **таҳаммулпазирӣ** - эҳтироми фарҳанги бойи мухталифи ҷаҳони муосир, босаброна муносибат кардан бо тарзҳои гуногун, рафтор, одат, эҳсос, ақида, ғоя, динҳо, инчунин дар муомила бо пиронсолон ва дигар табақаи осебпазирӣ аҳолии зоҳир намудани раҳмдилӣ;

- поквичдонӣ ва беғаразӣ;
- ҷиддият дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ;
- **эҳтиром ва кўмакрасонӣ**;
- яккасардорӣ ва муттамарказии идоракунии он;

- **касбият ва салоҳиятнокии корманд** - доштани донишҳои мушаххаси касбӣ, таҳассус, маҳорат, малака ва таҷриба, ки дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ боиси муваффақият мегарданд;

- **кордонӣ ва ҳисоботдиҳанда будани корманд** - доштани сифатҳои ташкилотчигӣ, ташаббускорӣ, масъулиятшиносӣ, қобилияти идоракунӣ, маҳорати роҳбарӣ ва бо тартиби пешбининамудаи ӯҳдадориҳои мансабӣ, оид ба натиҷаҳои фаъолият додани ҳисобот ба роҳбари бевосита.

Яъне, корманди милитсия аз рӯи принципҳои ахлоқӣ ва касбӣ бояд намуна бошад, таҳаммулпазириро пеша карда, ба аҳли ҷомеа эҳтиром гузошта, адолати иҷтимоиро дар муносибтаҳо таъмин намояд; волоияти қонунро таъмин намуда, дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ покивҷдон ва ҷиддӣ бошад.

Банди 3-и Кодекс маҷмӯи қоидаҳои рафтори хизматӣ ва ғайрихизматии корманди милитсияро чунин муқаррар намудааст (чанде аз онҳо).

Дар фаъолияти хизмати ҳуд корманди милитсия вазифадор аст:

- **адолатнок амал намояд.** Ҳангоми қабули қарор ва амалӣ намудани ваколатҳои ҳуд **корманд ҳуқуқ надорад**, ки бо назардошти миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулк ба шахсе, ки ҳилофи қонунгузорӣ амал намудааст, **бартарият ва имтиёз диҳад**;

- ба урфу одатҳои миллатҳо **таҳаммулпазирӣ ва арҷгузорӣ** намуда, хусусиятҳои фарҳангӣ ё дигар хусусиятҳои гурӯҳҳои этникӣ ва иҷтимоиро ба инобат гирифта, ба созиши байни миллатҳо мусоидат намояд;

- фаъолияти касбии ҳудро дар доираи салоҳияти мақомот ҳамон тавр амалӣ намояд, ки ба қобилияти ӯ шубҳа пайдо нашавад, бовиҷдонона ва беғаразона кор карда, ба шаъну шараф ва обрӯю эътибори корманд иснод наоварад;

- дар муносибат бо шахрвандон, ҳамкасбон ва намоёндагони дигар ташкилотҳо бояд **хушмуомила, бодикқат ва бо эҳтиром** бошад;

- аз таъсири шахрвандон, гурӯҳҳои иҷтимоӣ, ташкилотҳои касбӣ ва ҷамъиятӣ мустақил бошад, ба истиснои созмонҳои ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилӣ;

- ҷиҳати ба танзим даровардани ҳолатҳои пайдо шудани бархурди манфиатҳо чораҳои пешбиниамудаи қонунро андешида, ҳаракатҳоеро, ки ба таъсири манфиатҳои шахсӣ, молу мулкӣ (молиявӣ), тиҷоратӣ ва дигар манфиатҳо алоқаманд мебошанд ва барои бовиҷдонона иҷро кардани уҳдадорӣҳои мансабӣ монеа мешаванд, истисно намояд;

- ба амалҳои коррупсионӣ муқовимат намояд ва ҷиҳати рафъи онҳо тадбирҳо андешида, ба гирифтани ҳар гуна тўҳфаҳо барои иҷрои вазифаҳои (уҳдадорӣҳои) мансабии худ дар шакли моддӣ (пул ва дигар ашёҳо) ва дар шакли ғайримоддӣ (хизматрасонӣ), ба истиснои ҳолатҳои пешбиниамудаи қонунгузорӣ, роҳ надихад;

- вазифаи хизмати худро барои таъсир расонидан ба ғаъолияти мақомоти давлатӣ, корхона, муассиса ва ташкилотҳо, новобаста аз шакли ташкилию ҳуқуқӣ ва моликият, шахсони мансабдор, хизматчиёни давлатӣ ва шахрвандон истифода набурда, дар баррасии масъалаҳо оид ба ҳалли аҳдҳо ва вазъияти ихтилофнок, ки ба амали хизмати ӯ мутобиқат намекунад, иштирок нанамояд;

- **корманд бояд ҳаракат, ҳиссиёт ва эҳсосоти худро зери назорати қатъӣ қарор дода**, бо ҳусни таваҷҷӯҳ ё нафрат, душманӣ, ҳиссиёти дӯстии шахсӣ дар қабули қарорҳои хизматӣ таъсир нарасонад, натиҷаи ҳаракат ва рафтори худро пешбинӣ карда тавонад, дар муомила бо ҳамкасбон хоксор бошад, аз муваффақиятҳои ҳамкасбонаш сидқан шод шуда тавонад ва дар иҷрои супоришҳои мушкӣ, ки ба онҳо дода шудааст, мусоидат намояд, **ба худситоӣ, лофзанӣ, ҳасад ва бадхоҳӣ таҳаммулпазир бошад**, корманд-мард нисбат ба занҳо ҷавонмардӣ ва таваҷҷӯҳи хоса зоҳир намояд, дар хизмат ва ҳаёти ҳамаҷуза бо илтифот (хушмуомила, дидадаро) ва бо одоб бошад;

- корманд бояд ҳангоми муошират бо шахрвандон ба чунин рафторҳо роҳ надихад: **мағрурӣ, дуруштӣ, мутакаббирӣ, эродгирии беодобона, айбдоркунии ғайриқонунӣ ва беасос, таҳдид, суҳанҳо ва луқмапартҳои таҳқиркунанда, баҳсу**

мунозираҳо ва ҳаракатҳое, ки ба муоширати муътадил монеа эҷод менамояд ё ба кирдори ғайриқонунӣ моил мекунад, (санҷиши беасос ва бесабаби шиносномаҳо, картаи муҳочиратӣ ва дигар ҳуҷҷатҳо).

Мусаллам аст, ки барои вайрон кардани қоидаҳои Кодекси одоб корманди милитсия ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

Мутобиқи банди 16-и Кодекс иҷрои талаботҳои Кодекси мазкур аз ҷониби корманд ҳатмӣ буда, риоя накардани он боиси ҷавобгарию муқаррарнамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон мегардад.

Ҳамчунин дар банди 18 муқаррар карда шудааст, ки роҳбари мақомоти корҳои дохилӣ **дар асоси тавсияи Комиссия** бояд барои бартараф намудани рафтори ғайриоинномавии тобеъон чораҳои зеринро андешад:

- гузаронидани чораҳои иттилоотонӣ, ки ба паҳн намудани муқаррароти Кодекси мазкур равона карда шудааст;
- бо тартиби муқарраркардаи санадҳои меъёрии соҳавӣ ва қонунгузорию ҷумҳурӣ, **татбиқ намудани ҷазои интизомӣ**;
- андешидани дигар чораҳое, ки санадҳои меъёрии соҳавӣ ва қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст;
- андешидани чораҳо оиди бартараф намудани сабабу омилҳое, ки ба вайрон гаштани рафтору одоби корманд мусоидат намудаанд.

Тибқи банди 19 ҳангоми дар амалҳои корманд мавҷуд будани аломатҳои ҷиноят, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё интизомӣ маводи дахлдор бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ба мақомоти дахлдор ҷиҳати ба ҷавобгарию ҷиноятӣ, маъмурӣ ё интизомӣ кашидан фиристонида мешаванд.

Тартиби муҷозоти корманди милитсия ҳангоми вайрон кардани қоидаҳои Кодекси одоб ва дигар қонунгузорӣ тавассути Комиссия оид ба одоби касбӣ, ки дар мақомоти корҳои дохилӣ фаъолият дорад, ба роҳ монда мешавад.

Уҳдадориҳо ва дигар вазифаҳои корманди милитсия, ҳамчунин тартиби фаъолияти Комиссия оид ба одоби касбӣ дар Кодекси мазкур оварда шудааст, ки онро метавон аз мақомоти корҳои дохилӣ дастрас намуд.

10. Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025: ҳолати татбиқ ва дурнамо

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қатори кишварҳои дигари минтақа таҳдидҳои афзояндаи экстремизм ва терроризмро ба амнияти миллӣ ва рушди босуботи худ эҳсос менамояд.

Таҳдидҳои террористӣ шаклу усулҳои тозаро касб карда, ҷуғрофӣ ва доманаи онҳо васеъ гардида, тарзҳои содир намудани ҳамлаҳои террористӣ ва ҳадафҳои онҳо тағйирёбандаанд.

Ташкилотҳои экстремистии террористии фаъолиятшон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон манъшуда бо ташкилоти террористии «Давлати исломӣ» робитаҳои устувор дошта, дорои сарчашмаҳои маблағгузорӣ ва таҷрибаи пешбурди фаъолияти таҳрибкорӣ террористӣ мебошанд.

Созмонҳои экстремистии террористӣ ҷиҳати ба сафҳои худ ҷалб намудани ҷавонон, аз ҷумла тавассути ҷустуҷӯи аъзои нав бо истифода аз шабакаҳои иҷтимоӣ фаъолияти густурдаи ташвиқотию тарғиботи мебаранд.

Дар робита ба ин Ҷумҳурии Тоҷикистон чораҳои ниҳодӣ, фарогир ва маҷмӯии пешгирӣ, ошкор, рафъ ва қатъ намудани зуҳуроти экстремизм ва терроризмро қабул ва амалӣ менамояд¹³.

Зимнан, «Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025»-ро 01.06.2021, №187 қабул намуд, ки он мақсад, вазифаҳо ва самтҳои асосии сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар соҳаи муқовимат ба экстремизм ва терроризм муайян намуда, ба муттаҳид намудани тадбирҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти ҳудудоракунӣ шаҳрак ва деҳот, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар ин самт равона шудааст.

Мутобиқи банди 18 Стратегия **омилҳое, ки ба паҳншавии экстремизм, шомилшавии афроди алоҳида ба гурӯҳҳои тундрав** ва аз ҷониби онҳо содир намудани ҷиноятҳои хусусияти экстремистии террористидошта мусоидат мекунанд инҳо

¹³ Дастурамал оид ба Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025, Душанбе – 2021, с.4

мебошанд (чанде аз онҳо, ки ба ҳолати имрӯза мубрам боқӣ мондаанд):

1) сатҳи нокифояи самаранокии чорабиниҳои пешгирию маърифатӣ, таъминоти илмӣ-методӣ, тайёрии касбии кормандони соҳаи мазкур ва ҷалби воситаҳои ахбори омма дар пешгирии экстремизм ва терроризм;

2) осебпазирии муҳити динии кишвар аз ташвиқоти экстремистӣ бар асари донишҳои нокифояи динии аҳоли, рақобатпазирии нокифояи низоми ватании таҳсилоти динӣ, инчунин интишори васеи маводи экстремистӣ;

3) пурра истифода нагардидани зарфиятҳои низоми маориф ва сохторҳои давлатӣ дар соҳаи кор бо ҷавонон вобаста ба тарбияи сиёсӣ, маънавию ахлоқӣ ва ватандӯстӣ, пешгирии тундгароӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболиғон ва ҷавонон;

4) камбудихо доир ба ташкили фаъолияти муҳоҷирати меҳнатӣ, ҳифзи ҳуқуқҳои муҳоҷирон ва эмин доштани онҳо аз таъсири гурӯҳҳои экстремистӣ дар кишварҳои будубош, амиқ гардидани мушкилиҳои иҷтимоӣ дар оилаҳои дарватанмондаи муҳоҷирон, аз ҷумла оилаҳои тарккардашуда, мушкилии нигоҳубин ва тарбияи кӯдакон дар шароити оилаи нопурра;

5) нокифоя истифода гардидани имкониятҳои воситаҳои ахбори омма ҷиҳати пешбурди ташвиқоти зиддиэкстремистӣ, қавӣ набудани зарфиятҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ доир ба муқовимат бо кибер-экстремизм ва тафтиши киберҷиноятҳо, набудани ҳамкорӣ бо ниҳодҳои индустрияи глобалии технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ, аз ҷумла шабакаҳои иҷтимоӣ вобаста ба муқовимат ба истифодабарии интернет бо мақсадҳои экстремистию террористӣ;

6) сатҳи нокифояи ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, мавҷуд набудани ташкилотҳои ғайридавлатии махсусгардонидашуда доир ба пешгирии экстремизм, камоғохии ҷамоатҳои маҳаллӣ аз усулҳои пешгирии барвақтии ин зуҳурот.

Мақсадҳои муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳифзи асосҳои сохтори конституционӣ, тамомияти арзии давлат, қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ, амнияти

ҷамъиятӣ, ҳифзи аҳоли ва ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд аз таҳдидҳои экстремистӣ ва террористӣ мебошанд.

Вазифаҳои муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар марҳилаи кунунӣ 1) баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти давлатӣ, 2) тақвияти ҳамкориҳои онҳо бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар самти коҳиш додан, 3) кам ва паст намудани хавфу таҳдиди терроризм, инчунин 4) тақвияти ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои асосии инсон ва 5) таъмини волоияти қонун мебошанд.

Мутобиқи банди 23-и Стратегия самтҳои асосии муқовимат ба экстремизм ва терроризм инҳо мебошанд:

1) дар самти баланд бардоштани самаранокии чораҳои пешгирии экстремизм ва терроризм;

2) баланд бардоштани нақши дин ва ташкилотҳои динӣ дар фаъолияти профилактикӣ;

3) баланд бардоштани нақши низоми маориф ва сиёсати ҷавонон дар пешгирии экстремизм;

4) баланд бардоштани мақоми ҳуқуқии шахс ва фарҳанги сиёсии аҳоли;

5) баланд бардоштани сатҳи таъминоти иҷтимоӣ-иқтисодии аҳоли;

6) таъсиррасонӣ ба омилҳои ба экстремизм мусоидаткунанда вобаста ба муҳоҷирати меҳнатӣ;

7) амиқгардонӣ ва васеъ намудани чораҳои пешгирии экстремизм дар муассисаҳои системаи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ;

8) баланд бардоштани самаранокии чораҳои муқовимат ба истифодабарии интернет бо мақсадҳои экстремистӣ ва террористӣ;

9) ташкили амалияи аз лиҳози гендерӣ ҳассоси муқовимат ба экстремизм ва терроризм;

10) таҳкими ҳамкориҳо байни мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва байналмилалӣ;

11) тақмили қонунгузорӣ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ;

12) барқарорсозӣ ва интегратсияи шахсони гузаштаи экстремистӣ ё террористидошта;

13) таҳкими муносибатҳои байналмилалӣ.

Мушаххасот вобаста ба вазифаҳо ва самтҳои Стратегия дар Дастурамал оид ба Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025 (Душанбе – 2021) дастрас мебошад.

Ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ оид ба иҷрои Стратегияи мазкур, инчунин назорат ба рафти амалишавии он аз ҷониби Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

Хулоса дар самти муқовимат ба экстремизм ва терроризм корҳо хеле зиёданд ва ҳамкориҳои мутақобилаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ҷомеа ва ҷавонон метавонад ба ҳалли чанде аз онҳо ба зудӣ ва осонӣ кумак расонад.

11. Муқовимат бо падидаҳои экстремистию тундгаро ва тарбияи ҷавонон дар рӯҳияи худшиносӣ ва худогоҳӣ

Пеш аз ҳама, чанд нуқтаро мебояд ибраз намуд, ки ба маводи мазкур равшанӣ меандозад.

1. **Сиёсат** ба **дини** мубини **Ислом** ягон робита надорад.
 2. **Ислом**, ин таслим шудан, қабул доштани ягонагии Худованд ва Офардигори осмонҳову замин ва он чӣ дар ин ду миён аст, будани Ӯ мебошад.
 3. **Дини** мубини **Ислом** бар боварӣ, эътиқоди фард ба Худованд асос ёфта, шахсро ба роҳи рост, — бидуни ҳокимиятҳоӣ, идоракунии дигарон, маҷбурсозӣ / зуроварӣ ва дигар амалҳои худситоишӣ — равона месозад.
 4. **Сиёсат**, ин идоракунии давлат / ҳокимият, ҷамъият ва гурӯҳҳои алоҳидаи иҷтимоӣ бо роҳи усулҳои гуногун, аз ҷумла маҷбурсозӣ / зуроварӣ мебошад. Инчунин, сиёсат ифодакунандаи муносибатҳои мутақобилаи ҷамъият тавассути мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва андешидани тадбирҳои идеологӣ мебошад.
 5. **Идеология** — ҷаҳорҷӯбаи муносибатҳо ва амалҳои, ки ба фард ғизои маънавӣ дода, талаботи иттилоотии иҷтимоии ӯро дар ҷомеа ва нисбат ба ҷомеа ва давлат қонеъ мегардонад.
 6. **Давлат** — дастгоҳ, низоми сиёсӣ ва идоракуниест, ки аз ҷониби ҷамъият ва барои идораи ҳамин ҷамъият ташкил меёбад. Давлат дар шакли мамлакат дорои ҳудуд, миллатҳо, ҳалқият, қонунгузорию хоса ва сиёсати идоракунии мушаххас мебошад.
- Ҳамин тариқ, дини **Ислом**, ки доштани ҳудуд, миллат, низоми идоракунии хос, сиёсати идеологӣ, ҳокимиятдорӣ ва дигар амалҳои худситоишдихандаро талқин намесозад, ба сиёсат ҳамбаста намебошад.

Дар ҷамъият тақвият ёфтани идеологияи илмӣ, назария, дидгоҳ ва ҷаҳонбинӣҳо, ки манфиатҳои аслии давлати миллӣ - таъмини амният, фароҳам сохтани шароити мусоид барои рушди устувори иҷтимоию иқтисодӣ мебошанд, зарурат дорад.

Асоси идеологияи давлати миллӣ ва яке аз бахшҳои муқаддасоти миллӣ дар Конститутсия — Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки худ давлати соҳибхитӣ, демократӣ,

ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона мебошад, барои ҳар як инсон шароити зиндагии арзанда ва инкишофи озодонаро фароҳам меорад (Ёрмаҳмад НИЁЗОВ, корманди Академияи илмҳои ҚТ)¹⁴

Идеология — маҷмӯи мулоҳизот, ғоя ва назарияҳои сиёсӣ, ҳуқуқӣ, динӣ, этикӣ ва эстетикӣ фалсафӣ, таъбиркунандаи воқеияти объективӣ аз мавқеи мановеи гурӯҳҳои сиёсӣ, синфҳо ва афроди ҷудогона (**Маҳмадшариф ШАРИФОВ дар тақвият ба рисолаи С. Ятимов «Идеология ва манфиати миллӣ»**).¹⁵

Ҳар як давлати соҳибхитӣ бояд ғояи миллӣ дошта бошад ва дар ҷаҳорҷӯбаи он мановеи миллиро роҳандозӣ намояд. (**Шодиён Муҳаммад, ректори Донишгоҳи давлатии Қўрғонтеппа ба номи Носири Ҳусрав**)¹⁶

Дар шароити ҷаҳонишавӣ, ки арзишу ғановати суннати халқоро ба нестӣ бурдан меҳаханд, идеяи миллӣ нақши калидӣ бозида метавонад. Он дорои қудрату тавоноист, ки ҳокимияти давлатиро бо мардум пайванд месозад. (Аъзам Муосев, рӯзноманигор)¹⁷

Идеология бинобар дастрас будан ва хусусияти ҳадафрасӣ доштан дар муносибатҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ ба таври васеъ истифода мегардад ва арзиши хело баланд ва бисёрҷабҳа низ дорад.

Дастрасии идеология ба каммасраф будан дар истифода, ҷолибияти он барои ҷомеа ва усулҳои гуногуни идоранашавандаи амалисозӣ доштан асос меёбад.

Ҳадафрасии идеология ба он ифода меёбад, ки он бо нерӯи ақлони инсон сару кор мегирад, василаҳои устувори таъсиррасони психологиро соҳиб мебошад. Психология дар навбати худ, хусусиятҳои ботинӣ буда, одамонро аз якдигар фарқ мекунонад [¹⁸].

Идеология худ ба худ **роҳнамо** ва ё пулери ташкил медиҳад, ки аҳли ҷомеаро ба сиёсати давлату ҳукумат пайваст мекунад,

¹⁴ http://jumhuriyat.tj/index.php?art_id=16024

¹⁵ http://jumhuriyat.tj/index.php?art_id=17991

¹⁶ http://jumhuriyat.tj/index.php?art_id=20698

¹⁷ http://jumhuriyat.tj/index.php?art_id=29703

¹⁸ http://www.psychologos.ru/articles/view/psihologiya_cheloveka

манфиатҳои сиёсии ҳукуматро ҳифз, пешбарӣ ва ба нафъи умум дар байни ҷомеа талқин месозад.

Идеология ин маҷмӯи назарҳои бонизом ва ё батартибовардашуда буда, манфиатҳои синфҳои гуногуни иҷтимоӣ ва гуруҳҳои иҷтимоиро инъикос менамояд, ки бар асоси он муносибатҳои одамон ва умумияти онҳо нисбат ба воқеияти иҷтимоӣ дар умум ва ба яқдигар эътироф ва баҳогузори мегарданд ва ё шаклҳои муқарраргардидаи ҳокимият эътироф ё ин ки зарурати ислоҳот ва барҳам додани онҳо асоснок карда мешаванд [19].

Дар ҷаҳон то имрӯз идеологияҳои гуногуни умумиҷаҳонӣ амал мекунанд, ки бархе аз онҳо дар ҷомеаи мо низ ҳукмфармонӣ карда буданд ва доранд, ба монанди коммунизм, сотсиализм, либерализм ва консерватизм.

В.И.Ленин (декабри 1919) гуфта буд: «**Коммунизм** зинаи олии рушди сотсиализм аст – онгоҳ одамон бо андешае кор мекунанд, ки он ҳамчун зарурат баҳри нафъи умумӣ равона гардида бошад» [20, с. 355].

Сотсиализм ифодакунандаи омӯзишхое мебошад, ки дар он ба сифати ҳадаф ва идеал принципҳои амалисозии адолати иҷтимоӣ, озодӣ ва баробарӣ пеш бурда мешаванд. Инчунин, мақсади глобалии он сарнагун сохтани капитализм ва созгор додани ҷомеаи комил мебошад [21].

Либерализм - низоми сиёсие мебошад, ки дар он принсипи маҳдудсозии мудохилаи давлат ба муносибатҳои ҷамъиятӣ амалӣ мегардад. Либерализм ҳуқуқ ва озодиҳои ҳар як инсонро арзиши олии арзёбӣ намуда, изҳори озоди ақида, интиҳоби озоди дин, интиҳоби озоди намояндаи худ дар ниҳодҳои сиёсӣ ва амалӣ гардидани дигар рукнҳои демократиро тақозо менамояд [22].

Консерватизм – пайравии идеологӣ ба тартибот ва арзишҳои анъанавӣ, доктринаҳои иҷтимоӣ ва динӣ мебошад. Ба сифати арзиши асосӣ нигоҳ доштани анъанаҳои ҷомеа, арзишҳо ва институтҳои он қабул мегардад [23].

¹⁹ <https://ru.wikipedia.org/wiki/Идеология>

²⁰ Б.А.Исаева. Теория политики: Учебное пособие. –СПб.: Питер, 2008. 464 с.

²¹ <https://ru.wikipedia.org/wiki/социализм>

²² <https://ru.wikipedia.org/wiki/либерализм>

²³ <https://ru.wikipedia.org/wiki/консерватизм>

Сотсиализми миллӣ (Натсизм) баъди Чанги якуми ҷаҳон ҳамчун ҳаракати миллии кишварҳои Аврупо пайдо шуда, ба идеяҳои Ҳизби Сотсиализми Миллии Коргарони Олмон, ки зери роҳбарии Адолф Гитлер амал мекард, асос меёфт [24].

Фашизм шакли идории диктаторӣ буда, зидди коммунизм, либерализм ва унсурҳои демократӣ баромад менамояд [25].

Мамлакати мо, ки сохти давлатдории демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявиро пеша кардааст, идеологияи сиёсии он ба идеологияи ҷаҳонии либералӣ ва каме омехта ба консервативӣ мувофиқат менамояд.

- ин навъи идеология дар бисёр кишварҳои пешрафтаи ҷаҳон (Россия, ИМА, Аврупо ва ғайра) дар амал қарор дорад.

- Ҷанбаҳои либералии идеологии давлатии Тоҷикистон дар Сарқонуни (Конститутсияи) он оварда шудааст, аз ҷумла:

- инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои он ҳамчун арзиши олии муқаррар карда шудааст, ки **асоси идеологияро** ташкил медиҳад [26];

- инкишофи ҳаёти ҷамъиятӣ дар асоси равишҳои гуногуни сиёсӣ ва мафкуравӣ муайян шудааст [27];

- оварда шудааст, ки «Давлат ғайрияти озоди иқтисодӣ, соҳибдорӣ, баробарҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳуқуқи ҳамаи шаклҳои моликият, аз ҷумла моликияти хусусиро кафолат медиҳад» [28].

Арзиши воқеии идеология дар ҳақиқат хело гарон буда, муайянкунандаи сатҳ, сифат ва самти ҳаёт ва ғайрияти халқҳо, миллатҳо ва давлату ҳукуматҳо арзёбӣ мегардад.

Идеологияи носолимо дар мисоли кишварҳои Афғонистон, Ливия, Ироқ ва Украина ба таври возеҳ метавон назар кард. Маҳз ҳамин кишварҳо қурбони идеологияи носолим гардида (вуруди идеологияи носолим), нуфуз ва мустақилияти томи худро аз даст додаанд, ҳаёти ороштаи аҳли ҷамъияташон ба беамнӣ, низоҳои пай дар пай, таҳдиду зурварӣ табдил ёфтааст, фарҳангу арзишҳои миллию сунатиашон аз байни рафта истодааст ва одамон на зиндагӣ, балки талош ба зинда мондан доранд.

²⁴ <https://ru.wikipedia.org/wiki/Национал-социализм>

²⁵ <https://ru.wikipedia.org/wiki/фашизм>

²⁶ Сарқонуни (Конститутсияи) Ҷумҳурии Тоҷикистон, моддаи 5

²⁷ Сарқонуни (Конститутсияи) Ҷумҳурии Тоҷикистон, моддаи 8

²⁸ Сарқонуни (Конститутсияи) Ҷумҳурии Тоҷикистон, моддаи 12

Дар истилоҳоти илмию амалӣ чунин як мафҳуми «идеологияи носолим» кам ба назар мерасад ва қариб, ки мавриди истифода қарор надорад.

Идеология ба монанди дигар масъалаҳои ҳаёти паҳлуҳои хуб ва паҳлуҳои манфиро доро мебошад.

Чун идеологияи давлатӣ, ҷанбаҳои некхоҳи идеологияро идеологияи сиёсӣ низ меноманд ва он бештар дар ҷаҳон бо ҳамин мафҳум, яъне идеологияи сиёсӣ шинохта мебошад.

Идеологияи сисёсӣ дар навбати худ, метавонад ҳамчун идеологияи носолим, яъне бо назардошти хусусиятҳои манфии он истифода гардад ва шинохта низ шавад.

Ҳамин тариқ:

- Идеологияи солим – идеологияи давлатӣ ва идеологияи сиёсии ҳизбҳои расман пазируфташуда;
- Идеологияи носолим – идеологияи ҳизбу ҳаракатҳои иртиқӣ ва идеологияи сиёсии зиддиҷамъиятӣ.

Идеологияи носолим дар навбати худ, ҳамчун талқиндиханда ва ё ангезишдихандаи падидаҳои номатлуб дар байни ҷомеа, баҳусус ҷавонон баромад менамояд.

Падидаҳои номатлуб дар байни ҷавонон худ аз худ пайдо намешаванд, дар ин роҳ сабабу омилҳои зиёде вуҷуд доранд, ки ба ҷавонон дар ҷараёни бавоярасӣ, аз ҷумла дар ташаккули муносибатҳо дар оила, ҷамъият ва мактаб-таълимгоҳ пешорӯ мегарданд. Ҳамзамон, ҳолатҳои зиёди рафтору кирдорҳои номатлуби шахси ҷавон ба шахсияти ӯ аз назари психологӣ рабт дода мешавад.

Вазъи мураккаби геополитикии ҷаҳони муосир ва паҳншавии зухуроти номатлубу даҳшатовар дар мисоли терроризм ва экстремизм, ки барои ҷомеаи башар, сулҳу субот, амнияти давлат ва рушди устувори ҷомеа таҳдиди бевосита менамояд, на танҳо Ҷумҳурии Тоҷикистон, балки сайёра ба ташвиш овардааст. Таҳлилҳо собит сохтаанд, ки терроризм яке аз ҷинойтҳои хатарнок буда, дар содир намудани кирдорҳои бадқасдона, аз қабилӣ таркиш, оташ задан, тирпарронӣ аз силоҳи оташфишон, нобуд кардани молу мулк, ҳалалдор сохтани амнияти давлат, ҷамъият, ғаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва сохторҳои низомӣ, ба таҳлука андохтани аҳоли,

таҷовуз ба ҳаёт ва расонидани зарари ҷисмонӣ ба аъзои ҷамъият ё намояндаи ҳокимият бо мақсади заиф кардани асосҳои сохтори конститутсионӣ, амнияти давлат ва дигар кирдорҳои барои ҷамъият хавфнок, зоҳир мегардад²⁹.

Агар ба таърихи зиндагӣ рӯзгори инсоният назар афканем, мебинем, ки дар баробари рушду пешрафти ҷомеа ва падидаҳои гуногуни иҷтимоӣ, ҳамчунин омилҳои хатарзо ҳам арзи ҳастӣ кардаанд ва дар шакли усулҳои гуногун содир мешуданд. Аммо дар охири асри XX дар қатори дигар мушкилот, терроризм ва экстремизм ба зухуроти хатарноки умумибашарӣ табдил ёфтаанд. Болотар дар бораи терроризм зикр кардем, вале дар радифи ин зухуроти манфии ҷомеа экстремизм низ яке аз ҷинойтҳои хавфнок мебошад ва дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба экстремизм» мафҳуми экстремизм ба тариқи зайл шарҳ дода шудааст: «Экстремизм – ифодаи мафкура ва ғайолияти экстремистие, ки барои бо роҳи зӯроварӣ ва амалҳои дигари зиддиқонунӣ ҳал намудани масъалаҳои сиёсӣ, ҷамъиятӣ, иҷтимоӣ, милли, наҷодӣ, маҳалгароӣ ва динӣ (мазҳабӣ) равона карда шудааст».

Хабару гузоришҳои дар воситаҳои ахбори омма ба нашр расида, шаҳодат медиҳанд, ки тайи солҳои охир амалҳои террористиву экстремистӣ харакаҳои нав касб карда боз ҳам даҳшатовару бераҳм гардида, паёмадҳои хатарзоро ба раванди зиндагии мардум ва асосҳои сохтори конститутсионии кишварҳои ҷаҳон ба вуҷуд оварда истодаанд.

Бо дар назардошти чунин омилҳо, ки ба амнияти давлати ҳар як давлат таъсири манфии мерасонад, аз рӯзҳои аввали соҳибистиклолӣ ва баъди сари қудрат омадани фарзанди фарзонаи миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамчун Президенти мамлакат дар радифи дигар масъалаҳои муҳими ҷомеа доир ба зухуроти манфӣ, аз ҷумла терроризм ва экстремизм пайваста ҳушдор

медоданд.

20 сол муқаддам Сарвари давлат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар

²⁹ <https://mourt.tj/%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D1%88%D2%B3%D0%BE%D0%B8-%D1%82%D0%BE%D2%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BD-%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%BC%D1%83%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D0%BE-%D1%82/>

Паём ба Маҷлиси Олӣ 22 апрели соли 2002 чунин таъкид намудаанд: «Меҳоҳам таваҷҷуҳи Шуморо ба масъалаҳое ҷалб созам, ки зарурати ҳалли онҳоро ҳаёт беш аз пеш тақозо менамояд. Ин масъалаҳои ҳалталаб терроризми байналмилалӣ ва экстремизм дар ҳамаи шаклҳо зуҳуроти онҳо мебошанд. Дар баробари ҳифзи манфиатҳои миллӣ, сохти конститутсионӣ ва истиқлолияти кишвар мубориза бар зидди ин зуҳуроти фалокатбор вазифаи муҳимтарини ҳар як сохтори давлатӣ ва тамоми ҷомеа гардидааст.

Таҳлили таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки дар давоми солҳои 70-80-уми асри гузашта баъзе мамлакатҳо ба арсаи амалиёти ҷинояткоронаи дастаҳои мусаллаҳи ғайриқонунӣ табдил ёфтаанд. Дар амали чунин дастаҳо ва гурӯҳҳо самти дақиқи террористию даҳшатафканӣ ба назар мерасид. Мо хеле барвақт диққати ҷомеаи ҷаҳонро ба ин проблема ҷалб карда, ҳанӯз дар Вена дар Конгресси даҳуми Созмони Милали Муттаҳид оид ба пешгирӣ намудани ҷинояткориҳои трансмиллӣ мафҳуми дақиқ ва фарогири терроризмро пешниҳод намуда будем. Вале на созмонҳои байналмилалӣ ва на кишварҳои гуногун то ҳол ба мафҳуми терроризм назари ягона надоранд».

Тавре ишора кардем Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон доир ба экстремизм ва терроризм, ки имрӯз хусусияти ба истилоҳ «интернатсионалӣ» пайдо кардаанд, на танҳо дар дохили кишвар балки берун аз он низ пайваста изҳори назар менамоянд ва барои решакан кардани ин зуҳуроти манфӣ, ҳамкориҳои байнидавлатию байналмилалиро тақозо кардаистодаанд.

Тибқи таҳлили коршиносон терроризм яке аз воситаҳои амалӣ кардани мақсадҳои сиёсии гурӯҳҳои муташаккил мебошад, ки бо ин роҳ меҳоҳанд харитаи иқтисодию сиёсии сайёро ба манфиати худ мувофиқ созанд. Мақсади асосии терроризми байналхалқӣ дар ин ё он давлат сарнагун кардани низомҳои конститутсионӣ ва барпо кардани ақидаҳои иртиҷоии ҷаҳолатпеша ва бештар ба идеологияи экстремистӣ асосёфта мебошад.

Мутаасифона дар баробари хатарҳои мудҳишу манфури терроризм, ки дар ҷаҳони муосир афзоиши хатари байналхалқии он бештар гардидааст, проблемаи дигари он, ки боиси ташвиши

ҷомеаи ҷаҳони гардидааст, ин бо шиорҳои бофтаю сохтаи исломӣ пардапӯш гардидани ин падида мебошад. Бо вучуди он, ки дини ислом бо терроризм ва экстремизм ягон робитае надорад ва баръакс таълимоташ зидди ин зухуроти хатарнок нигаронида шудааст, вале гуруҳҳои манфиатҷӯ барои расидан ба ҳадафҳои нопоки худ, аз он сӯиистифода меkunанд.

Дар асри 21, ки асри илму технологияи муосир ном бурда мешавад, рӯйи кор омадани воситаҳои гуногуни техникаю технология ва дастрасии оммаи васеи мардум ба фановариҳои замони нав, дар баробари пешравиҳои сабукиҳо дар рӯзгор, мутаасифона доманаи амалҳои хатарзоро низ бештар қард. Албатта ин ба маънои он нест, ки аз дигаргуниҳои олами технология ҳаросамонро бештар созем ва аз истифодаи онҳо, ки қору зиндагиро садҳо маротиба осон намудааст, рӯ гардонем. Баръакс дар шароити имрӯз аз он бояд ба таври васеъ истифода барем ва манфиати бештар ба даст биёварем. Вале мушоҳидаҳо собит месозанд, ки бо таъсири интернет, шабакаҳои мухталифи иҷтимоӣ ва дигар воситаҳои иттилоотӣ, иддае аз ҷавонони сустиродаву ноогоҳ ба доми гуруҳҳои манфиатҷӯ афтида, ба миллату Ватани худ хиёнат менамоянд. Таҳлили равандҳои, ки тайи солҳои гузашта ба вуқӯъ пайваست ва иддае аз ҷавонони тоҷик шомили ҳизбу ҳаракатҳои ифротгаро дар хориҷи кишвар гардиданд, нишон медиҳад, ки қисми бештари онҳо маҳз тавассути сомонаҳои иҷтимоӣ ба доми маккоронаи ин гуна ташкилотҳо афтида, оқибат натавонанд пушаймон, балки қурбонӣ гардидаанд.

Тибқи назари коршиносон терроризм ва экстремизм дар байни табақаҳои мухталифи ҷомеа, махсусан миёни ҷавонон яке аз муаммоҳои меҳвари ҳаёти башарият буда, оқибат бесуботӣ ва вайронкорӣ меорад. Ҳарчанд солҳои охир пас аз талошҳои зиёд ва анҷоми корҳои фаҳмондадихӣ, шумораи онҳое, ки ноогоҳона қасди пайвасатан ба ҳар гуна ҳизбу ҳаракатҳои террористиро ифротагроро доранд, коҳиш ёфтааст, аммо ин ҳолат то ҳанӯз наметавонад хатари ин зухуроти манфиро аз байн бурда бошад. Чунки ҳамаи вазъи ҷомеаи ҷаҳонӣ дар ҳоли тағйир ёфтан асту равандҳои мураккаб ва печидатаре дар ҳоли ба вучуд омадан қарор доранд.

Тавре Президенти Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар чараёни пешниҳоди Паём ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 26 декабри соли 2019 таъкид намуданд: «Амалҳои даҳшатноки террористӣ, ки солҳои охир дар ғӯшаҳои гуногуни олам содир гардида, боиси марги ҳазорон одамони бегуноҳ шуда истодаанд, возеҳ нишон медиҳанд, ки терроризм имрӯзҳо ба таҳдиди воқеиву ҷиддӣ ба амнияти суботи ҷаҳон ва пешрафти инсоният табдил ёфтааст. Инсоният дар симои терроризми байналмилалӣ бо душмани бераҳму шафқат ва маккоре рӯ ба рӯ омадааст, ки тамоми меъёрҳои ахлоқӣ ва арзишҳои умумиинсониро поймол карда, барои расидан ба ҳадафҳои худ аз ягон ваҳшоният рӯй намегардонанд. Созмонҳои террористӣ бо истифода аз технологияҳои муосири иттилоотӣ ва бо роҳи тафсири ғарзнокӣ сарчашмаҳои динӣ дар мафкураи ҷавонони камтаҷрибаву ноогоҳ ғояҳои тундгароиро ҷой карда, онҳоро ба қатлу куштор, барҳам задани амният ва суботи оромӣ дар мамлакатҳои гуногун ташвиқ менамоянд. Аз ин лиҳоз, сохтору мақомоти марбутаро зарур аст, ки дар роҳи ташвиқу тарғиби тундгароии динӣ садди устувор гузошта, ҷавонро ба ҳушёриву зиракӣ ҳидоят кунанд ва онҳоро дар рӯҳияи садоқат ба халқу Ватан ва эҳтиром ба арзишҳои умумиинсонӣ тарбия намоянд».

Воқеан чунин таъкидҳои пайвастаи Пешвои миллат шаҳодат аз он медиҳанд, ки мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм вазифаи танҳо ҳадамоти махсус ва давлатҳои алоҳида набуда, балки вазифаи тамоми ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошад. Аммо новбаста аз ин Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сафи пеши мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм қарор дошта, онро ҳамчун вазифаи муҳимтарини таъмини амнияти миллии худ ва ҷаҳон медонад. Дар ин баробар шартҳои муҳими ба даст овардани муваффақият дар мубориза бо терроризм ва экстремизм фаъолияти ҳамроҳшудаву босамари мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва тақвияти заминаҳои ҳуқуқии танзимкунандаи фаъолияти онҳо дар ин самт мебошад.

Мавриди зикр аст, ки ҳифзу нигоҳдошти тинҷию осудагии ҷомеа ва дур будани шаҳрвандон, аз ҷумла ҷавонону наврасон аз амалу кирдорҳои номатлуб, хусусан терроризму экстремизм ва сатҳи огоҳии онҳо аз оқибатҳои ноговору даҳшатбори он, барои ҳар

фард, аз ҷумла масъулини ниҳодҳои қудратӣ мебояд дар мадди аввал бошад. Зеро рушд ва нуфузи ҳар як кишвар дар арсаи байналмилалӣ, пеш аз ҳама, ба он вобаста аст, ки ҷавонон то чӣ андоза дорои маърифати сиёсӣ фарҳангӣ ва ихтисосу дониши муосир мебошанд. Онҳо нисбат ба равандҳои ҷаҳони муосир ва зухуроти манфии он то кучо боҳабаранд ва ҳадафу вазифаҳои худро вобаста ба бунёди давлати ҳуқуқбунёд, демократӣ ва дунявӣ дарк менамоянд.

12. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тарбияи ватандӯсти шаҳрвандӣ» поягузори ҳувияти миллӣ ва ҳудогоҳӣ

Дар шароити ботадриҷ тағйир ёфтани муносибатҳои сиёсӣ дар арсаи ҷаҳонӣ ва зиёд шудани хавфу хатарҳо нисбат ба давлатҳои рӯ ба рушд падидаи ватандӯстӣ, худшиносӣ, ҳудогоҳӣ ва ҳувияти миллӣ нақши калидӣ пайдо мекунад.

Зимнан, дар Тоҷикистон аз 24.12.2022, №1920 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тарбияи ватандӯсти шаҳрвандон» ба тавсиб расид, ки асосҳои ҳуқуқию ташкилӣ ва муносибатҳои вобаста ба ташкили заминаҳои ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ, ташкилӣ, таъмин ва танзими фаъолиятро дар соҳаи тарбияи ватандӯсти шаҳрвандон муайян менамояд.

Мутобиқи моддаи 1-и Қонуни мазкур:

- **Ватан** - Тоҷикистон, кишвари азизу маҳбуб барои шахс, ҷомеаи иҷтимоӣ ё миллии одамон, ки онҳо мансубияташонро ба он ҳамчун шароити зарурии некуаҳволии худ медонанд;

- **ватандӯстӣ** - муҳаббати шахс ба Ватан, сарзамин ва халқ, ҳифз намудан аз душман ва ба манфиати онҳо содиқона хизмат кардан;

- **низомии тарбияи ватандӯсти шаҳрвандон** - маҷмуи субъектҳои тарбияи ватандӯстӣ, заминаи меъёрӣ-ҳуқуқӣ, маънавӣ-ахлоқии фаъолияти таълимӣ ва оммавӣ тарбиявӣ, инчунин маҷмуи тадбирҳо ҷиҳати ташаккули тафаккур ва ҳисси ватандӯсти шаҳрвандон;

- **тарбия** - падидаи иҷтимоӣ, фарҳангӣ, психологӣ ва педагогӣ, ки ҳамчун фаъолияти махсуси мақсадноки инсон барои рушди шахс ва ворид шудани ӯ ба ҷараёни зиндагии воқеӣ ва бунёди ҳаёти маданӣ равона гашта, барои танзими ҳаёти инсон ва пешрафти ҷомеа хизмат менамояд;

- **тарбияи ватандӯстӣ** - фаъолияти мураттаб ва мақсадноки мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ҳудидоракунии шаҳрак ва деҳот, ташкилотҳои (иттиҳодияҳои) ҷамъиятӣ, оила ва шаҳрвандон, ки барои ташаккули дарки баланди ватандӯстӣ дар тафаккури шаҳрвандон, ҳисси садоқат ба Ватан, омода будан ба

адои қарзи шахрвандию уҳдадориҳои конституционӣ барои ҳимояи манфиатҳои Ватан нигаронда шудааст;

- **тарбияи маънавӣ-ахлоқӣ** - маҷмуи тадбирҳои, ки барои аз ҷониби шахс дарк намудани арзишҳои олии, ормонҳо, ҳадафҳо, раванд ва падидаҳои муҳими иҷтимоӣ дар ҳаёти воқеӣ, қобилияти ба роҳбарӣ гирифтани онҳо ҳамчун принципҳои муайянкунанда ва мавқеъ дар фаъолияти амалию рафтор, ки ба хизмати сазовор ба Ватан равон карда шудааст;

- **тарбияи шахрвандӣ-ватандӯстӣ** - маҷмуи тадбирҳои, ки баҳри дар тафаккури шахрвандон тарбия намудани дарки зарурати бошууронаи хизмати фидокоронаю бепаразона ба Ватан зимни иҷрои вазифаҳои хизматӣ, меҳнатӣ ва ҷамъиятӣ, муҳаббат ба кишвари маҳбуб, ташаккули фарҳанги ҳуқуқӣ, риояи қонун, ахлоқи ҳамида, фарҳанги умумӣ, мавқеи амиқи шахрвандӣ, омодагии доимӣ барои адои қарзи конституционӣ ва уҳдадориҳои шахрвандӣ, ифтихор аз дастовард ва анъанаҳои ниёгон равон карда шудааст;

- **тарбияи ҳарбию ватандӯстӣ** - маҷмуи тадбирҳо, ки баҳри дар тафаккури шахрвандон ташаккул додани дарки бошууронаи ҳимояи Ватан, омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, тарбияи ҳисси ифтихор аз мансубият ба халқи худ, дастовардҳои он ва Қувваҳои мусаллаҳи кишвар, эҳтиром ба таърихи меҳан, хизмати ҳарбӣ, либоси низомӣ, ташаккули ҳисси ҳифзу ғанигардони анъанаҳои пуршарафи ҳарбии ниёгон, абадигардони хотираи муборизони дар роҳи ҳифзи Ватан ҳалокшуда нигаронда шудааст;

- **ҳисси шахрвандӣ** - ҷонибдорӣ шахс аз манфиати давлат ва ҷомеа, низоми муносибат, рафтор ва фаъолияти ба он мувофиқ дар шароити давлат.

Мафҳумҳои муайянгардида бо мақсаде манзури хонанда пешниҳод мегардад, ки зимни фаъолияти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон маънии асли ё қонунии муносибатҳо ба гурӯҳҳои мақсаднок расонида шавад. Зеро дар ҷомеа, илм ва адабиёт мафҳуми хусусиятҳои гуногуни «ватандӯстӣ» истифода гардида, шунавандаро ба иштибоҳ меорад.

Тибқи моддаи 3 Қонун мақсади тарбияи ватандӯстии шахрвандон ин: - ташаккул додани айнияти шахрвандӣ, сифатҳои

баланди ахлоқӣ, хувиати миллӣ, тафаккур ва ҳисси ватандӯстӣ дар ниҳоди шахрвандон; - тарбия намудани шахрвандон дар руҳияи муносибати ватандӯстона ба ҷомеа ва давлат дар заминаи **фаъолияти баланди ҷамъиятӣ, масъулияти шахрвандӣ**, омодагӣ ва қобилияти **хизмат ба Ватан**, таҳкиму таъмини манфиатҳои ҳаётан муҳим ва рушди устувори давлат; - ҳамчун арзишҳои муҳими иҷтимоӣ ва маънавию ахлоқӣ тақвият додани заминаҳои ҳисси шахрвандӣ ва ватандӯстӣ дар ҷомеа, ташаккул ва **рушди сифатҳои неки шахрвандӣ-иҷтимоии насли наврас** ва қобилияти аз ҷониби онҳо зоҳир намудани ин сифатҳо дар раванди бунёдкириҳо ба нафъи ҷомеа ва давлат, аз ҷумла дар намудҳои фаъолият, ки ба **таъмини амнияти онҳо** алоқаманданд мебошад.

Вазифаҳои тарбияи ватандӯстии шахрвандон бошад, иборатанд аз:

- ташаккули худшиносии миллӣ, **муносибати арзанда ба шахсият, ҷомеа, давлат**, ғояву арзишҳо, инчунин эҳё ва рушди онҳо;

- **ҷалби насли наврас ба низоми арзишҳои иҷтимоию маданӣ**, ки таъриху фарҳанги ғанӣ ва ба худ хоси Ватану миллатро инъикос менамояд, дар тафаккури онҳо ташаккул додани арзишҳои олии маънавию ахлоқӣ, маданӣ ва ҳудудҳои талабот ба рушди минбаъдаи онҳо;

- фароҳам овардани шароити мусоид барои аз ҷониби шахрвандон зоҳир намудани ҳисси ватандӯстӣ, **адои шоистаи қарзи ҷамъиятию давлатӣ** ва ҳарбӣ дар самтҳои гуногуни фаъолият ва муносибат бо назардошти манфиат ва талаботи онҳо;

- тарбияи **эҳтиром ба қонун, меъёрҳои ҳаёти ҷамъиятӣ**, ҳисси масъулияти иҷтимоӣ ҳамчун сифатҳои муҳими шахс, **ки дар ғамхорӣ ба некуаҳволии кишвари худ**, таҳким ва ҳифзи он зоҳир мегарданд;

- тарбияи меҳнатдӯстӣ ҳамчун арзиши муҳими зиндагӣ, **майли ба манфиати ҷомеа ва давлат меҳнат кардан**;

- ташаккули талабот ба рушди маънавию ахлоқӣ, пешбурди тарзи ҳаёти солим, ғамхорӣ ба пиронсолону наздикон, дастгирии муҳити созгор дар коллективи меҳнатӣ.

Чи тавре аз мақсад ва вазифаҳои гузошташудаи Қонун бармеояд ба сифати рукнҳои изҳори ҳувиати ватандӯстӣ барои шаҳрванд, аз ҷумла шахси ҷавон ва хизматчиӣ давлатӣ, ин иштироки ғаёлонаи онҳо дар муносибати арзанда ба шахсият, ҷомеа, давлат, низоми арзишҳои иҷтимоӣ маданӣ, адои шоидаи қарзи ҷамъияти давлатӣ, эҳтиром ба қонун, меъёрҳои ҳаёти ҷамъиятӣ, ҳисси масъулияти иҷтимоӣ ҳамчун сифатҳои муҳими шахс ва майли ба манфиати ҷомеа ва давлат меҳнат кардан мебошад. Ин ҳамон нуқтаҳои мебошад, ки шахси воқеӣ зимни муттаҳидӣ ва ё ҳамкорӣ бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ, бахусус мақомоти ҳифзи ҳуқуқ метавонад ба онҳо ноил гардад.

Мутобиқи моддаи 11-и Қонун **низоми тарбияи ватандӯстии шаҳрвандон** ба таъмини мақсадноки ташаккули мавқеи ғаёли шаҳрвандон, фарогирии ҳамаҷонибаи онҳо дар ҳалли вазифаҳои муҳими иҷтимоӣ, фароҳам овардани шароит барои ташаккул ёфтани тафаккури онҳо мутобиқ ба манфиатҳои миллӣ нигаронда шудааст. **Низом бояд ҷовонро омода карда**, намояндагони наслҳои дигарро ба чунин ғаёлияти ғаёлона ташвиқ намояд, ки дар он донишу таҷрибаи ҳаёти бо мавқеи қарзи шаҳрвандию ватандӯстӣ ва манфиатҳои шахсӣ бо манфиатҳои ҷомеа пайванд шаванд.

Ба сифати ҳамин низом – механизми ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон бисёр муфид арзёбӣ мегардад.

Моддаи 16-и Қонун идоракунии низоми тарбияи ватандӯстиро дар асоси **принсипҳои қонуният**, демократӣ, ошкоро будани иттилооти низоми тарбияи ватандӯстӣ ва **ба инобат гирифтани афкори ҷомеа** ба амал бароварда, ташаккули низоми ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ ва мақомоти дигари идоракунӣ дар соҳаи тарбияи ватандӯстӣ тақозо намудааст.

Хулоса Қонуни мазкур низ, ҳамчун роҳнамои ҳуқуқӣ ва асоси ташкилии ташаббуси мо дар самти таҳкими ҳамкориҳои милитсия, ҷавонон ва ҷомеа ба ҳисоб рафта, ба роҳбарӣ гирифтани вазифагузориҳои он дар ҷараёни ғаёлият ба мақсад мувофиқ мебошад.

13. Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 таҳкимбахши иштироки ҷавонон дар ҳаёти иҷтимоӣ ва сиёсии ҷомеа

Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020, ҳамчунин идомаи он то соли 2030 ҳуҷҷати муайянкунандаи сиёсат буда, фаъолиятро инъикос менамояд, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи миёнамӯҳлат анҷом медиҳад.

Барои ноил гардидан ба мақсадҳои Стратегияи мазкур қорӣ намудани **механизмҳои таъсири мустақим ба ҷавонон** талаб карда мешавад, ки самарабахшии баланд ва ба таври фаврӣ идоракунии равандҳои вобаста ба ҷавонон бамиёномадaro таъмин менамояд.

Барои ҷалби иҷрокунандагони самти афзалиятнок, қабл аз ҳама аз ҳисоби мақомоти ваколатдори кор бо субъектҳои ҷавонони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки дар соҳаи ҷавонон фаъолият менамоянд, озмун гузаронида мешавад. Матлаби интихоби озмун лоиҳа ва чорабиниҳое хоҳанд буд, ки ба ҳалли як ё якчанд вазифаҳои муайяннамудаи Стратегия ва самти дахлдори афзалиятнок нигаронида шудаанд.

Дар сатҳи ҷумҳуриявӣ барои татбиқи самтҳои афзалиятноки Стратегия мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи сиёсати ҷавонон масъул мебошад, фаъолиятро дар ҳамкорӣ бо институтҳои ҷомеаи шаҳравандӣ ва илмӣ анҷом медиҳад. Дар сатҳи минтақавӣ воҳидҳои сохтории дахлдори мақоми ваколатдори ҳокимияти давлатӣ оид ба кор бо ҷавонон масъул мебошад.

Чи тавре аз муқаррароти Стратегия ва нуқтаҳои боло бармеояд, он як ҳуҷҷати байнӣ буда, ҳадафҳо ва соҳаҳои афзалиятнокро дар самти татбиқи сиёсати ҷавонон муақаррар кардааст. Ин ҳадафҳо ва соҳаҳои афзалиятнок бошад, дар навбати худ, тариқи барномаҳои рушди мақсаднок ва ё нақшаҳои амалӣ дар сатҳи ҷумҳурий, минтақа маҳал, ҳамчунин ҷамоатҳо амалӣ карда мешаванд.

Аз ин рӯ, таҳлили вазъ ва натиҷаҳои Стратегия зимни баррасии барномаҳои рушди мақсаднок нишон дода мешаванд.

Мақсади Стратегия мазкур - **амалисозии самараноки сиёсати давлатии ҷавонон** мебошад.

Қонеъ гардонидани талаботи воқеии ҷавонон, ташаккули иштирок ва фаъолнокии онҳо дар ҳаёти иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва сиёсии кишвар ҳамчун ҳадафи стратегии сиёсати давлатии ҷавонон арзёбӣ мегардад.

Вазифаҳои Стратегия иборатанд, аз:

- тарбияи ҷавонон дар рӯҳияи ватнадӯстӣ, **эҳсоси масъулияти шахрвандӣ** ва таҳкими ҳувиати миллии онҳо;
- ташаккули тафаккури милли, ... тарбияи онҳо дар самти ҳифзи манфиатҳои милли.....;
- ташаккули ахлоқи маънавии ҷавонон, фаъол намудани онҳо дар самти **анҷом додани корҳои ихтиёрии ҷамъиятӣ** (волонтёри)..;
- таъмини **иштироки ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ иҷтимоӣ ҷома** ва идоракунии давлатӣ

Самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатии ҷавонон, ки дар Стратегия муқаррар гардидаанд, чунинанд:

1. **Иштироки ҷавонон;**
2. Шуғлнокии ҷавонон;
3. Таъмини тарзи ҳаёти солим;
4. Таҳсилоти муносиб барои ҷавонон;
5. Таъминоти иҷтимоӣ ҷавонон;
6. **Таъмини ҳифзи ҳуқуқ** ва манфиатҳои ҷавонон;
7. Мустақилияти иқтисодии ҷавонон;
8. Тарбияи ватандӯстии ҷавонон;
9. **Ахлоқи ҳамида** ва фарҳангдӯстии ҷавонон;
10. Заминаи илмӣ амалӣ ва идории сиёсати давлатии ҷавонон

Хулоса Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон фарогири маҷмӯи чорабиниҳое мебошад, ки амалисозии онҳо дар муттаҳидӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ ба мақсад мувофиқ аст.

14. Шӯрои миллии кор бо ҷавонон дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон – ҷамоаҳои ҷавонон ва ҷомеа

Зарурати ташкили ниҳодҳо ва ё шароитҳо барои ҷалб ва иштироки ҷавонон дар раванди банақшагирӣ ва қабули қарорҳо дар маҳал дар боло тавзеҳ дода шудааст ва аҳамиятнокии он ба рушди устувори мамлакат, аз ҷумла захираи инсонӣ асоснок мегардад.

Асоси ҳуқуқию ташкилии Шӯрои кор бо ҷавононро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» (аз ҷумла, моддаҳои 8, 9, 17 ва 18) ва Низомнома дар бораи Шӯрои миллии кор бо ҷавонон дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 18 июли соли 2015, №526 тасдиқ шудааст, ташкил медиҳанд.

Боиси зикр аст, ки мақсади Шӯрои кор бо ҷавонон, ин ҷамоаҳои ҷавонон фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ, муассисаю ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҷиҳати татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон, бахусус ҷалб ва иштироки ҷавонон дар раванди банақшагирӣ ва қабули қарорҳо мебошад.

Дар асоси Низомномаи Шӯрои кор бо ҷавонон мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ вазифадор гардидаанд, ки дар назди раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва шаҳру ноҳияҳо Шӯрои маҳаллии кор бо ҷавононро таъсис дода, фаъолияти амалии онро таъмин намоянд.

Илова бар ин, муқаррар карда шудааст, ки Шӯрои маҳаллии кор бо ҷавонон дар назди раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва шаҳру ноҳияҳо мақсаду вазифаҳои Шӯро дар маҳал татбиқ намуда, оид ба фаъолиятҳои ба котиботи Шӯро ҳар симоҳа ахбороти муфассал пешниҳод менамоянд.

Фаъолияти Шӯрои миллии кор бо ҷавонон барои фаъл гардонидани ҷавонон ҷиҳати иштирок дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амалӣ гардонидани фаъолияти волонтерӣ, зимнан ҳамкориҳои зич бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла милитсия бисёр фазаи мусоид ва муносиб аст.

Илова бар ин, мумкин аст, ки шуроҳои кор бо қавонон ва шуроҳои қамъиятӣ оид ба мусоидати қомеаи шаҳрвандӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба тартиботи қамъиятӣ қаласаи муштарак доир намуда, масъалаҳои умумиро дар муттаҳидӣ ва машварати роҳбарияти мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ баррасӣ ва ҳал намоянд.

Дар асоси Низомномаи Шӯрои кор бо қавонон дар назди раисони қамотаҳо низ, мумкин аст, ки шӯрои қамотиҳои кор бо қавонон таъсис дода шавад. **Ин ташаббус метавонист низоми ҳамкориҳои милитсия ва қавононро то ба сатҳи қамотҳо устувор гардонад.**

Ба маълумоти субъектҳои сиёсати давлатии қавонон:

Қадами оянда – таҳияи Нақшаи кори Шӯрои кор бо қавонон. Зимни таҳияи Нақша вазифаҳои зерин бояд ба инобат гирифта шаванд:

- баргузориҳои маҷлисҳои Шӯрои кор бо қавонон, ҳар семоҳа;
- баррасии масъалаҳои марбут ба татбиқи самараноки сиёсати давлатии қавонон ва қабули қарорҳои дахлдор вобаста ба рушди он;
- ба Раиси Шӯро пешниҳод намудани маълумоти васеъ оид ба масъалаҳои марбут ба татбиқи сиёсати давлатии қавонон дар ҳудуди маъмури;
- таҳия ва пешниҳоди лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии марбут ба соҳаи қавонон;
- таҳлили вазъият дар байни қавонон ва андешидани тадбирҳо вобаста ба бартараф сохтани мушкилоти мавҷуда;
- омода намудани таклифҳо оид ба рушди ҳамкориҳо дар самти татбиқи сиёсати давлатии қавонон;
- анҷом додани корҳои ҳамохангсозӣ ва машваратӣ ба мақомоти марказӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, муассисаҳои таълимӣ, ташкилотҳои ғайридавлатӣ барои фаъолияти пурсамар дар самти кор бо қавонон;
- қалби намояндагони ташкилотҳои байналмилалӣ ва бахши хусусӣ барои ҳамкорӣ дар самти рушди сиёсати қавонон, аз ҷумла ҳал намудани масъалаҳои муҳраи ҳаётии қавонон дар ҳудуди маъмури.

Масъулони ташкилӣ: котиботи Шӯрои кор бо ҷавонон

Фароҳам овардани шароити муосиди корӣ ва пешбурди фаъолияти доимии Шӯрои кор бо ҷавонон, аз ҷумла ҳар семоҳа:

- тартиб додани рӯзномаи маҷлис бо назардошти вазифаҳои асосии Шӯро ва мушкилоти мубрами ҷавонон;

- даъват намудани аъзо ва баргузор намудани маҷлиси Шӯро;

- қабул намудани қарорҳо ва пешниҳоди онҳо барои баррасӣ ба мақомоти ҳокимияти маҳаллии давлатӣ (дар сатҳи минтақа ва маҳа: маҷлиси вакилони халқ ва дар сатҳи Ҷамот: маҷлиси вакилони Ҷамоат);

- пешниҳоди нусхаи қарорҳо ба мақомоти маҳаллии ваколатдори давлатӣ дар соҳаи кор бо ҷавонон;

- назорати ҷараёни иҷрои қарорҳои қабулшуда.

Ҳамин тариқ, бо таъмини иҷрои қадамҳои боло метавон ниҳоди устувори машваратии кор бо ҷавононро дар сатҳи маҳал таъсис дод ва бо ин васила иштироки ҷавононро дар раванди банақшагири ва ҳаёти сиёсии маҳал таъмин намуд.

15. Асосҳои умумии ҳуқуқи инсон ва принципҳои татбиқи он

Ҳуқуқи инсон дар ҷаҳони илму маърифат ва акнун дар ҷомеаи муосир арзишмандтарин падида буда, ҳамеша дар роҳи таъмини адолати иҷтимоӣ ва эҳтирому эътирофи шахсият ҳамеша мавриди қарор дода мешавад.

Халқи тоҷик (дар гузашта форс) дар симои Куруши Кабир (таърихи таваллуд: тақр. 600 то м. таърихи даргузашт: 530 то м.) 2500 сол қабл нахустин шуда, ҳуқуқу адолати иҷтимоиро ба ҷаҳониён омӯхтааст. Боиси зикр аст, ки дар империяи бузурги Ҳахоманишиён, ки Куруши Кабир (559-530 пеш аз мелод) онро идора мекард, беш аз 70 халқу миллати гуногун муттаҳид шуда буданд ва бо шарофати қабули Эъломияи ҳуқуқи башар ва дар асоси он ӯ тавонист ҳуқуқу озодиҳои онҳоро мавриди ҳифз қарор бидиҳад.

Дар Эъломияи ҳуқуқи башари Куруши Кабир бори нахуст дар ҷаҳон ҳуқуқи инсон ба таври зайл дарҷ гардидааст:

- ҳуқуқ ба озодӣ (банди 2);
- манъи шиканҷа (банди 2);
- ҳуқуқ ба моликият (банди 3);
- ҳуқуқ ба озодии дину мазҳаб ва тоату ибодат (банди 5);
- ҳуқуқ ба озодии ҳаракат ва интихоби ҷойи зист (банди 5);
- ҳуқуқ ба озодии касбу кор (банди 5);
- эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои дигарон (банди 5);
- ҳуқуқ ба адолати судӣ (банди 6).

Ин санад ақидаҳои инсонпарварона — баробарҳуқуқӣ, озодии эътиқоду динҳо, маънавият, таҳаммулпазирӣ, волоияти қонун, ваҳдати миллӣ, сулҳ, мубориза бар зидди зулму ситам ва ғайраро пешниҳод кардааст.

Президенти Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар китоби худ «Нигоҳе ба таърих ва тамаддуни ориёӣ» чунин таъкид намудаанд: **«Шояд дар таърихи аҳди қадим ин эъломия нахустин иқдомест сӯйи ҷомеаи дунявӣю адолатпарвар, ки дертар тавассути равшанфикрони Юнону Рим ба Аврупо роҳ ёфта, заминаи ҷомеаи ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва башардӯстонаро паид овард».**

Эъломияи ҳуқуқи башари Куруши Кабир яке аз санадҳои қадимтарин, сарчашмаи нодири ҳуқуқӣ-таърихӣ мардуми тоҷику форс оид ба рушди давлатдорӣ дар арсаи ҷаҳон ба ҳисоб меравад³⁰.

Ҳамчун идомаи мантиқӣ дар ҷомеаи имрӯза, яъне пас аз 2500 сол аз ҷониби Созмони Милали Муттаҳид дар асоси созишномаҳои байналмилалӣ аз соли 1948 ва соли 1966 Эъломия (Декларатсия) оид ба ҳуқуқи башар қабул мегардад. Эъломияи мазкур аз 30 модда иборат буда, ба сифтаи ягона санаде, ки ҳуқуқи инсонро дар сатҳи ҷаҳонӣ кафолат медиҳад, эътироф гардидааст.

Ҳамин тариқ, принсипҳои асосии таъмин ва ё татбиқи ҳуқуқи инсон, ки барои ҳамаи давлатҳо ҳатмӣ мебошад, чунинанд:

1. Тамоми одамон озод ва аз лиҳози шарафу ҳуқуқ ба ҳам баробар ба дунё меоянд. Онҳо соҳиби ақлу вичдонанд ва бояд бо якдигар муносибати бародарона дошта бошанд (моддаи 1)

2. Ҳар як инсон ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ ҳақ дорад (моддаи 3)

3. Ҳеҷ кас набояд дар ғулومӣ ё ҳолати маҷбурӣ нигоҳ дошта шавад (моддаи 4)

4. Ҳеҷ кас набояд таҳти азият ё муомила ва ҷазои саҳт, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шарафи ӯ қарор дода шавад (моддаи 5)

5. Ҳар як инсон, дар ҳар кучое, ки қарор дошта бошад, ба эътирофи ӯ ҳамчун субъекти ҳуқуқӣ ҳақ дорад (моддаи 6)

6. Ҳамаи одамон дар назди қонун баробаранд ва бидуни ҳеҷ як тафовут ба ҳимояи баробари ҳуқуқӣ ҳақдоранд (моддаи 7)

7. Ҳеҷ касро худсарона дастгир, ҳабс ё бадарға кардан мумкин нест (моддаи 9)

8. Ҳар як инсоне, ки дар содир кардани ҷиноят гунаҳгор доништа мешавад, ҳақ, дорад то замоне бегуноҳ доништа шавад, ки гуноҳаш дар муҳофизати ошкорои судие, ки дар он барои ҳимояи ӯ тоамаи имкониятҳо фароҳам оварда мешаванд, бо тартиби қонунӣ исбот нагардидааст (моддаи 11)

³⁰ <https://ifppanrt.tj/elomiyai-khukuki-bashari-kurushi-kabir-sanad-buzurgtarin-merosi-manavi-dar-mikyosi-umumibashari-ast>

9. Ба ҳаёти шахсӣ ва оилавии ҳеҷ як фард даҳолати худсарона намудан ва ба дахлнопазирии манзил, сирри мукотибот, шараф ва обрӯи ӯ худсарона сӯиқасд кардан мумкин нест (моддаи 12)

10. Ҳар як инсон ҳақ дорад, ки аз таъқибот дар дигар кишварҳо паноҳгоҳ чӯяд ва аз ин паноҳгоҳ истифода намояд (моддаи 14)

11. Ҳар як инсон ба шахрвандӣ ҳақ дорад (моддаи 15)

12. Мардон ва заноне, ки ба синни балоғат расидаанд, ҳақдоранд бидуни ягон маҳдудияти наҷодӣ, милли ё динӣ издивоҷ кунанд ва оила бунёд намоянд (моддаи 16)

13. Ҳар як инсон ба озодии фикр, вичдон ва дин ҳуқуқ дорад (моддаи 18)

14. Ҳар як инсон ба озодии ақида ва баёни озодонаи он ҳақ дорад (моддаи 19)

15. Ҳар як инсон ҳақ дорад, бевосита ё ба воситаи намояндагоне, ки озодона интиҳоб шуданд, дар идораи корҳои кишвари худ ширкат намояд (моддаи 21)

16. Иродаи халқ бояд асоси ҳокимияти ҳукумат бошад (моддаи 21)

17. Ҳар як инсон ҳамчун узви ҷамъият ба таъминоти иҷтимоӣ ва татбиқи ҳуқуқ барои ниғаҳдории шараф ва инкишофи озодонаи шахсияти ӯ дар соҳаи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ба воситаи саъю кӯшиши миллию ҳамкориҳои байналмилалӣ мутобиқи сохтор ва имкониятҳои ҳар як давлат ҳақ дорад (моддаи 22)

18. Ҳар як инсон дорои ҳаққи меҳнат, интиҳоби озодонаи кор ва шароити одилонаю мусоиди меҳнат ва ҳаққи ҷимоя аз бекорист (моддаи 23)

19. Ҳар як инсон ба чунин сатҳи зиндагӣ, аз ҷумла ҳӯрок, пӯшок, манзил, нигоҳубини тиббӣ ва таъминоти зарурии иҷтимоие, ки барои сиҳатию некӯаҳволии ҳуди ӯ ва оилааш зарур аст, ба таъминот дар ҳолатҳои бекорӣ, беморӣ, маъҷубӣ, бесаробон мондан, пиронсолӣ ё дигар ҳолатҳои маҳрумият аз воситаҳои зиндагӣ, ки бо сабабҳои новобаста аз ӯ ба вучуд меоянд, ҳақ дорад (моддаи 25)

20. Модарону кӯдакон ба васоят ва кӯмаки махсус ҳақ доранд (моддаи 25)

21. Ҳар як инсон ҳуқуқи таҳсил дорад (моддаи 26)

Ҳамин тариқ, дар моддаи 30 Эъломиа муқаррар гардидааст, ки: «Ҳеҷ як аз муқаррароти ҳамин Эъломиа набояд барои ба давлате, гурӯҳе ё фарде додани ҳуқуқе тафсир шавад, ки ба ягон ғайолият ё кирдоре, ки мақсад аз он бекор кардани ҳуқуқу озодиҳои дар ҳамин Эъломиа баён шуда бошад, асос гардад».

Яъне, ҳамаи институтҳо, давлат, гурӯҳ ва фард ба татбиқ ва риояи меъёрҳои Эъломиа уҳдадор буда, ба инкор ва ё бекор кардани ягон меъёри он ҳақ надорад.

Ҳуқуқҳои принсипиалии инсон, ки ҳам дар Эъломиаи Куруши Кабир ва ҳам дар Эъломиаи ҳуқуқи башар оварда шудаанд, барои татбиқ дар ҳаёт ва ғайолияти касбии хизматчиӣ давлатӣ, аз ҷумла корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ хусусияти ҳатмӣ доранд ва иҷрои бечунучароро тақозо менамоянд.

16. Ҳалли низоъ, пешгирии экстремизми хушунатомез дар байни ҷомеа ва ҷавонон

НИЗОЪ

Ҳама гуна **низоъ** – ин муносибати байниҳамдигарии субъектони иҷтимоӣ мебошад. Аммо на ҳамаи муносибатҳои байниҳамдигарӣ низоъ мебошанд. Дар он ҷое, ки мубориза ва муҳолифатҳои шадид бо ҳамроҳии эҳсосоти манфӣ ҷой надоранд низоъ ҳам наметавонад ҷой дошта бошад.

Низоъ – ин зухуроти иҷтимоӣ буда, дар он субъектони амалкунанда бошуурона ва мақсаднок манфиатҳои худро пайгирӣ доранд.

Мутобиқи назари К. Боулдинг - низоҳои мухталиф на танҳо дар ҷомеа ва сиришти (организми) зинда ҷой доранд, балки ҳатто дар ҷаҳони ғайриозинда ба монанди «ҷанги беохири баҳр ба муқобили хушкӣ ва ё як ҷисми табиати замин ба муқобили тарафи дигар ва ғайраҳо» низ ҷой доранд.

Дар чунин тарзи маънидодкунӣ хусусиятҳои низоъӣ гум мешаванд ва ё он ифодаи худро дар ҳама гуна шакли муносибатҳои байниҳамдигарӣ, аз ҷумла дар табиати ғайризинда низ инъикос мекунад.

Аз рӯи мавқегирии методологии К. Боулдинг метавон ҳамаи дигар шаклҳои муносибатҳои байниҳамдигариро оид ба масъалаҳои низоъ баррасӣ намуд. Ҳама гуна низоъ ҳамчун сифати амали байниҳамдигарии иҷтимоӣ дар заминаи ғайриҷамъияти одамон ва манфиатҳои онҳо ба вуҷуд меоянд.

Шиддатнокии низоъ - низоъе, ки он бо шиддатнокии бархурдҳои иҷтимоӣ алоқаманд буда, дар натиҷаи он дар муҳлати кутоҳи вақт миқдори бисёр зиёди захираҳои психологӣ ва моддӣ масраф мешаванд. Шиддатнокии низоъ дар бештар мавридҳо аз дараҷаи хусусиятҳои иҷтимоӣ-психологӣ тарафҳои бархурдкунанда ва ҳолати низоъ, ки амали ғайриҷамъияти талаб мекунад вобаста мебошад. Аз қувваҳои берунӣ манбаъ гирифта, ҳолати низоъӣ иштирокчиёро водор мекунад, ки ғайриҷамъияти амал намуда, тамоми нерӯи худро барои бархурд сафарбар намоянд.

Ҷараёни низоъ. Ҳар як фард дар ҳаёти худ ба ҳолати низоъии фарогири давомияти гуногуни вақт дучор шавад. Ин

метавонад кутоҳмуддат то як чанд дақиқа (байни ду фард) ва метавонад дарозмуддат бошад. Масалан, бархурди гуруҳҳои гуногун (низоъ байни динҳо), ки дар тӯли ҳаёти як чанд насл давом мекунад.

Оқибатҳои низоъи иҷтимоӣ. Оқибати низоъи иҷтимоӣ ҳама вақт зиддиятнок мебошад. Низоъ аз як тараф сохтори иҷтимоиро вайрон намуда, ба хароҷоти калони захираҳо оварда мерасонад. Аз тарафи дигар бошад низоъ ҳамчун механизме баромад менамояд, ки бисёр масъалаҳоро ҳал намуда, ба сифати яке аз воситаҳои ноил шудан ба адолати иҷтимоӣ хизмат мекунад.

Мухолифат. Асоси ҳама гуна низоъ мухолифат ба шумор меравад, ки байни одамон ва ё дохили ҳуди шахсият ба вучуд меояд. Маҳз мухолифат муборизаро байни тарафҳои низоъ метезонад. Бинобар ин, новобаста аз иродаи одамони ба ҳам мухолиф, низоъ метавонад дар заминаи шароитҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ҳаёт, ки дар ҷомеа решаҳои мухталиф дорад сар занад.

Ба назар гирифтани нақши мухолифатҳои низоъӣ хеле муҳим мебошад, бештар вақт ҳуди низоъ ҳамчун доираи мухолифатҳои тезу тунд байни иштирокчиёни ин раванд дар мубориза муайян карда мешавад. Бинобар ин, сухан маҳз оид ба яку якбора тезу тунд шудани мухолифатҳо меравад, гарчанде ки на ҳамаи мухолифатҳо ба ҳолати низоъӣ мерасонанд.

Усулҳои ҳалли низоъ

Барои нарм кардани мухолифатҳо. Аслан, ин як ҳалли низоъ нест, балки танҳо кӯшиши "ҳамвор кардани канораҳои ноҳамвор" аст. Яъне, масъалаҳои муҳимтарин, баҳсталаб ба муҳокима гузошта намешаванд. Аз берун чунин ба назар мерасад, ки низоъ ҳал шудааст, аммо ҳиссиёти манфӣ аз байн нарафтааст ва баъдан метавонад бо қувваи боз ҳам бештар зоҳир шавад. Тарафҳо шиддати вазъиятро танҳо барои сулҳи муваққатӣ, қисман ҳал намудани проблема нарм мекунад.

Гузашт кардан. Агар шартҳои пешгузоштаи яке аз тарафҳо аз тарафи дигар қабул карда шаванд, баҳс рафъ мегардад. Ин як усули комилан мусбати ҳалли низоъ аст, ки сабабҳои мухолифатро ҳамвор мекунад ва имкон медиҳад, ки муқовимат хотима ёбад.

Бо андешаи рақиб розӣ шудан. Яъне мавқеи тарафҳоро баробар дониста, ба ҳамдигар бештар таваҷҷуҳ кардан лозим. Ин усули муассир ва салоҳиятноки ҳалли низоъ аст, ки мутаассифона, нисбат ба дигарон камтар истифода мешавад. Рақибон на ҳама вақт қодиранд, ки ба далелҳо ва шартҳои рақиб таваҷҷуҳи кофӣ зоҳир кунанд, мавқеи худро мувофиқи он созанд ва қароре қабул кунанд, ки барои ҳама мувофиқ бошад.

Ҳукмфармоии яке аз тарафҳо. Дар ин ҳолат, як рақиб ба шартҳои худ қатъиян исроҳ мекунад, дар ҳоле ки дигаре бо онҳо комилан розӣ аст. Ин одатан як усули ҳалли низоъҳо дар ташкилот аст, вақте ки сухан дар бораи нигоҳ доштани тобеият байни роҳбарон ва тобеон меравад. Аммо дар хотир бояд дошт, ки ин усул кор намекунад, агар яке аз тарафҳо шахси эҳсосоти бошад. Одамоне, ки ин гуна ҳислат доранд, ба гузашт кардан қодир нестанд.

Дар боло чанде аз роҳҳои ҳалли низоъ оварда шуд, аммо шумори онҳо зиёданд, ки ҳар кадом хусусиятҳои хоси худро доранд.

ЭКСТРЕМИЗМИ ХУШУНАТОМЕЗ

Экстремизм дар зӯрварона ғасб намудан ё бо роҳи зӯрварӣ нигоҳ доштани ҳокимият, бо роҳи зӯрварӣ тағйир додани сохти конституционии давлат, таҷовузи зӯрварона ба амнияти ҷамъиятӣ, аз ҷумла бо ин мақсад таъсис додани воҳидҳои мусаллаҳи ғайриқонунӣ ё иштирок дар онҳо, ки аз тариқи ҷиноӣ таъқиб мегарданд, зоҳир мегардад³¹.

Бо дарназардошти ин хусусиятҳои экстремизм дар бисёр давлатҳо ва созмонҳои байналмилалӣ мафҳуми ҳанӯз эътирофи умум пайдонакардаи «**экстремизми хушунатомез**» мавқеи устувор касб намудааст.

Экстремизми хушунатомез – ин майли одамон ба ақидаҳо ва амалҳои тунд, «дастгирӣ ё истифодаи зӯрварии аз лиҳози идея асосноккардашуда ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, мазҳабӣ ё сиёсӣ фаҳмида мешавад.

³¹ Роҳнамо дар бораи пешгирӣ аз экстремизм, офиятбахшӣ ва пеинтегратсияи шахсони бозгашта аз минтақаҳои задухурдҳои мусаллаҳона ба ҚТ, Душанбе-2023

Дар кишварҳои пасошӯравӣ, аз ҷумла, кишварҳои Осиёи Марказӣ дар бисёр ҳолатҳо истилоҳи «экстремизм» ба ҷойи «экстремизми хушунатомез» истифода мешавад.

Чунончи, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба экстремизм» аз 2 январи соли 2020 ин мафҳумро чунин шарҳ додааст: «экстремизм – ифодаи мафкура ва ғайолияти экстремистист, ки барои бо роҳи зӯроварӣ ва амалҳои дигари зиддиқонунӣ ҳал намудани масъалаҳои сиёсӣ, ҷамъиятӣ, иҷтимоӣ, миллий, наҷодӣ, маҳалгароӣ ва динӣ (мазҳабӣ) равона карда шудааст»³².

«Офиятбахшӣ ва реинтеграцияи бозгаштагон» (ОРБ) маънии солим гардидан, аз экстремизм даст кашидан ва аз нав ба ҷомеа баргаштани инсонро дорад. Реинтеграция он вақт устувор ҳисобида мешавад, ки инсон тавонад дар ҳаёти иқтисодию иҷтимоии ҷомеа ширкат дошта бошад (маълумоти бештар дар зербоби поён).

Ҷиҳати пешгирии экстремизм тадбирҳои гуногун бояд андешида шаванд.

Пешгирӣ (профилактика) хусусияти умумиҷтимоӣ дошта, ба ғанӣ гардонидани тафаккур, ҷаҳонбинӣ ва огоҳмандии табақаҳои васеи аҳоли, устувори ахлоқию равонӣ ва мизони умумии фарҳангии шаҳрвандон равона мегардад.

Тадбирҳо дар ин ҷода бо истифодаи васеи воситаҳои ахбори омма (матбуот, радио, телевизион), инчунин синамо, театр, адабиёти бадеӣ, шабақаҳои иҷтимоӣ ва воситаҳои муосири иттилоотӣ амалӣ карда мешавад.

Ба гурӯҳҳои осебпазир аз ташвиқоти экстремистӣ вобаста ба синну сол, вазъи иҷтимоӣ, тарзи ҳаёт, дигар сифату хосият ва шароиту авзоъ кӯдакон, наврасон, ҷавонон, занон, одамони танҳо, муҳоҷирини меҳнатӣ, маҳбусон, инчунин шахсони аз лиҳози иҷтимоию иқтисодӣ ба шароитҳои мавҷуда номутобиқ (шахсони дар канормонда) шомил мебошанд.

Ҷорабинҳои профилактикӣ бо «гурӯҳҳои осебпазир» аз тадбирҳои умумипрофилактикӣ фарқ мекунанд.

³² Моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба экстремизм» аз 2 январи соли 2020, №1655

Аз ҷумла, чорабиниҳо дар ин соҳа ба гурӯҳҳо ва доираҳои муайян шудаанд, ҳол он ки чорабиниҳои умумипрофилактикӣ доираҳои васеи аҳолиро фаро мегиранд. Дар чорабиниҳои умумипрофилактикӣ ҳамаи шахсони хоҳишманд метавонанд иштирок кунанд.

Дар чорабиниҳо бо гурӯҳҳои осебпазир бошад, иштироккунандагон (шунавандагон) қаблан муайян, шиносӣ ва даъват мешаванд. Хавфи баланди осебпазирӣ аз ташвиқоти экстремистӣ ба муҳити муайян, сифатҳои шахсӣ ва ҳолатҳои мушаххаси ҳаёти вобаста мебошанд. Дар робита ба ин, тадбирҳои профилактикӣ бо ин гурӯҳи шахсон объекти таъсиррасонии нисбатан муайян ва мушаххас доранд.

Ҷавонон, ҳамчун қишри ҳассоси иҷтимоӣ, гурӯҳи асосии аз таъсир ва ташвиқоти экстремизм осебпазир маҳсуб меёбанд. Бо тадбирҳои профилактикаи махсусгардонидашуда (ҳадафгиришуда) кӯдакон ва ҷавононе фаро гирифта мешаванд, ки мавқеияти зиндагии онҳо эҳтимолияти мавриди таваҷҷуҳи сохторҳо ва унсурҳои экстремистӣ қарор гирифтани онҳоро ба миён меорад.

Аз ташвиқоти экстремистӣ бахусус ҷавонони дар муҳоҷирати меҳнатӣ қарордошта бештар осебпазир мебошанд. Профилактикаи экстремизм дар байни муҳоҷирони меҳнатӣ инчунин истифодаи густурдатар ва мақсадноки шабакаҳои иҷтимоӣ, нуфузи диаспораҳои тоҷик, назорати фосолави волидон (оила), ҷустуҷӯи роҳҳои нав ва боз ҳам самараноктари таъсиррасонии профилактикиро тақозо менамояд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки бар асари нокифоя будани фаъолнокии иқтисодию иҷтимоии баъзе қанон, дигар сабабу омилҳои айниву зехнӣ дар бисёр ҳолатҳо қанон низ қурбонии ташвиқоти экстремистӣ мегарданд.

Ҳамзамон баъзе қавонқанон ва духтарон аз андоза зиёд зудбовар ва таъсирпазир буда, ҳиссиёти худмуҳофизаткунӣ, эҳсоси хатар ва эҳтиёткории нокифоя дар ҳолати таҳҷуми экстремистӣ доранд, ки ин осебпазирии онҳоро аз ташвиқоти экстремистӣ меафзояд.

Профилактикаи экстремизм дар байни занон, ба монанди ҷавонон, маҷмӯан дар ҷаҳорҷӯби профилактикаи умумииҷтимоӣ роҳандозӣ карда мешавад.

17. Барномаи барқарорсозӣ ва реинтегратсияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028: роҳу усулҳои татбиқ

Чи тавре дар боло зикр гардид, солҳои охир ҷаҳон зухуроти ифротгароӣ ва терроризм доман паҳн намуда, миллионҳо нафарро ба доми гумроҳӣ афтонда истодааст, аз ҷумла шумори бештари гумроҳонро ҷавонон ташкил медиҳанд, чун маълумот ва дониши зарурӣ надошта, фирефтаи ҳаргуна ваъдаҳо мегарданд. Бадбахтӣ дар он аст, ки оқибат аз ватан беватан, аз оила ҷудо, аз дин бедин гардида, роҳи баргашт дигар надоранд.

Дар ҳамин асно эҳсоси башардӯстӣ ва ҳувияти миллӣ боло гирифта, бо умеди ислоҳи онҳо дар мамлакат **Барномаи барқарорсозӣ ва реинтегратсияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028 (минбаъд - Барномаи барқарорсозӣ)** бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 юни соли 2024, №339 ба тасвиб расид.

Мақсади Барномаи барқарорсозӣ муттаҳид намудани тадбирҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ барои ҳамоҳангсозӣ ва фаъолгардонии кӯшишҳо, мушаххас намудани низоми **барқарорсозӣ ва реинтегратсияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ё террористӣ, бақайдгирӣ ва баҳисобгирии ягонаи чунин шахсон**, таъмини ҳифзи иҷтимоӣ ва ҳуқуқии шаҳрвандон дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Тоҷикистон, қонунҳо, санадҳои меъёрии ҳуқуқии ба барқарорсозӣ ва реинтегратсияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ раवонагардида мебошад.

Тибқи банди 4-и Барномаи барқарорсозӣ шахсони дорои нишондодҳои зерин гурӯҳҳои мақсадноки онро ташкил медиҳанд:

1. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони бешаҳрванд, ки дар воҳидҳои мусаллаҳи ғайриқонунӣ, задухӯрдҳои мусаллаҳона ё амалиёти ҷангӣ дар ҳудуди дигар

давлатҳо иштирок намудаанд ва ихтиёран аз иштироки минбаъда дар ин задухӯрдҳо даст кашида, ба Ватан баргаштаанд;

2. Аъзои оилаи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ, ки аз минтақаҳои ҷангзада ба Ватан баргардонида шудаанд;

3. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони бешаҳрванд, ки бо татбиқи эзоҳи моддаҳои дахлдори Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои содир намудани ҷиноятҳои хусусияти экстремистӣ ва террористидошта аз ҷавобгариӣ ҷиноятӣ озод шудаанд;

4. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони бешаҳрванд, ки бо татбиқи санади авф барои иштирок дар ғайриқонунии ташкилоти экстремистӣ аз ҷавобгариӣ ҷиноятӣ бе адои ҷазо озод шуда, парвандаҳои ҷиноятӣ ва маводи санҷиш нисбати онҳо қатъ ва ё рад карда шудааст;

5. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони бешаҳрванд, ки барои содир кардани ҷиноятҳои хусусияти экстремистӣ ва террористидошта маҳкум шуда, бинобар ба охир расидани муҳлати адои ҷазо ва ё татбиқи санади авф аз муассисаҳои ислоҳӣ озод шудаанд;

6. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои содир кардани ҷиноятҳои хусусияти экстремистӣ ва террористидошта дар дигар кишварҳо маҳкум гардида, баъди адо намудани ҷазо дар муассисаҳои ислоҳии дигар кишварҳо ба озодӣ баромада, ба Ҷумҳурии Тоҷикистон баргаштаанд;

7. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла ноболиғон, ки дар хориҷи мамлакат ғайрирасмӣ таҳсилоти динӣ гирифта, ба Ватан баргардонида шудаанд.

Баъзан таҳлилҳои омӯри тибқи Барномаи барқарорсозӣ манзур мегарданд.

Низоъҳои хомӯшнашавандаи мусаллаҳона, пайдоиши нуқтаҳои нави ҷанг дар ғӯшаҳои гуногуни дунё ва дар ин замина авҷ гирифтани рӯҳияи ифротгароӣ таҳдидҳоро ба амнияти кишварҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла Ҷумҳурии Тоҷикистон афзоиш медиҳанд. Дар баробари ин, интиқоли ҷангҷӯён - террористҳо аз давлатҳои Ироқу Сурия ба дигар минтақаҳо ва дар ин замина мустаҳкам шудани мавқеи созмонҳои террористӣ

экстремистӣ, инчунин вазъияти мураккаб дар Афғонистон барои кишварҳои Осиёи Марказӣ хатар эҷод менамоянд.

Дар баробари ин, созмонҳои экстремистию террористӣ ҷиҳати ба сафҳои худ ҷалб намудани ҷавонон, аз ҷумла тавассути ҷустуҷӯи аъзои нав дар шабакаҳои иҷтимоӣ фаъолияти густурдаи ташвиқотию тарғиботи ба роҳ мондаанд.

Бо мақсади пешгирӣ ва таъқиби ҷинояти ҳолатҳои сафаркардани шаҳрвандони Тоҷикистон ба кишварҳои ҷангзада, ҷиҳати иштирок дар задухӯрдҳои мусаллаҳона ба сифати ҷангҷӯй-террористи хориҷӣ, соли 2015 ба [Кодекси](#) ҷинояти Ҷумҳурии Тоҷикистон иловаҳо ворид карда шуданд. Тибқи ин иловаҳо шахсони дар боло номбаршуда бо шартҳои ихтиёран дасткашӣ аз иштироки минбаъда дар ин задухӯрдҳо то анҷом ёфтани онҳо, аз ҷавобгари ҷиноятӣ озод карда мешаванд, ки ин барои онҳо имкони ба Ватан баргаштани фароҳам овард.

Бо татбиқи санади авф як зумра шахсони ҷонибдори ақидаҳои ифротӣ барои иштирок дар фаъолияти ташкилотҳои экстремистӣ аз ҷавобгари ҷиноятӣ озод шуда, парвандаҳои ҷиноятӣ нисбати онҳо қатъ ва ё бо маводи санҷиш нисбатан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ рад карда шудааст.

Бо мақсади баргардонидани занону кӯдаконе, ки дар муқовиматҳои мусаллаҳона дар кишварҳои ҷангзада қарор доранд, 18 декабри соли 2021 **Нақшаи чорабиниҳо ҷиҳати баргардонидани занону кӯдакон аз давлати Сурия** аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардид.

Дар рафти роҳандозӣ намудани чорабиниҳои муштарак ва иқдомҳои пешгирифтаи Роҳбарияти олии кишвар аз соли 2019 то инҷониб зиёда аз 380 нафар занону кӯдакони аъзои ташкилотҳои экстремистӣ ва террористӣ аз Ироқ ва Сурия баргардонида шуданд.

Мутобиқи банди 36-и Барномаи барқарорсозӣ чунин самтҳои фаъолият муқаррар карда шудаанд:

- тақвият бахшидани тадбирҳои байналмилалӣ ва густариш додани равобиту дучониба ва бисёрҷонибаи байналмилалӣ, аз ҷумла дар сатҳи ниҳодӣ, васеъ намудани заминаҳои шартномавии ҳуқуқӣ, ҳамкорӣ бо давлатҳои дигар,

созмонҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ дар муқовимат ба экстремизм ва терроризм;

- вусъат додани ташаббусҳо оид ба ҷалб намудани таваҷҷуҳи ҷомеаи ҷаҳонӣ ва ниҳодҳои минтақавӣ ба масъалаи баргардонидани шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар хориҷи мамлакат бо зуҳуроти ифротгароӣ ва терроризм рӯ ба рӯ шудаанд;

- пешгирии намудани ташвиқоти экстремистӣ ва террористӣ;

- баланд бардоштани самарабахшии фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, мониторинги доимии захираҳои иттилоотӣ, аз ҷумла шабакаи Интернет, ҷорӣ намудани механизми самараноки ҳамкориҳои ташкилию амалӣ ва иттилоотӣ байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, дигар мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ғайридавлатие, ки ба экстремизм ва терроризм муқовимат менамоянд, хабардор намудани аҳоли аз фаъолияти ташкилотҳои экстремистию террористӣ, ҷораҳои муқовимат ба онҳо;

- ҷамъовариҳои иттилоот оид ба шахсон ва гурӯҳҳои ба фаъолияти экстремистию террористӣ ҷалбгашта, шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ;

- ташкили гурӯҳи машваратӣ оид ба барқарорсозӣ ва реинтеграцияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ё террористӣ;

- ҳамоҳангсозӣ ва мониторинги фаъолияти иҷрокунандагони Барнома ва андешидани тадбирҳои пешбинишуда дар ин самт;

- фаро гирифтани ба таҳсил, ҷалб намудани ба касбомӯзӣ, мусоидат ба гирифтани омодагии касбӣ ё малакаи иловагӣ ва баланд бардоштани маърифати шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ;

- мусоидат ба масъалаҳои вобаста ба манзил;

- расонидани кумаки равонӣ, иҷтимоӣ ва тиббӣ;

- расонидани ёрии ҳуқуқию машваратӣ, барқарор намудани ҳуҷҷатҳо, бо кор таъминкунӣ ва ғайра;

- беҳтарсозии муносибатҳои оилавӣ;

- баҳисобгирии ҷанбаҳои гендерӣ ва синнусолӣ дар самти реинтеграция ва барқарорсозии шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ;
- ҳифзи иҷтимоӣ ва дастрасӣ ба кӯмакҳои муқарраршуда, аз ҷумла кумакҳои унвонии иҷтимоӣ;
- таъмини дастрасӣ ба имтиёзҳои қарзӣ, аз ҷумла барои занони бекор ва хонашин;
- ҳифзи ҳуқуқи кӯдак;
- иштирок дар чорабиниҳои варзишӣ ва фарҳангӣ;
- тақвият бахшидани устувории ҷомеа дар пешорӯи экстремизм;
- кумаки иҷтимоӣ ба собиқ маҳкумшудагон, ки барои содир намудани ҷиноятҳои экстремистӣ ва террористӣ аз адои минбаъдаи ҷазо озод шудаанд;
- густариши ҳамкорӣ бо нозироти қорҳои ислоҳӣ;
- тақвият бахшидани қор бо ҷавонон ва созмонҳои ҷавонон;
- тағйир додани афкори ҷомеа нисбат ба шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ.

Барои татбиқи вазифаҳои болозикр субъектҳои асосӣ дар муттаҳидӣ метавонанд ба муваффақият ноил гарданд.

Зимнан, дар банди 47 субъектҳои асосӣ чунин муайян карда шудаанд.

Мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, Вазорати қорҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар сохторҳои давлатӣ рӯйхати шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ, аъзои оилаи онҳо ва толибилмони дар хориҷи кишвар таҳсилоти ғайрирасмии динӣ гирифтаро тартиб дода, дар заминаи мубодилаи маълумот бо ин шахсон қорбарӣ менамоянд. Мубодилаи маълумот оид ба чунин шахсон, дар байни субъектҳои Барнома бо риояи низоми махфият ба роҳ монда мешавад.

Яъне, танҳо субъектҳои болозикр ваколат доранд, ки бо гурӯҳҳои мақсаднок фаъолияти густурда дошта бошанд.

Илова бар ин, тибқи банди 48-и Барнома Маркази ягонаи иттилоотӣ оид ба пешгирии экстремизм, терроризм ва киберҷиноятҳои Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон **ҷамъоварӣ, таҳлил ва арзёбии умумии маълумотро** дар бораи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ, аъзои оилаи онҳо ва толибилмони дар хориҷи кишвар таҳсилоти ғайрирасмӣ динӣ гирифтaro ба роҳ монда, махзани ягонаи маълумоти чунин шахсонро пеш мебарад. Дар ин замина, Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи тартиби муқарраршуда бо мақсади амалисозии Барномаи мазкур **ҳамкорӣ ва мубодилаи маълумотро бо мақомотҳои маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва созмонҳои байналмилалӣ** амалӣ месозад.

Аз инҷо бармеояд, ки мавриди зарурат барои дарёти маълумот оид ба шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон муроҷиат мебояд кард.

Мутобиқи талаботи бандҳои 49-53 Барномаи бо мақсади таъмини иҷрои саривақтӣ ва босифати Барномаи мазкур, ҷалб ва ҳамоҳангсозии имкониятҳои ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва созмонҳои байналмилалӣ, инчунин ташаббусҳои шахсони саховатпеша ва дигар манбаъҳои молиявӣ, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, дар назди мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ **Гуруҳи машваратӣ** оид ба барқарорсозӣ ва реинтеграцияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ таъсис дода мешавад.

Гуруҳи машваратӣ дар сатҳи вилоятҳо, шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳои тобеи марказ, аз ҳисоби намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ҳифзи ҳуқуқ, меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли, намояндагони занон, ҷавонон, ғаёлони ҷомеа, омӯзгорон, ходимони дин, кормандони иҷтимоӣ, нозирони корҳои исоҳии Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар минтақа), намояндагони воситаи ахбори омма, инчунин дигар шахсони масъул бо қарори раиси вилоят, ноҳия (шаҳр) таъсис дода мешавад.

Мутобиқи банди 59 **ниҳоди масъул ва ҳамоҳангсоз** Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардидааст, ки якҷо бо Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти давлатии масъули дигар амалисозии Барнома ро таъмин менамояд.

18. Роҳу усулҳои таҳқиқ ва баҳогузориҳои вазъият, муайян кардани мушкилоти ҷомеа ва самтҳои афзалиятнок барои ҳалли он (дар мисоли чорабиниҳои (лоиҳаҳои) маърифатӣ)

1. Мафҳуми чорабинӣ (лоиҳа)

Ҳар як чорабинӣ дар навбати худ, хусусият ва таркиби (сохти) хоси худро соҳиб мебошад. Аз ин рӯ, агар то ин замон роҳу усулҳои системаи баргузориҳои чорабиниҳои идеологӣ баррасӣ ва муайян гардида бошанд, пас ин ҷониб **тартиби ташкили ҳар як чорабинӣ ва ё лоиҳа** мавриди омӯзиш қарор дода мешавад. Яъне, чорабинӣ ва ё лоиҳа ҳамчун низоми алоҳида омӯхта мешавад, зеро он низ аз бандҳои гуногун, аз ҷумла банақшагирӣ, таҳиясозӣ, амалисозӣ, натиҷагирӣ, маблағгузорӣ, баҳодихӣ ва ғайра иборат мебошад.

Дар ин ҷо чорабинӣ на ҳамчун амалӣ яккарата ва ё муваққатӣ, балки ҳамчун маҷмӯи амалҳо ва ё лоиҳаи комил баррасӣ мегардад. Умуман дар ҷомеаи муосир чорабинӣ ҳамчун маҷмӯи амалҳо доништа шуда, одатан дар шакли лоиҳа иборат аз якчанд бандҳо ташкил ва амалӣ гардонида мешавад. Ё ин ки **чорабинӣ - амали мутташакил ва ё маҷмӯи амалҳое, ки барои татбиқи мақсад(ҳо)и муайян равона гардидаа(нд)ст.** Яъне, чорабинӣ ин як амалӣ хурд нест, ки асосан (дар муносибатҳо—имрӯз) чунин шуморида мешавад. Ин муносибат ва ё нофаҳмӣ чаро пайдо шудааст? Посуҳи ин савол дар боло оварда шуда буд – чорабиниҳое, ки имрӯзҳо амалӣ мегарданд, мутаассифона ба ҷузъ нақша ва ҷамъи иштирокчиён дигар чизе надоранд, ва мувофиқан аз низоми муносиби натиҷагирӣ, идоракунии, ҳамоҳангсозӣ ва таъсирбахшӣ маҳрум мебошанд.

Бо ибораи дигар, чорабинӣ имрӯз ҳамчун як амалӣ яккаратаи камтаъсир фаҳмида мешавад ва он бо чунин нақш, на танҳо дар байни ҷомеа, балки дар фаҳмиши масъулон низ ҷой гирифтааст. Яке аз сабабҳои калидии ноустувории низоми чорабиниҳои идеологӣ маҳз дар ҳамин нокомӣ – *фарқ нагузоштан байни чорабинӣ ва амал ва ба ин васила роия нагардидани тартиботи бевоситаи (банақшагирӣ, амалисозӣ, натиҷагирӣ ва ғайра) - асос меёбад.*

Чорабинӣ калимаи мураккаб буда, асосан аз ду қисм «чора» ва «бинӣ» иборат буда, маънои дидан, андешидан ва амалӣ сохтани чораҳоро ва ё амалҳоро дорад. Дидан дар навбати худ, чанбаҳои гуногунро дар бар мегирад, яъне дидани ҷӣ, кадом чора, ҷӣ гуна, кай ва ғайра, ки посухи онҳоро мушаххасан бо тартиби зерин овардан мувофиқ мебошад:

- Ҷӣ ва ё кадом чора? - таҳлили вазъиятӣ дахлдор, асоснокии ҳуқуқӣ ва муайян намудани зарурати баамаломеда, натиҷагирӣ, нақшаи амалҳо;

- Ҷӣ гуна ва ё ҷӣ тарз? – роҳи усулҳои татбиқ, ҳамкориҳои иҷтимоӣ, банақшагирӣ ва маблағгузорӣ;

- Кай? – нақшаи тақвими, нақшаи мантиқӣ, натиҷагирӣ, мониторинг ва баҳодиҳӣ.

Яъне, барои амалӣ сохтани ҳар як чорабинӣ зарур аст, ки тамоми унсурҳои сохторӣ ва таркибии он ба инобат гирифта шаванд. Танҳо як мафҳуми «дидан»-и чора худ посухи якчанд саволро талаб менамояд, ки дар роҳи дарёфти он чандин амалҳоро мебояд ба анҷом расонид.

Дар баробари ин, таркиби чорабинӣ сохти лоиҳаро монанд мекунад ва дар воқеъ чунин ҳам мебошад. Ҳам сохти чорабинӣ ва ҳам сохти лоиҳа хусусият ва таркиби ягона доранд. Аммо лоиҳа метавонад аз якчанд чорабинӣ ва амалҳои дахлдор иборат бошад, дар ҳоле ки чорабинӣ метавонад танҳо аз амалҳо иборат бошад. Яъне, новобаста аз сохти ягонаи ташкилӣ, чорабинӣ дар як вақт метавонад зерлоиҳа бошад.

Ҳамин тариқ, дар поён Модели ташкили чорабинӣ ва ё лоиҳа (минбаъд «Модели чорабинӣ») бо назардошти таркиби ҳоси он аз рӯи пайдарпайии сохт, мундариҷа ва талаботи сифат оварда мешавад.

2. Модели ташкили чорабинӣ ҳамчун низомии умумӣ барои ташкил, банақшагирӣ, амалисозӣ ва натиҷагирии ҳар як чорабинӣ/лоиҳа дар самти таъмини сифати амалҳои идеологӣ.

Модели мазкур ҳамчун **низомии умумӣ барои ташкил, банақшагирӣ, амалисозӣ ва натиҷагирии чорабиниҳои/лоиҳаи** дилхоҳ таҳия мегардад ва онро метавон ҳам барои тадбирҳои идеологӣ ва ҳам дигар соҳаҳо истифода намуд.

Модели чорабинӣ ба таҳлил ва тавсияҳои боло ҳамбастагии зич дорад, мувофиқан дар сохтори он баъзан маводҳо бо иқтибос ва ишораҳои техники оварда мешаванд.

Мақсад аз роҳандозии Модели мазкур ин мусоидат намудани ба субъектҳои татбиқкунандаи чорабиниҳои идеологӣ чихати:

- ✓ дарёфти роҳи усулҳои муносиби амалисозии чораҳо;
- ✓ таҳия ва банақшагирии чорабинӣ ва ё лоиҳаи дахлдор;
- ✓ амалисозии чорабинӣ ва ё лоиҳаи дахлдор бо дарназардошти таъмини сифат, таъсирбахшӣ ва ҳадафрасӣ;
- ✓ пайдо кардани манбаҳои муътамади маблағгузори чорабинӣ;
- ✓ амалисозии каммасрафи чорабинӣ;
- ✓ арзёбии натиҷаҳо, мониторинг ва баҳодиҳии амалҳо ва таъсирнокии онҳо ба вазъият.

Дар умум Модели чорабинӣ ҳамчун **василаи ташкилию амалӣ дар роҳи ташаккули система ва ё низоми устувори баргузори чорабини(ҳо)и идеологӣ дар байни ҷомеа ва ҷавонон** бо истифода аз имконият ва захираҳои фароҳамбуда омода мегардад.

Тартиби ташкили чорабинӣ/лоиҳа бо принципҳои зерин асос меёбад:

- ✓ Ҳамчун низоми фаъолият истифода бурдани тартиби муайяншуда;
- ✓ Риоя намудани тамоми қадамҳо, қоидаҳо ва талаботи муайянгардида, агар дигар талабот аз ҷониби фармоишгар (маблағгузор) муқаррар нагардида бошад;
- ✓ Интихоби озод ва асосноки мавзӯ;
- ✓ Сари вақт ба анҷом расонидани бандҳои амалӣ;
- ✓ Мавриди амал қарор додани тавсияҳои тарҳрезигардида;
- ✓ Риояи пурраи шакли таҳияи лоиҳа/чорабинӣ, агар дигар шакл аз ҷониби фармоишгар (маблағгузор) муқаррар нагардида бошад.

2.1 ҚАДАМҲОИ АСОСИИ ТАШКИЛИ ЧОРАБИНӢ ЛОИҲА

Модели чорабинӣ (лоиҳа) аз якчанд қисмҳо иборат мебошад ва бо мақсади фаҳмо ва дастрас гардидан, онҳо дар поён бо қадамҳо ҷудо карда мешаванд. Риоя ва татбиқи ҳар яке аз

қадамҳо аз ҷониби субъектҳои дахлдор муҳим арзёбӣ мегардад.

Қадами I. ИНТИХОБИ МАВЗУЪ

Интихоби мавзӯ қадами муҳими чорабинӣ буда, номгузорӣ, самт ва усулҳои фаъолиятро дар роҳи расидан ба мақсадҳои ниҳой муайян месозад. Асосан интихоби мавзӯ аз рӯи масъала ва ё мушкилоти муайян ташкил мегардад ва он хусусияти назариявӣ дорад.

Ҳангоми интихоби мавзӯ назари субъектҳо, баҳусус гуруҳҳои мақсаднок муҳим мебошад, ичунин мебояд назарияи иқтидорнокӣ ва қобилияти иҷрокунандагон дар робита ба андешидани тадбирҳои оянда ташаккул дода шавад.

Номи мавзӯ бояд ифодаи кӯтоҳ буда, умқ ва ё муҳтавои масъалаи (мақсади) интихобшударо дар як-ду ҷумла инъикос кунад.

МИСОЛ: Яке аз масъалаҳои, ки ҷомеаи ҷаҳониро, ҳамчунин Тоҷикистонро ба ташвиш овардааст, ин афзоишёбии экстремизм дар байни шаҳрвандон, аз ҷумла ҷавонон мебошад.

Пас, номи мавзӯ метавонад чунин интихоб карда шавад: «Пешгирии экстремизм дар байни ҷавонон».

Қадами II. ТАҲЛИЛИ ВАЗЪИЯТ

Дар асоси мавзӯи интихобгардида барои самаранокӣ фаъолият ва муайян кардани сарҳадоти чорабинӣ зарур аст, ки вазъияти баамаломата мавриди таҳлили васеъ қарор дода шавад.

Таҳлили вазъият одатан бо тарзу усулҳои гуногун ташкил мегардад, вале усули каммасраф ва мувофиқтар ин ҷамъоварии маълумот мебошад.

Ҷамъоварии маълумот оид ба таҳлили вазъият

Иттилоот дар ҷараёнҳои идоракунии, баҳусус таҳияи лоиҳа нақши ҳалкунанда дорад, чун тамоми муносибатҳо маҳз аз ҳамин рукни ҳаётӣ манша мегирад. Дар ин росто гуфтори – *Касе дар ихтиёр иттилоот дорад, ҷаҳонро идора мекунад!* – мувофиқ аст, зеро дар воқеъ иттилот калиди дари бисёр муаммоҳо мебошад ва дар идоракунии мавриди таҳлил, баррасӣ, баҳогузорӣ, ҳулосабарорӣ, танзим ва пешбурди муносибатҳо ба таври васеъ истифода карда мешавад.

Дар амал усулҳои гуногуни ҷамъоварӣ ва ё ташкили иттилоот истифода мегарданд, ки дар ин ҷо 5 намуди мутаносибан маъмули онҳо манзур мегардад.

Усули пурсиш

Пурсиш усули нисбатан маъмул буда, бо роҳи **мурочиати шифоҳӣ ва хаттӣ** ба гуруҳҳои мақсадноки одамон (мавриди тадқиқот қарор дошта) ва ё пурсидашавандагон аз рӯи масъалаҳои тадқиқотӣ ба амал бароварда мешавад.

Усули мусоҳиба

Мусоҳиба усули дигари ҷамъовари иттилооти сотсиологӣ буда, дар шакли саволу ҷавоб амалӣ гардонида мешавад. Мусоҳиба-шаҳси соҳиби маълумоти махсус ва ё махсусан омӯзонидашуда тариқи шифоҳӣ савол медиҳад ва фард/гуруҳи мақсаднок ба саволҳои гузошташуда, посух пешниҳод меамояд. Рӯйхати саволҳо/ саволнома тибқи барномаи тадқиқотӣ қаблан омода карда шуда, сипас ба мусоҳиб барои гузаронидани пурсиш таъмин карда мешаванд.

Усули мушоҳида

Дар ин усул ҷараёнҳо, ҳодисаҳо ва падидаҳои муайян аз ҷониби тадқиқотчӣ бевосита мавриди мушоҳида қарор дода шуда, воқеаҳои мувофиқ ба қайд гирифта мешаванд. Бақайдгирии воқеаҳо ҳангоми мушоҳида дар шаклҳои гуногун: ҷадвали қайдҳо, навори видеоӣ, сабти аудиоӣ, расмгирӣ ва ғайра сурат мегирад. Яъне, тадқиқотчӣ ҳолатҳои дилхоҳро ба ҳисоб мегирад ва онро барои коркарди минбаъда пешниҳод менамояд.

Усули таҳлили ҳуҷҷатҳо

Дар ин намуди ташкили/ҷамъовари иттилоот манбаи асосӣ ҳуҷҷатҳои расмӣ ва ғайрирасмӣ баромад менамоянд. Ба сифати ҳуҷҷатҳои таҳлилӣ санадҳои қонунгузорӣ ва меъёри ҳуқуқӣ, мактубҳо, рӯзномаҳо, ВАО, саҳифаҳои интернетӣ, адабиёт ва ғайра чӣ дар шакли хатӣ ва сабтӣ ва чӣ электронӣ истифода мегарданд.

МИСОЛ: Мутобиқи маълумоти <http://cyberleninka.ru/article/n/problema-profilaktiki-ekstremizma-v-molodezhnoy-srede> зарур шуморида мешавад, ки дар роҳи мубориза ба зухуроти номатлуб ҷанбаҳои психологии синнусолӣ ва иҷтимоии ҷавонон ба инобат гирифта шаванд.

Усули сотсиометрӣ

Усули мазкур бо мақсади омӯзиши муносибатҳои дар байни гуруҳҳои хурд, ба монанди оилаҳо, бахшҳои соҳавии ташкилотҳо, ақалиятҳо ва ғайра ҷараёндошта истифода мегардад. Омӯзиш тибқи ин усул бо роҳи ташкили тадқиқотҳои гуногун оид ба таҳқиқ ва баҳогузори низоми муносибатҳои байнишахсӣ ва

байниаъзогӣ амалӣ карда мешавад.

Барои самаранокии фаъолият дар самти ҷамъовариҳои иттилоот тадқиқотчиро зарур мегардад, ки **нақшаи фаъолияти** худро бо фарогирии як ё якчанд усулҳои тадқиқотӣ ва вақти дахлдор тартиб диҳад. Дар ин нақша ҳамчунин мебояд гуруҳҳо ва ё фарди мақсаднок муайян/интиҳоб карда шавад, то ин ки ҳангоми таҳияи усулҳои тадқиқотӣ имконият, шахсият ва иқтидорнокии онҳо ба инобат гирифта шаванд.

Интиҳоби усули ҷамъовариҳои маълумот аз мақсади гузошташуда ва натиҷаҳои интизорӣ вобастагӣ дорад, вале истифодаи мунтазамии манбаҳои мавҷуда тавсия дода мешавад.

Ҳангоми истифодаи маълумоти дастрасгардида нишон додани манбаъ зарур шуморида мешавад. Баён кардан ва ё овардани ҳар як масъала, иқтибос, вазъият ва ғайра ҳолатҳо дар сурате воқеӣ ва ё далелнок ҳисобида мешавад, агар манбаи он нишон дода шуда бошад.

Ҳамкории иҷтимоӣ

Пеш аз таҳияи чорабинӣ ва ё лоиҳа зарур аст, ки ҷанбаҳои амалии назарияи муайянгашта, иқтидорнокӣ ва қобилияти иҷрокунандагон баррасӣ карда шаванд. Бахусус таҳкими заминаҳои иқтисодии чорабинӣ, яъне ҷалби манбаҳои иловагии маблағгузорӣ ва ё саҳмгузорӣ ба мақсад мувофиқ мебошад.

Барои ин зарур аст, ки сараввал манбаи асосии маблағгузорӣ муайян карда шавад. Албатта ҳануз ҳангоми интиҳоби мавзӯ ин манбаъ бояд интиҳоб/тахмин гардида бошад, вале барои пайдо кардани эътимод зарур мегардад, ки эҳтимоли маблағгузорӣ шудани чорабинӣ тақвият бахшида шавад.

Сипас, барои таъмини самаранокии фаъолият, таҳияи лоиҳаи каммасраф, вале таъсирбахш зарур мегардад, ки ҳамкорони иҷтимоӣ муайян карда шаванд. Дар ин зинаи фаъолият мебояд бо дарназардошти зарурати баамаломата (талаботи лоиҳа) бо теъдоди муайяни субъектҳо мавзӯ ва уҳдадорҳои ҳамкории оянда баррасӣ карда шаванд ва ризоияти хаттии онҳо гирифта шавад.

Акнун яке аз ҳамкорони иҷтимоиро бояд, ки ба сифати ҳамкори асосӣ ва ё кул интиҳоб кард. Вале бояд дар назар дошт, ки дар бисёр мавридҳо ба сифати ҳамкори асосӣ ҳамон ташкилоте

интихоб карда мешавад, ки агар дар татбиқи чорабинӣ/лоиха саҳми бештар, ба монанди маблағгузори фаъолият дошта бошад.

МИСОЛ: Барои амалисозии чорабинӣ дар самти пешгирии экстремизм дар байни ҷавонон ба сифати ҳамкорони иҷтимоӣ метавон кумитаҳои ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ ва телевизион ва радио ва Вазорати маориф ва илмро интихоб.

Барои ташаккули заминаи устувори ҳамкориҳо бо ҳамкорони интихобишуда гуфтушунидҳои расмӣ (тариқи муқотиба ва вохӯриҳо) баргузор гардида аз рӯи уҳдадориҳо ва саҳмгузориҳо созишнома ба имзо расонида мешавад.

Қадами III. ТАҲИЯИ ЛОИҲАИ ДАРХОСТӢ

Барои амалӣ намудани ҳар як чорабинӣ зарур аст, ки заминаи назариявӣ таҳлилӣ ва методии он дар шакли хаттӣ ташаккул (тартиб) дода шавад. Маҳз тарҳи хаттии чорабинӣ дар умум лоиха ном гирифта шуда, барои роҳандозии амалҳо ва бадастории ҳадафҳои гузошташуда, ҳамчун асос истифода бурда мешавад. Бо ибрази соддатар **лоихаи дархостӣ** ва ё тарҳи хаттӣ **шиносномаи чорабинӣ** буда, тамоми заминаҳои асосноксозӣ ва ташкилию ҳуқуқиро, аз қабилӣ таҳлили вазъият, нишондиҳандаҳои асосӣ, мақсаду вазифаҳо, роҳу усулҳои татбиқ, нақшаи амалҳо ва маблағгузорӣ, натиҷагирӣ, мониторинг ва баҳодихӣ ва ғайра фаро мегирад.

Аз ин рӯ, дар ду даҳсолаи охир амалисозии чорабиниҳои гуногуни иҷтимоӣ дар асоси лоихаи қаблан омодакардашудаи дархостӣ ба ҳукми анъана даромада, ин собиқа дар тамоми системаҳои идоракунӣ ба таври васеъ истифода бурда мешавад.

Лоихаҳои дархостӣ ва ё барномаҳо асосан шаклҳои гуногун дошта, аз сохтор ва ё тартиби муайяни инъикоскунандаи асоснокӣ, мақсад, вазифаҳо, маблағгузорӣ, натиҷагирӣ ва дигар нишондиҳандаҳо иборат мебошад. Шаклҳои лоихаҳо асосан аз ҷониби ташкилотҳои фармоишгар ва ё маблағгузор муайян карда мешаванд.

Дар инҷо бошад, барои истифодаи васеъ шакли умумиқабулшудаи лоихаи дархостӣ бо фарогирии тартибу сохтори зарурӣ оварда мешавад ва онро имкон дорад, ки дар ҳама ҳолат (барои амалӣ сохтани чорабиниҳои дилхоҳ, аз ҷумла идеологӣ) истифода намуд.

а) Нишонӣ (маълумотҳои умумӣ)

Нишонӣ ва ё маълумотҳои умумии лоиҳаи дархостӣ дар саҳифаи якуми лоиҳа оварда шуда, аз номи лоиҳа (бояд ба чорабинӣ ва мавзӯи интихобшуда алоқамандӣ дошта бошад), номи ташкилоти дархостдиханда, номи роҳбари лоиҳа, суроғи ташкилоти дархостдиханда, рақами телефон, почтаи электронӣ, маълумоти бонкӣ ва суроғи он ва дигар маълумоти инъикоскунандаи иттилоотии аввалӣ иборат мебошад.

МИСОЛ: Дар ҳамбастагӣ ба мавзӯи дар боло интихобшуда нишонӣ чунин сурат мегирад:

Номи лоиҳа:	Пешгирии эстремизм дар байни ҷавонон
Номи ташкилот:	Маркази «Намуна»
Номи роҳбари лоиҳа:	Намуна Х.
Муҳлати татбиқи лоиҳа:	12 моҳ
Суроғи ташкилот:	ш.Душанбе, кӯч.Намуна XX
Рақами телефон:	111 1111 1111
Почтаи электронӣ:	namuna@namuna.tj
Маълумоти бонкӣ ва суроғи он:	ОАО «Бонки Намуна», ш.Душанбе, кӯч.Намуна XX

б) Асоснокӣ ва таҳлили вазъият

Асоснокӣ бо фарогирии заминаҳои ҳуқуқӣ (санадҳои меъёрию ҳуқуқии дахлдор) ва зарурати татбиқи лоиҳа (чораҳои дар назар дошташуда), инчунин интизории умумӣ ва ё таъсирбахшии он оварда мешавад.

Таҳлили вазъият дар асоси маълумоти ҷамъовардашуда дар шакли баҳогузории ҳолати воқеӣ ва ҳулосаҳои дахлдор (мақсад ва вазифаҳои лоиҳа) таҳия карда мешавад. Ҳамзамон, дар ин қисмат вобаста ба ҳалли мушкилоти мавҷуда бо истифода аз тарзу усулҳои мувофиқ (мутобиқи лоиҳа), аз ҷумла саҳмгузории ташкилотҳои ҳамкор маълумоти умумӣ оварда мешавад.

Боиси зикр аст, ки аз асоснокӣ ва таҳлили вазъият заминаҳои мусоид ва муносибро барои дастгирӣ ёфтани лоиҳаи дархостӣ (дар оянда низ) аз ҷониби ташкилотҳои маблағгузор фароҳам меорад. Аз ин рӯ, дар ин зина мебояд зиёдтар таваҷҷуҳ намуд.

МИСОЛ: Мутобиқи маълумоти <http://cyberleninka.ru/article/n/problema-profilaktiki-ekstremizma-v-molodezhnoy-srede> зарур шуморида мешавад, дар роҳи

мубориза ба падидаҳои номатлуб ҷанбаҳои психологӣ синнусолӣ ва психологӣ иҷтимоӣ ҷавонон ба инобат гирифта шаванд.

Бо назардошти ин вазъият ва имкониятҳои ҳамкорӣ, тасмим гирифта шуд, ки барои баланд бардоштани сатҳи маълумотнокии ҷавонони кӯчаи Х дар самти муқовимат ба экстремизм чораҳои маърифатӣ-иттилоотӣ гузаронида шаванд.

Диққат: Дар ин зина маълумотҳои тибқи Қадами 2 ҷамъоварӣ шуда ва қарорҳои қабул гардида, истифода меградад.

в) Мақсад ва вазифаҳо

Сохтор ва таркиби лоиҳаи дархостӣ бо тамои ба якдигар вобастагӣ дошта, бо тартиби аз кул ба ҷуз ва тарзи кумулятивӣ маълумотҳои овардашуда мушаххас ва саҳеҳ дар шаклҳои хос коркард карда мешаванд.

Мақсади лоиҳа/чорабинӣ аз мавзӯи интиҳобшуда ва хулоса(ҳо)и дар банди б) ҳамин қадам овардашуда манша гирифта, дар як ҷумла, мушаххас, дастрас (бо андоза ва вақти муайян) ва дар замони «оянда» таҳия карда мешавад.

Вазифаҳо дар навбати худ, аз мақсади лоиҳа манша гирифта, мушаххас аз ду ва зиёда ҷумлаҳои рақамгузоришуда иборат буда, бо нишон додани шакли чорабинӣ, вақт, андоза, гуруҳҳои мақсаднок, ҳамкорон (мавриди зарурат) таҳия карда мешаванд.

МИСОЛ:

Мақсад: баланд бардоштани сатҳи маълумотнокии ҷавонони кӯчаи Х оид ба масъалаҳои марбут ба муқовимат ба экстремизм дар муҳлати 12 моҳ.

Вазифаҳои лоиҳа/чорабинӣ:

- Таъсиси гуруҳи корӣ ва таҳияи маводи иттилоотӣ дахлдор ва ҷопи он дар муҳлати 2 моҳ;

- Дар якҷоягӣ бо ташкилотҳои ҳамкор баргузориш 40 мулоқотҳо дар байни ҷавонони гуруҳҳои ХХ оид ба маълумотноксозии онҳо атрофи масъалаҳои экстремизм дар муҳлати 10 моҳ;

- Мониторинг ва баҳодиҳии ҷараёни татбиқи чорабинӣ/лоиҳа ва таъсирбахшии он, ҳамзамон омода сохтани гузориш аз натиҷаи фаъолияти мониторингӣ.

г) Тарзу усулҳои татбиқи вазифаҳо

Нисбат ба ҳар як вазифа тарзу усулҳои хоси татбиқ бо низоми муайян (давомнокии чорабинӣ, макони баргузорӣ, иштироккунандагон ва ғайра) оварда мешаванд.

Дар ин банд зарур аст, ки саҳми маблағгузори асосӣ, ташкилот ва субъектҳои ҳамкор мушаххас нишон дода шаванд, зеро дар оянда уҳдадорихи тарафҳо аз он манша мегирад.

Ҳамчуни, ин банд фарогири шакли ҳуқуқии фаъолият буда, он дараҷаи масъулияти субъектҳоро муайян месозад.

МИСОЛ:

Амалисозии вазифаи 1.

Барои таҳияи маводи иттилоотӣ дар самти муқовимат ба экстремизм гуруҳи корӣ аз ҳисоби мутахассисони соҳаҳои дахлдор таъсис дода мешавад. Фаъолияти гуруҳи корӣ дар бинои воқеъ дар суроғаи Х ба роҳ монда мешавад.

Амалисозии вазифаи 2.

Бо мақсади баланд бардоштани сатҳи маълумотнокии ҷавонон оид ба падидаи экстремизм дар байни онҳо мулоқотҳо баргузор карда мешаванд. Дар баргузориш мулоқотҳо, аз ҷумла таъмини толор ва дастгоҳи овозӣ бо ташилотҳои Х созишнома ба имзо расонида мешавад. Мулоқотҳо 10 моҳ давом карда, ҳар моҳ 4 мулоқот дар ҷамоатҳои Х баргузор карда мешаванд. Маърузачӣёни мулоқотҳо тибқи озмун аз ҳисоби мутахассисони соҳаҳои дахлдор ҷалб карда шуда, бо онҳо шартнома ба имзо расонида мешавад.

Амалисозии вазифаи 3.

Ҷараёни татбиқи лоиҳа ва таъсирбашии он мониторинг карда шуда, баҳодиҳӣ мегардад. Мониторинг дар ду шакл (фосилавӣ ва натиҷавӣ) ва якҷанд давр аз ҷониби гуруҳи мустақил баргузор карда мешавад. Усулҳои мониторинг аз пурсиш ва кор дар фокусгуруҳ иборат мебошад. Аз натиҷаи мониторинг ва баҳодиҳӣ гузориш омода карда шуда, манзури ҳамкорон ва ташиклоти маблағгузор пешниҳод мегардад. Гуруҳи мониторингӣ аз оғоз то интиҳои лоиҳа фаъолият карда, амалҳои алоқаманди он дар доираи лоиҳа маблағгузорӣ мегардад.

д) Нақшаи тақвимӣ

Нақшаи тақвимӣ ва ё нақшаи амалҳо ба бандҳои в) ва г) асос ёфта, дар шакли ҷадвал (замимаи 1) оварда мешавад. Ҷадвал аз якҷанд сутунҳо, аз ҷумла «тартиби рақамгузорӣ», «номгӯи амалҳо», «муҳлат» (соат, рӯз, моҳ ва ё сол), «ичрокунандагон», «мусоидаткунандагон» ва «эзоҳ» иборат буда, мушаххасоти доимоистифода-шавандаи лоиҳаро фаро мегирад. Нақша бо тартиби муайян ҳар як вазифаро бо амалҳои алоҳида ва нишондиҳандаҳои хос дар бар мегирад.

Бинобар оммафаҳм будани қисми зиёди мафҳумҳо, баъзеи онҳо тавзеҳот дода мешавад.

Дар сутуни «ичрокунандагон» номгӯи ташкилот(ҳо)и асосӣ-ичрокунанда(гон)и лоиҳа/чорабинӣ оварда мешавад. Инчунин, мумкин аст, ки дар ин сутун зерсохторҳо ва воҳидҳои ташкилот нишон дода шаванд, яъне ҳар ниҳоде, ки ба иҷрокунанда вобастагӣ дорад, оварда мешаванд.

Дар сутуни «**мусоидаткунандагон**» номгӯи ташкилотҳои ҳамкор ва ҳангоми зарурат зерсохторҳои онҳо оварда мешавад.

ж) Натиҷаҳои ниҳой

Натиҷаи ниҳой одатан дар як шакл – натиҷаи бевосита ва ё наздик оварда мешавад, ки ба самранокии лоиҳа монеа эҷод менамояд, яъне дар ин ҳолат барои маблағгузор натиҷаи таъсирбахшии лоиҳа/чорабинӣ номуайян боқӣ мемонад. **Маҳз нишон надодани муҳлати таъсирбахшӣ ва ё натиҷанокии дури (дурнамои) лоиҳа дар айни замон боиси бенатиҷа баҳогузори шудани чорабиниҳои идеологӣ гардидааст.**

Аз ин рӯ, дилхоҳ натиҷа аз ду қисмат наздик (бевосита) ва дур (дурнамо) иборат мебошад. Дар бисёр мавридҳо барои ҷамъбаст намудани қисматҳои ташкилии лоиҳа натиҷаҳои наздики он ба инобат гирифта мешванд. Барои дастрасии натиҷаи дур бошад, натиҷанокии лоиҳа ва ё чорабинӣ баъди муҳлати муайян баҳогузори карда мешавад, ҳамзамон барои тақвият бахшидани натиҷаҳо мақоми лоиҳа, аз ҷумла тамдид додани он муайян карда мешавад.

Дар умум лоиҳа, ҳамчун идея умри кӯтоҳ надорад ва барои расидан ба мақсади гузошташуда зарур мегардад, ки он дар якҷанд қадам дастгирӣ ва татбиқ карда шавад.

з) Бюджет

Бюджет қисми таркибии чорабинӣ/лоиҳа буда (минбаъд «Бюджет»), нишондиҳандаҳои маблағгузориҳои лоиҳаро дар таносубнокӣ ба хароҷоти дахлдор ва иҷрои вазифаҳо (дар алоҳидагӣ) муайян месозад. Яъне, дар Бюджет хароҷоти ҳар як вазифа (ҷузъи чорабинӣ дар алоҳидагӣ нархгузори мегардад, ба ғайр аз баъзан қисматҳои умумӣ.

Бюджет дар шакли нақша (замимаи 3) тартиб дода шуда, аз сутунҳои «тартиби рақамгузори», «номгӯи хароҷот/амалҳо», «воҳид/воҳиди ченак», «воҳид/воҳиди вақт», «нархи як воҳид» ва «ҷамъи маблағи умумӣ», инчунин аз ин «ҷамъи маблағи дархостӣ», «саҳми ташкилот» ва «саҳми ташкилоти ҳамкор» иборат мебошад. Инчунин, Бюджет ба якҷанд қисмҳо ҷудо мешавад, аз ҷумла «ҳайати идорӣ», «иҷрои вазифаҳо», «хароҷоти идорӣ», «андози иҷтимоӣ», «дигар хароҷот» ва «хизматрасониҳои бонкӣ».

19. Вазъи ҳамкориҳои милитсия бо ҷавонон дар шаҳру ноҳияҳои Бохтар, Истаравшан, Рӯдакӣ ва Нуробод (аз гузоришҳо ва ҳисоботҳои мақомоти корҳои дохилӣ)

Дар умум, мушкилоти болозикр дар ҳамаи шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурии дида мешаванд, аз ҷумла дар шаҳру ноҳияҳои интихобӣ сатҳи ҳамкориҳои милитсия ва ҷавонон дар сатҳи миёна қарор дорад.

Ҳамкориҳои ба таври анъанавӣ дар доираи қонунгузориҳои амалкунанда ба роҳ монда шудааст, зимнан барои наздикӣ ва муттаҳидӣ чорабиниҳои варзишӣ (байни хаизматчиёни давлатӣ) баргузор карда мешаванд.

Дар ҳолати имрӯза яке аз нуқтаи пешрафт он аст, ки ҷиҳати тақвияти ҳамкориҳои милитсия ва ҷавонон, аз ҷумла дар шаҳру ноҳияҳои Бохтар, Истаравшан, Рӯдакӣ ва Нуробод Гурӯҳи (маҳфили) ҷамъиятии ҷавонон «Авангард» фаъолият мекунад, ки дар сафи худ гурӯҳи муайяни ҷавонони фаъолро муттаҳид намуда, ҷиҳати пешгирии ҳолатҳои ҳуқуқвайронкунӣ дар ҷомеа бо милитсия ҳамкорӣ менамоянд.

Илова бар ин, ҳамин маҳфил низ, ваколати назорати ҷамъиятиро дорад, ки то андозае барои тақвияти ҳамкориҳои ва татбиқи ҳадафҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва баланд шудани эътимоди аҳоли ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ мусоидат менамояд.

Маълумоти бештар вобаста ба фаъолияти Гурӯҳи (маҳфили) ҷамъиятии ҷавонон «Авангард» дар саҳифаи фејсбукӣ³³ ва инстаграми³⁴ онҳо оварда шудааст.

Барои мисол: маводи мазкур бо истинод аз саҳифаи фејсбукии ГҶҶ «Авангард» оварда мешавад.

Мулоқоти Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳимзода Рамазон Ҳамро бо аъзоёни фаъоли гурӯҳи ҷавонони «Авангард» 31-уми январи соли 2025, дар толори Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мулоқоти Вазири корҳои дохилӣ генерал-полковники милитсия муҳтарам Раҳимзода Рамазон Ҳамро, бо аъзоёни фаъоли гурӯҳи ҷавонони «Авангард» аз шаҳру

³³ Гурӯҳи (маҳфили) ҷамъиятии ҷавонон “Авангард” - <https://www.facebook.com/avangardavangardtj>

³⁴ Гурӯҳи (маҳфили) ҷамъиятии ҷавонон “Авангард” - https://www.instagram.com/avangard_tj/

ноҳияҳои ҷумҳурӣ, сардорони Раёсат ва шӯъбаҳои огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғону ҷавонон ва масъулони соҳа баргузор гардид.

Вазири корҳои дохилӣ нахуст ҳозиринро баҳшида ба 10 - солагии фаъолияти гурӯҳи ҷавонони «Авангард» муборакбод гуфта, барояшон дар фаъолияти минбаъда ва омӯхтани илму дониш барору комёбиҳо таманно намуданд.

Дар ҷараёни мулоқот аз таърихи бою пурғановати халқи тоҷик, талошу заҳматҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон баҳри сулҳу субот, тинҷиву осоиштагӣ, ваҳдату ягонагӣ, некуаҳволӣ, ободию созандагӣ ва шароиту имкониятҳои фароҳамгардида барои сокинони Тоҷикистон дар солҳои соҳибистиқлолӣ, инчунин аз иқдомҳои беназири Пешвои миллат дар соҳаи обу ҳифзи пиряхҳо ва баромадҳои онҳо аз минбарҳои ташкилотҳои бонуфузи байналмилалӣ ибрози андеша карда шуд.

Ҳамчунин, муҳтавои Паёми Пешвои муззамми миллат ба Маҷлиси Олии мамлакат ва суханронии Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо фаъолону намоёндогони ҷомеа ва ходимони дин аз 9 мартӣ соли 2024 бори дигар ба самъи ҳозирин расонида шуд. Зимни баромадашон муҳтарам Раҳимзода Рамазон Ҳамро оид ба пешгирии шомилшавии шаҳрвандон ҳосатан ҷавонон, ба ташкилотҳои террористиву экстремистӣ, ҷинояткорӣ ҳуқуқвайронкунӣ, тақлид ба фарҳанги бегона, таълимоти ғайриқонунии динӣ ва дигар масоили мубрам андешаронӣ намуданд.

Ҳамзамон дар рафти мулоқот, мушкилиҳои дар соҳаи ҷойдошта мавриди таҳлил қарор гирифта, баҳри ислоҳи онҳо аз ҷониби Вазири корҳои дохилӣ ба масъулин дастуру супоришҳо дода шуд. Ҳамкорӣ бо ҷавонон, махсусан донишу заковати онҳоро равона намудан ба самти созандагиву бунёдкорӣ ва дастгирии ҷамаҷонибаи онҳо аз ҷиҳати моддиву маънавӣ, баҳри рушду пешрафти Тоҷикистони азиз мусоидати фаъол менамояд. Аз ҳамин лиҳоз баҳри ҷоннок гардидани фаъолияти гурӯҳи ҷавонони «Авангард» ҳамаҷоя кушиш намуда, ба ҷавонони фаъолу ватандӯст, тамоми имконияту шароитҳоро дар партави сиёсати давлатии ҷавононаи Роҳбарияти Олии кишвар фароҳам меорем, дар рафти баромади худ зикр намуданд Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон

генерал-полковники милитсия муҳтарам Раҳимзода Рамазон Ҳамро.

Дар қисмати дигари мулоқот як гурӯҳ фаъолҷавонони «Авангард» бо ҳисси баланди ватандӯстиву ҳештанишиносӣ баромад намуда, миннатдори худро ба Вазири корҳои дохила, ҷиҳати дастгирӣ аз сиёсати ҷавонпарваронаи муҳтарам Пешвои миллат расониданд.

Зимни мулоқот байни ҷавонони фаъоли кишвар ва Вазири корҳои дохилӣ саволу ҷавоб ва мувоҳишаю музокираҳо сурат гирифта, ба як қатор иштирокчиёни фаъол тўҳфаҳои хотиравӣ, аз ҷумла телефонҳои мобилӣ, планшетҳо, маблағҳои пулӣ ва китобу барномаҳо барои омӯзиш тақдим карда шуд.

Аз инҷо хулоса бармеояд, барои рушди ҳамкориҳои милитсия бо ҷавонон роҳбарияти ВКД таваҷҷуҳи хосса дорад ва онҳоро барои фаъолнокии мунтазам дастгирӣ менамояд. Зимнан, хуб мешуд агар дар тамоми шаҳру ноҳияҳо, ҷамоатҳо ва маҳаллаву деҳот чунин таваҷҷуҳ, дастгирӣ ва ҳақмориҳо роҳандозӣ мгардиданд.

Ҳамин тариқ, метавон хулоса намуд, ки сатҳи ҳақмориҳои милитсия ва ҷавонон таҳкими муносибатҳоро тақозо менамояд, аз ҷумла зарур мегардад, ки механизмҳо ва талаботи қонунгузориҳои болозикр ҷиҳати тақвияти ҳамкориҳои милитсия ва ҷавонон амалӣ гардонида мешуд.

Аз ин лиҳоз, татбиқи Лоихаи мазкур, ки ба таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал равона гардидааст, саривақтӣ ва аҳамиятнок арзёбӣ мегардад.

20. Чанде аз механизмҳо (стратегияҳо) оид ба таъкими ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия, ҷавонон ва ҷомеа

Ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа³⁵

Ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа воқеияти таърихии замони муосир дар самти пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳо ба ҳисоб рафта, дар асоси Барнома ва Стратегияи ислоҳоти (рушди) милитсия ба роҳ монда мешавад. Ҳамкориҳои мазкур мақсади таъмин ва рушди зиндагии арзандаи инсон ва эҳёи ҷомеаи бехатарро дошта, моҳияти давлати иҷтимоӣ будани Ҷумҳурии Тоҷикистонро пурра мегардонад.

Дар раванди ҳамкориҳои самаранок милитсия бо ҷомеа ду ҷанбаи асосие, ки ҳадафҳои асосии стратегияи ислоҳоти милитсияро ташкил менамоянд, ошкор мегардад:

- баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳоли;
- хизматрасонии сатҳи баланди милитсия ба ҷомеа.

Ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа имконият медиҳад, ки шахрвандон бо шаклҳои гуногун дар таъмини тартиботи ҳуқуқӣ иштирок намуда, дар як вақт ҳавасмандии хабаррасонии амалҳои зиддихуқуқиро ба милитсия дошта бошанд. Яъне мушкилоти дар ҷомеа ҷойдоштаро милитсия дар доираи талаботи қонунгузорӣ бо дарназардошти манфиатҳои аҳолии маҳаллӣ бартараф менамояд.

Агар тақвият бахшидани ҳамкориҳои байни милитсия бо ҷомеа муқаррароти қонунгузории соҳавӣ бошад, амалӣ гардонидани он омӯзиш, таҳлил ва истифодаи таҷрибаи давлатҳои муваффақро тақозо дорад.

Дар раванди ҷунин ҳамкорӣ истифодаи усулҳои самаранок бо талаботи принципҳои амалӣ карда мешаванд, ки маҳз ба ҳамин мақсад муайян карда шуда, хусусияти умумӣ доранд. Дар раванди ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа нақши чорабиниҳои профилактикӣ, бахусус профилактикаи баъзе амалҳои зиддихуқуқие, ки мушкилоти мубрами рӯзро ташкил менамоянд, меафзояд (зуроварӣ дар оила, ҳуқуқвайронкунии ноболиғон,

³⁵ Раҳимзода А.Р., Моҳияти ҳамкориҳои милитсия / Академияи ВҚД, лейтенанти калони милитсия

амалҳои экстремистӣ, гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ва ғайра).

Банақшагирии фаъолият дар ҳамкории милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ нақши муҳимро ишғол намуда, масъулияти кормандро ҷиҳати сари вақт иҷро намудани вазифаҳои хизматиаш баланд мегардонад. Ҳамчунин ҳисоботдиҳии милитсия дар назди аҳоли, ки яке аз элементҳои асосии ҳамкорӣ бо ҷомеа мебошад дар асоси нақшаи фаъолияти кормандони мақомоти корҳои дохилӣ амалӣ карда мешавад.

Нишондиҳандаҳои асосии фаъолияти кормандони милитсия дар ҳамкорӣ бо ҷомеа муайян гардида, натиҷаи он баҳогузорӣ карда мешавад ва аз натиҷаи баҳогузори фаъолияти кормандон интизориҳои стратегии банақшагирифта муайян карда мешаванд. Ҳамкории милитсия бо ҷомеа ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятноки ислоҳоти (рушди) милитсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб рафта, пеш аз ҳама бо мақсади ҳалли вазифаҳо оид ба мукамалгардони дастрасии милитсия ба ҷомеа, таъмини ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои шаҳрвандон, пешгирӣ, ошкор намудан ва кушодани ҷиноятҳо, дигар ҳуқуқвайронкуниҳо ва таъмини тартиботи ҳуқуқӣ амалӣ гардонида мешавад.

Ҳадафи асосии ислоҳоти милитсия дар самти ҳамкории милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, ин муқаррар кардан, баланд бардоштан ва нигоҳ доштани муносибатҳои мутақобилаи ҳамкории ҳаматарафа ва эътиромонаи милитсия ва дигар мақомоти давлатӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, ҳалли якҷояи мушкилотҳо, шаффофият дар фаъолияти милитсия, муборизаи дастҷамъона бо ҷинояткорӣ, пешгирии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, нигоҳ доштани муҳити иҷтимоии бехатар ва давра ба давра беҳтар кардани фаъолияти милитсия мебошад.

Дар доираи ҳамкорӣ милитсия бо ҷомеа наздик шуда, эътимоду боварии халқ ба фаъолияти он меафзояд. Фаъолияти дастҷамъона баҳри пешгирӣ ва ошкор кардани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо натиҷаи ҳамкории самараноки милитсия бо ҷомеа мебошад, ки дар ин асно ҳуди ҷомеа хабар додани содиршавии ҷиноят ва дигар ҳодисаҳоро вазифаи муқаддаси шаҳрвандии хеш меҳисобад.

Натиҷаи ниҳоии ҳамкории милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ таъмини мақсадноки тартиботи ҷамъиятӣ ва муҳити иҷтимоии бехатар ба ҳисоб рафта, барои зиндагонии озоиштаи мардум шароити мусоид фароҳам оварда шуда, рушду тараққиёти давлат дар самти ҳифзи ҳуқуқ таъмин мегардад.

Ҳамкории милитсия бо ҷомеа яке аз самтҳои асосӣ ва афзалиятноки фаъолияти милитсия дар доираи Стратегия ва Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсияи Тоҷикистон мебошад, ки аз амалишавии он иҷроиши дигар самтҳои ислоҳот вобастагии калон дорад.

Бо мақсади ба роҳ мондани ҳамкории самараноки милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ андешидани чораҳои зерин мувофиқи мақсад мебошад:

- назорат оид ба риоя ва иҷрои муқаррароти Консепсияи ҳамкории милитсия бо ҷомеа дар фаъолияти хизмати кормандони милитсия;
- ташкили фаъолияти самараноки Шуроҳои ҷамъиятӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;
- такмили фаъолияти ниҳодҳои дружиначиёни ихтиёрӣ, кормандони ғайриштатӣ ва дигар шаклҳои ҳамкории шаҳрвандон ва намоёндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ бо мақомоти корҳои дохилӣ;
- иттилоотонии аҳоли оид ба вазъи криминогенӣ маҳал ва натиҷаҳои фаъолияти хизмати мақомоти милитсия.

Мутобиқи муқаррароти қонунгузори амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳимояи давлатии шахсони ба милитсия ҳамкорикунанда кафолат дода мешавад.

Таъмини муҳити бехатар ва босуботи зиндагии аҳоли моҳияти ҳамкории милитсияро бо ҷомеаи шаҳрвандӣ пурра гардонида, яке аз вазифаҳои аввалиндараҷаи давлат (милитсия) нисбат ба шаҳрвандон ба ҳисоб меравад ва самаранокона иҷро шудани ин вазифа имкониятро фароҳам меорад, ки ҳимояи манфиатҳои шаҳрвандон бо назардошти ормонҳои аҳоли ба роҳ монда шавад.

Ҳамкории босамари милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамчун усули фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ ба таври доимӣ дар муошират ва коргузори қарор доштани милитсия ва ҷомеа ба ҳисоб меравад.

Болоравии мунтазами нишондиҳандаҳои кори фаъолияти милитсия дар самти ҳуқуқмуҳофизавӣ натиҷаи ниҳоии ҳамкории милитсия ва ҷомеаи шаҳрвандиро ташкил менамояд.

ДУРНАМОИ ФАЪОЛИЯТ

(ҳамчун тавсия барои таҳқиқ, омӯзиш, татбиқ ва амал)

Дар натиҷаи таҳлили вазъи ҳамкории милитсия ва ҷавонон (ҷомеа), ҳамчуни омӯзиш ва баррасии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ амалӣ намудани чорабиниҳои зеринро, ки ба ҳамкории мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал метавонад мусоидат намояд, мувофиқ мешуморем:

1. Дар бораи масъулияти худ дар назди давлат ва ҷомеаи оянда мо, худ қарор қабул кардаем. Албатта, модоме ки қарори масъулиятнокӣ ва вазифадории худро – худ муқаррар кардаем, пас зарур аст, ки иҷрои онро низ, босамар таъмин намоем;

2. Дар баробари ҳадамоти давлатӣ, бахусус мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва милитсия шаҳрвандон низ, уҳдадоранд, ки дар ҳошияи иҷрои масъулият ва ё вазифаҳои конституционии хеш вобаста ба фароҳам овардани шароити мусоид ва боамни зист, тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳаёти осуда фаъол бошанд;

3. Амалисозии ташаббусҳо дар сатҳи маҳал оид ба наздиксозии сокинон бо субъектҳои хизматрасон, аз ҷумла милитсия аз қатори усулҳои калидӣ ба шумор меравад. Аҳли ҷомеа, ҷавонон ва милитсияро зарур мегардад, ки дар ҳошияи татбиқи бозаковати асосҳои ҳуқуқӣ ва истифодаи босамари имкониятиҳои қонунии муттаҳид ва фаъол бошанд;

4. Шаҳрвандон дар ҳолати муайян намудани кирдори зиддиҷамъиятии ноболиғ бояд дарҳол ба субъектҳои ваколатдор тибқи рӯйхат муроҷиат / огоҳ намояд;

5. Рисолати умумӣ он аст, ки тамоми қувва ба огоҳонӣ ва пешгирии кирдорҳои зиддиҷамъиятии ноболиғон равона карда шавад;

6. Тарзи кор бо ноболиғони гурӯҳи бадкирдор ҳамчун ҳамкор ва дӯст (ҳамкорӣ) ба роҳ монда шуда, пурра хусусияти тарбиявӣ бояд дошта бошад. Яъне, бо ноболиғе, ки бадкирдорӣ

кардааст, набояд ҳамчун гумонбаршуда ба ҷиноят муносибат намоем; чун ҳадаф тарбия аст, моро мебояд то ҳадди имконпазир бо ӯ ҳамчун дӯст, рафиқ, бародар ва ё падар/модар муносибат (муошират) карда, ӯро ба пушамонӣ ва ислоҳшавӣ водор намоем;

7. Бо мақсади сабуки додан ба сарбории мақомоти корҳои дохилӣ ва дигар субъектҳои давлатӣ хуб мешуд, агар таҷрибаи кишварҳои пешрафтaro омӯхта, тарзу услуби огоҳонӣ, пешгирӣ ва тарбияи (муқозоти) ноболиғони бакирдорро такмил мебодем. Аз ҷумла, ташкили оилаҳои махсус (касбӣ) бо истифода аз таҷрибаи ИМА ба мақсад мувофиқ аст;

8. Мақомоти кор бо ҷавонон ва варзиш ба амалӣ намудани гурӯҳи васеи чорабиниҳои огоҳонӣ, пешгирӣ ва тарбиявӣ дар байни ҷавонон масъул аст, зарур мегардад, ки дар ин самт фаъолиятро ҷоннок намояд;

9. Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои он дар маҳал ҳамчун субъекти ваколатдор ҷиҳати ҳалли масъала оид ба истифодаи самараноки майдончаҳои варзишӣ ва татбиқи дигар уҳдадориҳои муайяншуда бояд чораандешӣ намояд;

10. Фаъол гардидани мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар татбиқи механизм оид ба иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ саривақтӣ ва муносиб арзёбӣ мегардад;

11. Зимни таъмини фаъолияти шуроҳои ҷамъиятӣ мо метавонем ҳамкориҳои густурдаи ҷомеаи шаҳрвандиро бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ амалӣ намоем;

12. Татбиқи саривақтӣ ва босамари «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» гурӯҳи зиёди мушкилотро ҷиҳати таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амну суботи ҷомеа замина фароҳам меорад, зимнан, расонидани муҳтавои он ба ҳамаи субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии дар байни ноболиғон ва ҷавонон тавсия дода мешавад;

13. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» пулест байни ҷомеа ва насли ҷавони кишвар, зимнан бо инобати қисми беши захираи инсониро ташкил додани ҷавонон, амалисозии ҳар як меъёри Қонун бисёр

аҳамиятнок буда, ба ояндаи кишвар ва ҷомеа таъсирбахш мебошад;

14. Дар шароити рушди технологияҳои иттилоотии инноватсионӣ роҳу усулҳои тарбияи ватандӯстии ҷавонон ва баланд бардоштани масъулияти шаҳрвандии онҳо дар ҳамгирӣ бо технологияҳои иттилоотӣ ва рақамӣ таҳия ва амалӣ карда шаванд;

15. Ташкили маҳфили гурӯҳҳои тарғиботи доимоамалкунанда оид ба муқовимат ба амалҳои номатлуб, инчунин, ақидаю гурӯҳҳои ба ин амалҳо мусоидаткунанда ва ташаккули маърифати ҳуқуқию сиёсии ҷавонон аз ҳисоби олимону муҳаққиқон ва ҷавонони соҳиблаёқат дар шакли муосири фаъолият, бо услҳои «ҳамсол ба ҳамсол» ва ё шомӣ андешаҳо ва бо истифода аз воситаҳои инноватсионии муошират ба мақсад мувофиқ аст. Албатта, яке аз талаботҳои ин ҳавасманд гардонидани (пардохт пулӣ ба) аъзои гурӯҳҳо вобаста ба ҳаҷм ва натиҷанокии кори онҳо ба ҳисоб меравад;

16. Фаъолияти волонтерӣ зери назорати доимӣ гирифта шуда, амалисозии он дар доираи қонунгузорӣ тақозо карда шавад. Зимнан, таъсиси марказҳои минтақавии хизматрасониҳои волонтерӣ ва омодагии волонтерон ба мақсад мувофиқ аст

17. Ҷараёни татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон бевосита дар сатҳи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ давра ба давра (ҳар семоҳа) баррасӣ шуда, мушкилоти мавҷуда бо ҷалби сохтори мақомоти марказӣ ва сохторҳои мақомоти маҳаллӣ тадриҷан ҳал карда шавад;

18. Зимни таҳия барномаҳо дар самти сиёсати давлатии ҷавонон асосноккунӣ ва мутобиқатсозӣ ба шароити маҳал ба инобат гирифта шуда, маблағгузорӣ пурра таъмин карда шуда, мониторинги раванди иҷрои барномаҳои маҳаллӣ аз ҷониби сохторҳои болоии марказӣ ва ҳудудӣ мунтазам ба роҳ монда шавад;

19. Ҷиҳати татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар сатҳи ҷамоатҳои воҳиди алоҳида ҷудо карда шавад, сипас барои кормандони ҷамоатҳо, ҳамзамон барои раисони кумитаҳои маҳаллаву деҳот курсҳои омӯзишӣ оид ба роҳу усулҳои татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон мунтазам гузаронида шавад;

20. Татбиқи фармоишҳои иҷтимоии давлатӣ ва грантҳои давлатӣ барои дастгирӣ ва сафарбарсозии иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ба таври васеъ ва бо низоми муайян, аз ҷумла 1) дар сатҳи ҷумҳурӣ барои ташкилотҳои ҷамъиятии ҷумҳуриявӣ, 2) дар сатҳи вилоятҳо барои ташкилотҳои ҷамъиятии вилоятӣ ва дар сатҳи маҳал барои ташкилотҳои ҷамъиятии маҳалӣ аз ҷониби субъектҳои асосии сиёсати давлатии ҷавонон, бахусус Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиш ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ба таври фаъол ва мунтазам ба роҳ монда шавад;

21. Фаъолияти волонтерӣ ба тамом ба рушди ҷомеаи ва шахсият, зимнан кумак ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар татбиқи ҳадафҳои иҷтимоӣ равона гардидааст, ки истифодаи ин модел ҳамчун замина барои таҳкими ҳамкориҳои милитсия, ҷомеа ва ҷавонон муфид мебошад;

22. Аксари масъалаҳои мубрами рӯз дар хошияи рушди ҳамкорӣ ва муттаҳидии милитсия, ҷавонон ва ҷомеа дар Барномаи ислоҳоти милитсия оварда шудаанд, заимнан, аз субъектҳои татбиқкунанда фаъолнокии ва зудамалӣ тақозо карда мешавад;

23. Корманди милитсия аз рӯи принципҳои ахлоқӣ ва касбӣ бояд намуна бошад, таҳаммулпазиро пеша карда, ба аҳли ҷомеа эҳтиром гузошта, адолати иҷтимоиро дар муносибтаҳо таъмин намояд; волоияти қонунро таъмин намуда, дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ покивҷдон ва ҷиддӣ бошад;

24. Дар самти муқовимат ба экстремизм ва терроризм ҳамкориҳои мутақобилаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ҷомеа ва ҷавонон метавонад ба ҳалли чанде аз онҳо ба зудӣ ва осонӣ кумак расонад;

25. Ба роҳбарӣ гирифтани вазифагузории Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тарбияи ватандӯстии шаҳрвандон» дар ҷараёни фаъолият ба мақсад мувофиқ мебошад;

26. Фаъолияти Шӯрои миллии кор бо ҷавонон барои фаъол гардонидани ҷавонон ҷиҳати иштирок дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амалӣ гардонидани фаъолияти волонтерӣ, зимнан ҳамкориҳои зич бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла милитсия бисёр фазои мусоид ва муносиб аст;

27. Тавсия мегардад, ки шуроҳои кор бо қавонон ва шуроҳои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба тартиботи ҷамъиятӣ ҷаласаи муштарак доир намуда, масъалаҳои умумиро дар муттаҳидӣ ва машварати роҳбарияти мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ баррасӣ ва ҳал намоянд;

28. Ҳуқуқҳои принсипиалии инсон, ки ҳам дар Эъломияи Куруши Кабир ва ҳам дар Эъломияи ҳуқуқи башар оварда шудаанд, барои татбиқ дар ҳаёт ва фаъолияти касбии хизматчиӣ давлатӣ, аз ҷумла корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ хусусияти ҳатмӣ доранд ва иҷрои бечунучароро тақозо менамоянд.

21. Барномаи таълимӣ (дар шакли семинар)

МАҚСАДИ СЕМИНАР: мусоидат ба рушди ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал

ВАЗИФАҲОИ СЕМИНАР:

1. Баррасии мушкилоти афзалиятнок ва роҳу усулҳои татбиқи онҳо дар ҷомеа;
2. Пешниҳоди стратегияҳои ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон;
3. Маълумот оид ба механизмҳои кор бо ҷомеа;
4. Иттилоотонӣ оид ба асосҳои умумии ҳуқуқи инсон ва принципҳои татбиқи он;
5. Роҳу усулҳои ҳалли низоъ, пешгирии экстремизми ҳушунатомез дар байни ҷомеа ва ҷавонон.

ИШТИРОКЧИЁН / ШУНАВАНДАГОН: намояндагони **ҷавони** бахшҳои кор бо ҷавонон ва варзиш, иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ва Гурӯҳи (маҳфили) ҷамъиятии ҷавонон «Авангард», масъулони ҷамоатҳо ва деҳот (фаъолони маҳал)

ДАВОМНОКӢ: 1 рӯз, аз соати 09:00 то 18:00

ШУМОРАИ ИШТИРОКЧИЁН / ШУНАВАНДАГОН: 20 нафар (кормандони ВКД дар шахру ноҳияҳои интихобӣ)

МАВОДҲОИ ЗАРУРӢ: варақаи бақайдгирии иштирокчиён / шунавандагон, нишони сарисинагӣ, ширеш, ватман, қоғози А4 (сафед ва ранга), фломастер, маркерҳо, қалам, стикерҳо, лента, қайчи

ТАҶҲИЗОТ: проектор, компютер, монитор / экран, тахта барои овезон кардани ватман

МАВОДИ ТАҚСИМОТӢ: дафтар / блокнот, қалам, барнома барои иштирокчиён, саволномаҳо оид ба арзёбии сатҳи дониши шунвандагон ва арзёбии самаранокӣ ва сифати тренинг / семинар

УСУЛҲОИ ТАЪЛИМ: пурсишҳо, презентатсияҳо, лексияҳои хурд, кори инфиродӣ ва гурӯҳӣ, мубоҳисаҳо, ҳучуми фикрҳо, бозӣ дар нақшҳо, машқҳои бедорсозӣ.

РӯЗНОМАИ СЕМИНАР

№	ВАҚТ	МУНДАРИЧА	УСУЛИ ТАЪЛИМ	ЭЗОҲ
1.	08:30-09:00	Бақайдгирии иштирокчиён, ҳамзамон санҷиши сатҳи дониш		Саволномаи тестӣ
2.	09:00-10:00	Баррасии мушкилоти афзалиятнок ва роҳу усулҳои ҳалли онҳо дар ҷомеа – татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳаҳои милитсия ва ҷавонон	Маърӯза ва ҳуҷуми фикрҳо	Рӯнамо
3.	10:00-11:00	Стратегияҳои ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон	Маърӯза	Рӯнамо
	11:00-11:30	Танаффус		
4.	11:30-12:00	Стратегияҳои ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон	Ҳуҷуми фикрҳо	Рӯнамо
5.	12:00-13:00	Механизмҳои кор бо аҳоли ва ҷомеа	Маърӯза, ҳуҷуми фикрҳо	Рӯнамо
	13:00-14:00	Хӯроки нисфирӯзӣ		
	14:00-14:30	БОЗИИ МАЪРИФАТӢ		
6.	14:30-15:30	Асосҳои умумии ҳуқуқи инсон ва принципҳои татбиқи он	Маърӯза, ҳуҷуми фикрҳо	
	15:30-16:00	Танаффус		
7.	16:00-17:00	Ҳалли низоъ, пешгирии экстремизми ҳушунатомез дар байни ҷомеа ва ҷавонон	Маърӯза, кор дар гурӯҳҳои хурд	
8.	17:00-17:30	Санҷиши сатҳи дониш		Саволномаи

				тест̄
9.	17:30-18:00	Ҷамъбасти семинар ва тақдими сертификтаҳо		

ТАРТИБИ БАРГУЗОРИИ СЕМИНАР

Қадами 1. БАҚАЙДГИРИИ ИШТИРОКЧИЁН

Бақайдгирии иштирокчиён тибқи шакли рӯйхати замимагардида сурат мегирад. Зимнан, мумкин аст, ки рӯйхати иштирокчиён қаблан дар шакли бақайдгирӣ пур карда шавад.

Қадами 2. ИФТИТОҲИ СЕМИНАРИ ОМУЌЗИШӢ ВА МУАРРИФИИ ОМУЌЗГОРОН

 ОМУЌЗГОР: Салому алейкум, шуморо барои иштирок дар ин машғулияти бисёр муҳим хуш омадед ва изҳори сипос мегӯем ва ҳоло мо худро ба шумо муаррифӣ мекунем:

 Номи ман..., корманди..., мутахассиси соҳаи...

Эзоҳ: тавсия мегардад, ки ҳар як омузгор худро дар алоҳидагӣ муаррифӣ намояд.

 ОМУЌЗГОР: Акнун, хоҳиш менамоям, ки ҳар яки шумо худро, бо навбат шинос мекардед, бо тартиби ном, насаб, корманди куҷо.

Қадами 3. ҚОИДАИ ГУРӢХ

Маводи зарурӣ: ватман, қалам

Усули таълим: ҳуҷуми фикрҳо

 ОМУЌЗГОР: Ин навбат моро зарур аст, ки якҷо бо шумо қоидаи гурӯхро қабул намоем.

 Марҳамат, мегуфтед, ки дар ҷарёни семинар чи гуна рафтор бояд дошта бошем? (дар ватман як-як навишта мешавад)

РӢЙХАТИ ҚОИДАҲО (намуна):

- Қоидаи дасти боло;
 - Гап назадан, бе зарурат;
 - Халал нарасонидан ба яқдигар;
 - Сари вақт ҳозир шудан ба семинар;
 - Телефонҳоро хомуш кардан;
 - Акс гирифтани чараёни семинар аз рӯи хоҳиш;
 - Эҳтироми яқдигар;
 - Бо навбат ҳарф задан.
-

Қадами 4. САНҶИШИ САТҲИ ДОНИШ

Мавод: саволномаи тестӣ ([замимаи 1](#))

Муҳлати пур кардани саволнома: 15 дақиқа

 ОМУЗГОР: ташаккури зиёд барои фаъолнокӣ, акнун ба шумо саволномаи тестӣ барои муайян кардани сатҳи дониш пешниҳод мегардад. Албатта, ин пурсиш ба шахсияти шумо таъсир намерасонад, он барои мо-омӯзгорон зарур аст, то инки фаҳмем, кадом масъалаҳоро бештар бо шумо баррасӣ намоем.

Эзоҳ: саволномаҳоро чамъ оварда, дар ҷои пушида аз иштирокчиён нигоҳ доштан лозим аст.

Қадами 5. Мавзуи 1: МУШКИЛОТИ АФЗАЛИЯТНОК ВА РОҲУ УСУЛҲОИ ҲАЛЛИ ОНҲО ДАР ҶОМЕА – ТАТБИҚИ САНАДҲОИ МЕЪЁРИИ ҲУҚУҚИИ СОҲАҲОИ МИЛИТСИЯ ВА ҶАВОНОН

Вазифа: ба иштирокчиён тавзеҳ додани мушкилоти афзалиятнок ва нишон додани (омӯзондани) роҳу усулҳои ҳалли онҳо дар

ҷомеа – татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳаҳои милитсия ва ҷавонон

Давомноки: 60 дақиқа

Усули таълим: маърӯза ва ҳуҷуми фикрҳо

Мавод: матни маърӯза, (ниг. ба Дастур, бандҳои 2, 3, 4, 6, 8 ва 17)

 ОМУЗГОР: *чи тавре огоҳ ҳастед Тоҷикистон дар ҳоли рушд қарор дорад ва сарвати асосии мо ин захираи инсонӣ мебошад, яъне сарвати табиӣ, аз қабилӣ нафт, газ ва ғайра надорем, зимнан ягона сармоя ва ё сарвати мо ин инсон аст.*

Дар баробари ин, дар шароити ҷаҳонишавӣ муборида барои сарватҳои табиӣ торафт шадид гардида, дар ин росто гурӯҳҳо ва ҳаракатҳои экстремистӣ террористӣ зиёд шуда истодаанд.

Мақсад чист?

Мақсад, рушди ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал.

Аз ин рӯ, дар ин омӯзиш мо - яқо мушкилоти асосӣ ва афзалиятнок ва роҳи усулҳои ҳалли онҳоро дар ҷомеа баррасӣ менамоем.

ҲУҶУМИ ФИКРҲО

 Акнун мегуфтед, ки мушкилоти асосиро дар роҳи рушди ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон дар чи мебинед?

(посухҳои иштирокчиён як-як дар ватман навишта мешаванд)

РҶҶХАТИ ТАВСИЯВӢ (намуна):

- Нофаҳмии якдигар;
- Нобоварӣ ба якдигар;
- Аз ҳад зиёд ҷиддӣ будани корманди милитсия;
- Надонистани қонунҳо;
- Эҳсос накардани масъулиятнокӣ

Қадами 6. МАЪРӢЗА: мушкилоти афзалиятнок вобаста ба ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал ва роҳу усулҳои ҳалли онҳо

Зимнан, ОМӢЗГОР тариқи рӯнамо аз (1) Конститутсия, (2) СМР-2030, (3) ҚЧТ «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқи ҷавонон», (4) ҚЧТ «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон», (5) Барномаи ислоҳоти милитсия, (6) Барномаи барқарорсозӣ ва реинтегратсияи шахсони дорои гузаштаи экстремистӣ ва террористӣ (**Дастур, бандҳои 2, 3, 4, 6, 8 ва 17**) мушкилоти афзалиятнокро вобаста ба ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал ва роҳу усулҳои ҳалли онҳоро ба иштирокчиён маърӯза пешниҳод мекунад.

Қадами 7. Мавзӯи 2: СТРАТЕГИЯҲОИ ҲАМКОРИИ МУТАҚОБИЛАИ МИЛИТСИЯ ВА ҶАВОНОН

Вазифа: муайян кардани роҳу услухо ва ё стратегияи ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал

Давомноки: 60 дақиқа

Усули таълим: маърӯза

Мавод: матни маърӯза (**Рӯнамо**) (**ниг. ба Дастур, бандҳои 6, 14, 7, 5 ва 20**)

 ОМӢЗГОР: зимни баррасии мавзӯи 1-ум вобаста ба мушкилоти афзалиятнок вобаста ба ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал ва роҳу усулҳои ҳалли онҳо маълумот пайдо кардед. Аммо донишмандони

мушкилот ин ҳоло охири кор нест, акнун зарур аст, ки ҷиҳати ҳалли онҳо тадбирҳои муайян андешида шаванд.

Аз ин рӯ, ин навбат вобаста ба роҳу услухо ва ё стратегияи ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал ба шумо маълумот медиҳем.

ҲУҶУМИ ФИКРҲО

 Акнун мегуфтед, ки кадому роҳу услухоро ҷиҳати ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон медонед?

(посухҳои иштирокчиён як-як дар ватман навишта мешаванд)

РҶҶҲАТИ ТАВСИЯВӢ (намуна):

- Тариқи ҷалби онҳо ба ҳамкорӣ;
- Дастгирии фаъолияти ташкилотҳои ҷавонон;
- Ташкили вохӯриҳо суҳбатҳо;
- Баргузориҳои чорабиниҳо, мусобиқаҳо;
- Рушди фаъолияти Авангард

Пас аз ҳуҷуми фикрҳо (пас аз 15 дақ.)

Пас аз ТАНАФФУС

Қадами 8. МАЪРӯЗА: Стратегияҳои ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал

Зимнан, ОМӯЗГОР тариқи рӯнамо ва бо истифода аз **Дастур, бандҳои 6, 14, 7, 5 ва 20**) вобаста ба (1) тақвияти фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон, шӯроҳои ҷавонон, (2) ГҶҶ «Авангард», (3) фаъолияти волонтерӣ ва Дастёрони ихтиёрӣ, (4) татбиқи самараноки барномаҳои мақсадноки давлатии соҳаи кор

бо ҷавонон, (5) тавсияҳо аз Дастурамал стратегияҳо ва роҳу усулҳои ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонро манзури иштирокчиён пешниҳод менамояд.

КОР ДАР ГУРҶҲОИ ХУРД

 ОМЎЗГОР: ҳоло ба мо зарур аст, ки ба 4 гурӯҳ ҷудо шавем; марҳамат то шумораи 4 бо навбат мешуморем.
Ташаккур, акнун ҳар нафаре, ки рақами 1-ро номбар карда ба кунҷи ростӣ боло, рақамҳои 2 ба кунҷи чапӣ боло, рақамҳои 3 ба кунҷи ростӣ поён ва рақамҳои 4 ба кунҷи чапӣ поён тақсим мешавем!

Вазифа: Таҳияи стратегияҳо ва ё роҳу усулҳои ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон.

Сипас, ОМЎЗГОР тартиби кор дар гурӯҳҳои хурдро ба гурӯҳҳо мефаҳмонад ва худ низ, аз рӯи он амал менамояд.

Қадами 9. Мавзӯи 3: МЕХАНИЗМҲОИ КОР БО АҲОЛӢ (баррасии фаъолияти Шӯрои ҷамъиятӣ)

Вазифа: иттилоотнок намудани иштирокчиён оид ба механизмҳо ва ё тарзу усулҳои кор бо аҳоли (ҷомеа)

Давомноки: 60 дақиқа

Усули таълим: маъруза

Мавод: флипчарт ва ё тахтаи электронӣ

 ОМЎЗГОР: Дар шароити рушди илму техника роҳу усулҳои ташкили бетартибӣҳо ва ҳуқуқвайронкунию ноором сохтани авзои ҷомеа аз ҷониби шахсони ҷиноятпеша (гумроҳон) хеле зиёд гардидааст, зимнан, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар танҳои наметавонанд, ки лаҷоми ҷунин ҳолатҳои ногуворро ба даст

гиранд; ба ин мақсад дар ҳолате дастёб шудан мумкин аст, ки агар аҳли ҷомеаи шаҳрвандӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҳамкорӣ намоянд ва дар пешгирӣ ё муқовимат бо чунин ҳолатҳо кумак расонанд.

Яке аз чунин механизмҳои пешбиникардаи қонунгузорӣ, ин таъсис ва рушди Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба тартиботи ҷамъиятӣ мебошад, ки бо пешбурди самараноки фаъолияти он метавон гурӯҳи зиёди фаъолонро баҳри таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва дастрасии кумак дар ҳалли масъалаҳои мубрам ҷалб намуд...

Вобаста ба ин ОМЎЗГОР тариқи рӯнамои ҚЧТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» ва бо истифода аз **Дастур, бандҳои 5 ва 9**) иттилооти мухтасарро оид ба **механизмҳои кор бо аҳоли, бахусус ташаккули фаъолияти Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба тартиботи ҷамъиятӣ** манзури иштирокчиён пешниҳод менамояд.

Пас аз ХҶРОКИ НИСФИРҶЗӢ

БОЗИИ МАЪРИФАТӢ (бозии ҷисмонӣ)

Вазифа: омода намудани вазъи ҷисмонии иштирокчиён, бедор кардани завқ оид ба азхудкунии маводи оянда, ҳамзамон муттаҳид намудани онҳо дар рӯҳияи муоширати озод

Давомноки: 30 дақиқа

Усули таълим: бозӣ дар нақшҳо

Нақш/мавзӯ: 33

 ОМЎЗГОР: марҳамат, аз ҷойҳо хеста дар майдон давра меистем. Вазифа: бо тартиб як, ду, се, чор то 33 бояд гӯем,

аммо шарт ҳамин аст, ки ҳар 3-юм нафар бояд ба ҷойи 3, 9, 6, 9, 12, ва ғайра то 33 қарсак занад.

Бозии мазкур бигузор 15-20 дақиқа давом кунад. Дар интиҳо ОМЎЗГОР ипсогузорӣ карда, аз хоҳиш менамояд, ки ҷойҳои худро ишғол намоянд.

Қадами 10. Мавзӯи 5: АСОСҲОИ УМУМИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ВА ПРИНЦИПҲОИ ТАТБИҚИ ОН

Вазифа: ба иштирокчиён додани маълумот оид ба асосҳои умумии ҳуқуқи инсон ва принципҳои татбиқи он

Давомноки: 60 дақиқа

Усули таълим: ҳуҷуми фикрҳо ва маърӯза

Мавод: матни маърӯза (**рӯнамо**) (ниг. ба Дастур, бандҳои 11, 16 ва 17)

 ОМЎЗГОР: *Ҳуқуқи инсон дар ҷаҳони илму маърифат ва акнун дар ҷомеаи муосир арзишмандтарин падида буда, ҳамеша дар роҳи таъмини адолати иҷтимоӣ ва эҳтирому эътирофи шахсият ҳамеша мавриди қарор дода мешавад.*

Халқи тоҷик (дар гузашта форс) дар симои Куруши Кабир (таърихи таваллуд: тақр. 600 то м. таърихи даргузашт: 530 то м.) 2500 сол қабл нахустин шуда, ҳуқуқу адолати иҷтимоиро ба ҷаҳониён омӯхтааст.

Эълومияи ҳуқуқи башари Куруши Кабир яке аз санадҳои қадимтарин, сарчашмаи нодири ҳуқуқӣ-таърихӣ мардуми тоҷику форс оид ба рушди давлатдорӣ дар арсаи ҷаҳон ба ҳисоб меравад.

Ҳамчун идомаи мантиқӣ дар ҷомеаи имрӯза, яъне пас аз 2500 сол аз ҷониби Созмони Милали Муттаҳид дар асоси созишномаҳои байналмилалӣ аз соли 1948 ва соли 1966 Эълумия (Декларатсия) оид ба ҳуқуқи башар қабул мегардад. Эълумияи мазкур аз 30 модда иборат буда, ба сифтаи ягона

санаде, ки ҳуқуқи инсонро дар сатҳи ҷаҳонӣ кафолат медиҳад,
этироф гардидааст.

ҲУҶУМИ ФИКРҲО

 Акнун мегуфтед, ки кадом ҳуқуқҳои умумӣ ва ё принципиалии инсонро медонед?

(посухҳои иштирокчиён як-як дар ватман навишта мешаванд)

РӢҲАТИ ТАВСИЯӢ (намуна):

- ҳуқуқ ба озодӣ;
- ҳуқуқ ба манзил;
- ҳуқуқ ба озодии дину мазҳаб ва тоату ибодат;
- ҳуқуқ ба ҳаёт;
- баробарҳуқуқӣ;
- ҳуқуқ ба шахрвандӣ...

Пас аз ҳуҷуми фикрҳо (пас аз 15 дақ.)

Қадами 11. МАӢРӢЗА: Асосҳои умумии ҳуқуқи инсон ва
принсипҳои татбиқи он

Зимнан, ОМӢЗГОР тариқи рӯнамо ва бо истифода аз **Дастур, бандҳои 1 ва 15**), аз ҷумла аз (1) Эъломияи Куруши Кабир, (2) Эъломияи ҳуқуқи башар вобаста ба **асосҳои умумии ҳуқуқи инсон ва принсипҳои татбиқи он** манзури иштирокчиён маълумот пешниҳод менамояд.

Пас аз ТАНАФФУС

Қадами 12. Мавзӯи 6: ҲАЛЛИ НИЗОЪ, ПЕШГИРИИ ЭКСТРЕМИЗМИ ХУШУНАТОМЕЗ ДАР БАЙНИ ҶОМЕА ВА ҶАВОНОН

Вазифа: ба иштирокчиён додани маълумоти касбӣ оид ба низоъ ва роҳҳои ҳалли он, пешгирии экстремизми хушунатомез дар байни ҷомеа ва ҷавонон

Давомноки: 40 дақиқа

Усули таълим: маърӯза, кор дар гурӯҳҳои хурд

Мавод: маърӯза, рӯнамо, ватман, қалам

 ОМУЌЗГОР. Мавзӯи мазкур, ки охири аср дар семинари мо хусусияти омехта дорад ва аз ду зермавзӯ иборат аст, низоъ ва экстремизм.

Ҳама гуна низоъ – ин муносибати байниҳамдигарии субъектони иҷтимоӣ мебошад. Аммо на ҳамаи муносибатҳои байниҳамдигарӣ низоъ мебошанд. Дар он ҷое, ки мубориза ва муҳолифатҳои шадид бо ҳамроҳии эҳсосоти манфӣ ҷой надоранд низоъ ҳам наметавонад ҷой дошта бошад.

Экстремизм дар зӯрварона ғасб намудан ё бо роҳи зӯрварӣ нигоҳ доштани ҳокимият, бо роҳи зӯрварӣ тағйир додани сохти конституционии давлат, таҷовузи зӯрварона ба амнияти ҷамъиятӣ, аз ҷумла бо ин мақсад таъсис додани воҳидҳои мусаллаҳи ғайриқонунӣ ё иштирок дар онҳо, ки аз тариқи ҷиноӣ таъқиб мегарданд, зоҳир мегардад. Ҷавонон, ҳамчун қишри ҳассоси иҷтимоӣ, гурӯҳи асосии аз таъсир ва таъҳидоти экстремизм осебпазир маҳсуб меёбанд....

Зимнан, ОМУЌЗГОР тариқи рӯнамо ва бо истифода аз **Дастур, бандҳои 11, 16 ва 17)** вобаста ба **низоъ, намудҳо ва баъзе роҳу усулҳои ҳалли он, экстремизми хушунатомез ва пешгирии он дар байни ҷомеа ва ҷавонон** манзури иштирокчиён маълумот пешниҳод менамояд.

КОР ДАР ГУРҶҲОИ ХУРД

 ОМУЗГОР: ҳоло ба мо зарур аст, ки ба 4 гурӯҳ ҷудо шавем; марҳамат то шумораи 4 бо навбат мешуморем.
Ташаккур, акнун ҳар нафаре, ки рақами 1-ро номбар карда ба кунҷи ростӣ боло, рақамҳои 2 ба кунҷи чапӣ боло, рақамҳои 3 ба кунҷи ростӣ поён ва рақамҳои 4 ба кунҷи чапӣ поён тақсим мешавем!

Вазифа: Таҳияи роҳу усулҳои ҳалли низоъ ва муноқишаҳо дар ҷомеа.

Сипас, ОМУЗГОР тартиби кор дар гурӯҳҳои хурдро ба гурӯҳҳо мефаҳмонад ва худ низ, аз рӯи он амал менамояд.

Қадами 13. САНҶИШИ САТҶИ ДОНИШ

Мавод: саволномаи тестӣ ([замимаи 1](#))

Муҳлати пур кардани саволнома: 15 дақиқа

 ОМУЗГОР: ташаккури зиёд барои фаъолнокӣ, акнун ба шумо саволномаи тестӣ барои муайян кардани сатҳи дониш пешниҳод мегардад. Албатта, ин пурсиш ба шахсияти шумо таъсир намерасонад, он барои мо-омӯзгорон зарур аст, то инки фаҳмем, то кадом дарҷа шумо мавзӯҳоро аз худ намудед.

Қадами 14. ҶАМЪБАСТИ СЕМИНАР

Вазифа: ҷамъбасти семинар, тақдими сертификат, акси хотиравӣ

Мавод: сертификатҳои омодашуда, дастгоҳи суратгирӣ

 ОМУЌЗГОРОН: иштирокчиёни гиромии семинар, боиси ифтихормандӣ аст, ки давоми рӯз якҷо оид ба мусоидат ба рушди ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон ҷиҳати таҳкими муттаҳидӣ ва қобилияти устувори иҷтимоӣ дар сатҳи маҳал омӯзиши гузааштем. Зарур аст, ки ҳар як мавзӯи баррасишударо дар хотира маҳкам намуда, аз маводҳои дастрасшуда босамар истифода намоем. Аз ҷумла, тавсияҳои пешниҳодгардидаро ва уҳдадорихои муқаррарнамудаи қонунгузориро ба ҳар яки мо вобаста ба таҳкими ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия ва ҷавонон фаъолона иҷро намоем...

Эзоҳ: ба ҳар як иштирокчи сертификат тақдим карда шуда, дар интиҳо бо ҳамаи иштирокчиён акси гурӯҳӣ гирифтаи лозим мегардад.

Саволномаи санҷишӣ / тестӣ

Пурсиши мазкур бо мақсади санҷиши ва тақвияти сатҳи дониш ва малакаи иштирокчиёни семинар омода гардида, дар ду марҳила – дар оғоз ва интиҳои семинар гузаронида мешавад.

Бинобар ин, зимни интиҳоб кардани тариқаҳо (ҷавобҳо) ва аз худ кардани маводҳои курси омӯзишӣ бодикҷат бошед!

Аз тариқаҳои (ҷавобҳои) пешниҳодишуда дурусташиро ☒ интиҳоб намоед

АСОСҲОИ КОНСТИТУСИОНӢ

1. Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон дар Конститутсия?

- ☐ Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олӣ мебошанд.
- ☐ Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ таъмин карда мешаванд
- ☐ Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ аз ҷониби ҳокимияти давлатӣ муқаррар карда мешавад

2. Ҳуқуқ чист?

- ☐ Ҳуқуқ, ин маҷмуи қонунҳо ва чорабиниҳои ҳуқуқие мебошад, ки ба инсон тааллуқ дорад
- ☐ Ҳуқуқ, ин маҷмуи ҳуқуқҳо ва озодиҳои ҷудоинопазире мебошад, ки ҳануз аз лаҳзаи таваллуд ба инсон тааллуқ дорад.
- ☐ Ҳуқуқ, дар қонунгузорӣ муқаррар гардида, ки ҳануз аз лаҳзаи таваллуд ба инсон тааллуқ дорад

СМР-2030

3. Кадоме аз самтҳои (ҳадафҳои) Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ба таҳкими неру ва ё иқтідори мафкуравии ҷомеа нигаронида шудааст?

- ☐ Саноатикунонӣ
- ☐ Шуғли пурмахсул
- ☐ Рушди сармояи инсонӣ.

4. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 чи гуна ҳуҷҷат аст?

- ☐ Санади ҳуқуқӣ, ки он бояд риоя карда шавад
- ☐ Ҳуҷҷати стратегӣ, ки дурнамои давлатро инъикос менамояд
- ☐ Қонун, ки он бояд риоя карда шавад

НИЗОМИ ОҶОҶОНӢ ВА ПЕШГИРИИ ҲУҚУҚВАЙРОКУНӢ

5. Ноболиғ кист (аз рӯи сини сол)?

- ☐ шахсе, ки ба синни 14 нарасидааст
- ☐ шахсони то 30-сола
- ☐ шахсони синни аз 18 то 30-сола
- ☐ шахсе, ки ба синни 18 нарасидааст

6. Ҷавонон кистанд (аз рӯи сини сол)?

- ☐ шахсе, ки ба синни 18 нарасидааст
- ☐ шахсони то 30-сола
- ☐ шахсони синни аз 18 то 30-сола
- ☐ шахсе, ки ба синни 14 нарасидааст
- ☐ шахсони синни аз 14 то 30-сола

7. Шахси ҷавон кист (аз рӯи сини сол)?

- ☐ шахси то 30-сола
- ☐ шахси синни аз 14 то 30-сола
- ☐ шахси синни аз 18 то 30-сола

8. Низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон чист?

☐ Чорабиниҳои субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон, мақомоти дигари давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, ки дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд

☐ Маҷмӯи фаъолияти инфиродӣ ва дастаҷамъонаи субъектҳои низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон, мақомоти дигари давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, ки дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд.

☐ Фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон, мақомоти дигари давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, ки дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд

☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

ҚҶТ «ДАР БОРАИ ИШТИРОКИ ШАҲРВАНДОН ДАР ТАЪМИНИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ»

9. Тартиботи ҷамъиятӣ чист?

☐ Низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки мавҷудияти он амнияти шахсӣ ва ҷамъиятиро таъмин менамояд.

☐ Фаъолияти, ки амнияти ҷамъиятиро таъмин менамояд

☐ Муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки мавҷудияти он амнияти шахсро таъмин менамояд

10. Иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ чист?

- ☐ Фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо мақсади ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, молу мулк, манфиатҳои ҷомеа ва давлат
- ☐ Расондани кумак ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо мақсади ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, молу мулк, манфиатҳои ҷомеа ва давлат.
- ☐ Фаъолияти шаҳрвандон бо мақсади ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, молу мулк, манфиатҳои ҷомеа ва давлат
- ☐ Ба ҷавоб мушкили мекашам

11. Шуроҳои ҷамъиятии назди Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои он дар маҳалҳо аз чанд нафар аъзо бояд иборат бошанд?

- ☐ 10-20 нафар
- ☐ 5-7 нафар
- ☐ 7-21 нафар.

12. Узви шурои ҷамъиятӣ бояд чандсола бошад?

- ☐ Аз 23 сола боло.
- ☐ Аз 18 сола боло
- ☐ Аз 30 сола боло

13. Дастёрони ихтиёри кистанд?

- ☐ гурӯҳи ихтиёрии на камтар аз даҳ шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, ки дар ҷойи кор, таҳсил ва маҳалли зисти шаҳрвандон бо мақсади мусоидат ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ барои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур таъсис дода шуда, аз қайди баҳисобгирии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ гузаштааст ва дар

маҳалҳо таҳти роҳбарии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ фаъолият мекунад.

☐ шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар ҷойи кор, таҳсил ва маҳалли зисти шаҳрвандон бо мақсади мусоидат ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ барои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур таъсис дода шуда, аз қайди баҳисобгирии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ гузаштааст ва дар маҳалҳо таҳти роҳбарии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ фаъолият мекунад

☐ ҷавононе, ки дар ҷойи кор, таҳсил ва маҳалли зисти шаҳрвандон бо мақсади мусоидат ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ барои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур таъсис дода шуда, аз қайди баҳисобгирии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ гузаштааст ва дар маҳалҳо таҳти роҳбарии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ фаъолият мекунад

☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

ҚҶТ «ДАР БОРАИ ҶАВОНОН ВА СИЁСАТИ ДАВЛАТИИ ҶАВОНОН»

14. Сиёсати давлатии ҷавонон чист?

☐ низоми ягонаи тадбирҳо, ки аз ҷониби субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон бо мақсади ташаккули камолоти ҷавонон, ҳифзи ҳуқуқ ва истифодаи босамари неруи зеҳнии онҳо ба манфиати ҷамъият татбиқ мегардад;

☐ маҷмӯи тадбирҳо, ки аз ҷониби субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон бо мақсади ташаккули камолоти ҷавонон, ҳифзи ҳуқуқ ва истифодаи босамари неруи зеҳнии онҳо ба манфиати ҷамъият татбиқ мегардад;

☐ низоми ягонаи тадбирҳои ташкилӣ ва ҳуқуқӣ, иҷтимоию иқтисодӣ, фарҳангӣ мебошад, ки аз ҷониби субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон бо мақсади ташаккули камолоти ҷавонон, ҳифзи ҳуқуқ ва истифодаи босамари неруи зеҳнии онҳо ба манфиати ҷамъият татбиқ мегардад.

☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

15. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи ҷавонон кадом ташкилот аст?

☐ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

☐ Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

☐ Иттифоқи ҷавонони Тоҷикистон

☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

16. Иттиҳодияи ҷамъиятии ҷавонон чи гуна ташкилот аст?

☐ Ташкилоти давлатӣ

☐ Ташкилоти сиёсӣ

☐ Ташкилоти иҷтимоӣ

☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

ҚҶТ «ДАР БОРАИ ФАЪОЛИЯТИ ВОЛОНТЁРӢ»

17. Волонтёр кист?

☐ шахрванде, ки кор ва малакаи худро бемузд ва ё ҷуброни хароҷот бевосита ва ё ба воситаи ташкилотҳои ҷалбкунанда ба манфиати ҷомеа пешниҳод менамояд

☐ шахси воқеие, ки ихтиёран ва бо интихоби озод вақт, кор ва малакаи худро бемузд ва ё ҷуброни хароҷот бевосита ва ё ба воситаи ташкилотҳои ҷалбкунанда ба манфиати ҷомеа пешниҳод менамояд.

☐ ташкилоте, ки кор ва малакаи худро бемузд ва ё ҷуброни хароҷот бевосита ва ё ба воситаи ташкилотҳои ҷалбкунанда ба манфиати ҷомеа пешниҳод менамояд

18. Фаъолияти волонтёри чист?

- ☐ фаъолияте, ки дар шакли кор ва хизматрасонӣ аз ҷониби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур дар самти беҳдошти вазъи иҷтимоию иқтисодӣ ва маънавии давлат ва ҷомеа ба амал бароварда мешавад.
- ☐ чорабиние, ки дар шакли кор ва хизматрасонӣ аз ҷониби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур ба амал бароварда мешавад
- ☐ кор ва хизматрасонӣ, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур дар самти беҳдошти вазъи иҷтимоию иқтисодӣ ва маънавии давлат ва ҷомеа ба амал бароварда мешавад

КОДЕКСИ ОДОБИ КАСБИИ КОРМАНДИ МИЛИТСИЯ

19. Қонуният чист?

- ☐ Амалисозии меъёрҳои Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст
- ☐ иҷрои пурраи қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст
- ☐ риояи дақиқ ва иҷрои пурраи меъёрҳои Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст.

20. Касбият ва салоҳиятнокии корманди милитсия дар чи асос меёбад?

- ☐ доштани донишҳои мушаххаси касбӣ, таҳассус, маҳорат, малака ва таҷриба, ки дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ боиси муваффақият мегарданд.
- ☐ доштани таҷриба, ки дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ боиси муваффақият мегарданд

☐ доштани имкониятҳо, ки дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ боиси муваффақият мегарданд

ҲАРАКАТҲОИ ИФРОТИЮ ИРТИҶОӢ (ЭКСТРЕМИСТИЮ ТЕРРОРИСТӢ)

21. Эстремизм чист?

- ☐ Фаъолияти, ки барои бо роҳи зӯроварӣ ва амалҳои дигари зиддиқонунӣ ҳал намудани масъалаҳои сиёсӣ, ҷамъиятӣ, иҷтимоӣ, миллий, наҷодӣ, маҳалгароӣ ва динӣ (мазҳабӣ) равона карда шудааст
- ☐ Амал ва иродае, ки барои бо роҳи зӯроварӣ ва амалҳои дигари зиддиқонунӣ ҳал намудани масъалаҳои сиёсӣ, ҷамъиятӣ, иҷтимоӣ, миллий, наҷодӣ, маҳалгароӣ ва динӣ (мазҳабӣ) равона карда шудааст
- ☐ Ифодаи мафкура ва фаъолияти экстремистие, ки барои бо роҳи зӯроварӣ ва амалҳои дигари зиддиқонунӣ ҳал намудани масъалаҳои сиёсӣ, ҷамъиятӣ, иҷтимоӣ, миллий, наҷодӣ, маҳалгароӣ ва динӣ (мазҳабӣ) равона карда шудааст.
- ☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

22. Эстремизми ҳушунатомез чист?

- ☐ «дастгирӣ ё истифодаи зӯроварии аз лиҳози идея асосноккардашуда ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, мазҳабӣ ё сиёсӣ
- ☐ боварӣ ба ақидаҳо ва амалҳои тунд, «дастгирӣ ё истифодаи зӯроварии аз лиҳози идея асосноккардашуда ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, мазҳабӣ
- ☐ майли одамон ба ақидаҳо ва амалҳои тунд, «дастгирӣ ё истифодаи зӯроварии аз лиҳози идея асосноккардашуда ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, мазҳабӣ ё сиёсӣ.
- ☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

23. Терроризм чист?

- ☐ Сиёсат, бар асоси истифодаи мунтазами террор.
- ☐ Фаъолият, бар асоси истифодаи мунтазами террор
- ☐ Амал, бар асоси истифодаи мунтазами террор
- ☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

24. Низоъ чист?

- ☐ Низоъ – ин зухуроти иҷтимоӣ буда, дар он субъектони амалкунанда бошууруна ва мақсаднок манфиатҳои худро пайгирӣ доранд.
- ☐ Низоъ – ин зухуроти иҷтимоӣ буда, дар он гурӯҳҳои одамон манфиатҳои худро пайгирӣ ва муқовимат доранд
- ☐ Низоъ – ин фаъолияти иҷтимоӣ буда, дар он объектони амалкунанда бошууруна ва мақсаднок манфиатҳои худро пайгирӣ доранд
- ☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

ҚҶТ «ДАР БОРАИ ТАРБИЯИ ВАТАНДҶУСТИИ ШАҲРВАНДӢ»

25. Ватан чист?

- ☐ Тоҷикистон, ҷомеаи иҷтимоӣ ё миллии одамон, ки онҳо мансубияташонро ба он ҳамчун шароити зарурии некуаҳволии худ медонанд
- ☐ Тоҷикистон, кишвари азизу маҳбуб барои шахс, ҷомеаи иҷтимоӣ ё миллии одамон, ки онҳо мансубияташонро ба он ҳамчун шароити зарурии некуаҳволии худ медонанд.
- ☐ Тоҷикистон, кишвари тоҷикон ва азизу маҳбуб барои шахс

26. Ватандӯстӣ чист?

- ☐ муҳаббати шахс ба Ватан, сарзамин ва халқ, ҳифз намудан аз душман ва ба манфиати онҳо содиқона хизмат кардан.

- ☐ фаъолияти шахс барои ҳифз намудан аз душман ва ба манфиати онҳо содиқона хизмат кардан
- ☐ кушиш талоши шахс ба ҳифзи Ватан, сарзамин ва халқ аз душман ва ба манфиати онҳо содиқона хизмат кардан
- ☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

27. Мақсади Шӯрои кор бо ҷавонон чист?

- ☐ дар якҷоягӣ бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ, муассисаю ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҷиҳати татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон, баҳусус ҷалб ва иштироки ҷавонон дар раванди банақшагирӣ ва қабули қарорҳо
- ☐ ҷамоҳангсозии фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ, муассисаю ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҷиҳати татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон, баҳусус ҷалб ва иштироки ҷавонон дар раванди банақшагирӣ ва қабули қарорҳо.
- ☐ баррасии фаъолияти муассисаю ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҷиҳати татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон, баҳусус ҷалб ва иштироки ҷавонон дар раванди банақшагирӣ ва қабули қарорҳо
- ☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

АСОСҲОИ УМУМИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ВА ПРИНЦИПҲОИ ТАТБИҚИ ОН

28. Эъломияи ҳуқуқи башари Куруши Кабир кай қабул / таҳия гардидааст?

- ☐ 1100 сол пеш
- ☐ 2500 сол пеш
- ☐ 2000 сол пеш

29. Эъломия (Декларатсия) оид ба ҳуқуқи башар аз ҷониби СММ кай қабул гардидааст?

- ☐ Солҳои 1968, 1976

☐ Солҳои 1948, 1966.

☐ Солҳои 1918, 1926

30. Принципҳои асосии таъмин ва ё татбиқи ҳуқуқи инсон , ки аз Эълومия (Декларатсия) оид ба ҳуқуқи башар бармеояд барои ҳамаи давлатҳо:

☐ Ҳатмӣ мебошад

☐ Тавсиявӣ мебошад

☐ Намуна мебошад

☐ Ба ҷавоб мушкилӣ мекашам

АДАБИЁТ ВА САРЧАШМАҲО

1. Lester M. Salamon and Wojciech Sokolowski, "Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence from 24 Countries," Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, no. 40 (2001), <http://www.jhu.edu/~ccss/publications/pdf/cnpwp401.pdf>
2. Study of the extent and role of volunteering – 1997: National Centre for Volunteering, cited in Council of Europe, "Improving the Status and Role of Volunteers as a Contribution by the Parliamentary Assembly to the International Year of Volunteers 2001," Doc. 8917, December 22, 2000, http://www.seeyn.org/files/4/6_Voluntarism_and_public_institutions.pdf, 207.
3. Taryn Nelson, "A Comparative Look at National Volunteerism Legislation," The Inter-American Initiative for Social Capital, Ethics and Development, Inter-American Development Bank, June 2005
4. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2004, № 5, мод. 339; с. 2006, № 11, мод. 472; с. 2009, № 12, мод. 814; с. 2010, № 12, қ. 1, мод. 800; с. 2013, № 3, мод. 179, № 7, мод. 500; с. 2017, № 5, қ. 1, мод. 268, № 7, мод. 464; с. 2020, № 1, мод. 1
5. Б.А.Исаева. Теория политики: Учебное пособие. –СПб.: Питер, 2008. 464 с.
6. Волонтеризм - http://www.pointsoflight.org/sites/default/files/site-content/files/social_impact_of_volunteerism_pdf.pdf
7. Гурӯҳи (маҳфили) ҷамъиятии ҷавонон "Авангард" - <https://www.facebook.com/avangardavangardtj>
8. Дар бораи фаъолияти волонтерӣ - http://www.independentsector.org/volunteer_time
9. Дастурамал оид ба Стратегияи муқовимат ба экстремизм ва терроризм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2025, Душанбе – 2021, с.4
10. Идеология - <https://ru.wikipedia.org/wiki/Идеология>
11. Консерватизм - <https://ru.wikipedia.org/wiki/консерватизм>

12. Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
13. Қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 01.12.2016, №636: Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. Душанбе, 2016
14. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон”, №1658 аз 02.01.2020
15. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба экстремизм» аз 2 январи соли 2020, №1655
16. Либерализм - <https://ru.wikipedia.org/wiki/либерализм>
17. Маводҳо аз ҳафтаномаи “Ҷумҳурият” - http://jumhuriyat.tj/index.php?art_id=16024
18. Национал-социализм - <https://ru.wikipedia.org/wiki/Национал-социализм>
19. Психология человека - http://www.psychologos.ru/articles/view/psihologiya_cheloveka
20. Раҳимзода А.Р., Моҳияти ҳамкориҳои милитсия / Академияи ВҚД, лейтенанти калони милитсия
21. Роҳнамо дар бораи пешгирӣ аз экстремизм, офиятбахшӣ ва пеинтегратсияи шахсони бозгашта аз минтақаҳои задухурдҳои мусаллаҳона ба ҚТ, Душанбе-2023
22. Социализм - <https://ru.wikipedia.org/wiki/социализм>
23. Фашизм - <https://ru.wikipedia.org/wiki/фашизм>
24. Фаъолияти волонтерӣ - www.volunteeringinamerica.gov.
25. Шакли кори волонтерӣ - <http://www.ivr.org.uk/ivr-volunteering-stats/180-volunteering-and-employment>
26. Эълумияи ҳуқуқи башар - <https://ifppanrt.tj/elomiyai-khukuki-bashari-kurushi-kabir-sanad-buzurgtarin-merosi-manavi-dar-mikyosi-umumibashari-ast>

Миралиён Қиёмиддин Абдусалимзода

**ҲАМКОРИИ МУТАҚОБИЛАИ
МИЛИТСИЯ ВА ҶАВОНОН**

Китоби дарсӣ

*Бо қарори Шурои илмӣ-методи Академияи идоракунӣ
давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
№1/11 аз 28.08.2026 барои нашр тавсия дода шуд.*

Барои чоп имзо шуд: аз «01» сентябри соли 2026.

*Бо формати 60X90(1/16). Интишори рақамӣ (электронӣ)
дар сомонаи <https://miraliyon.page/>*